

Karel Nový:

MĚSTEČKO RAŇKOV

VLADISLAVU VANČUROVI

za staré přátelství

a pro společné vzpomínky

Kohouti po třetí zakokrhali, den se pohnul v svém loži zároveň s ženami mužů nádenních, pracujících za obvodem města u panských dvorů a v lesích od šesté hodiny; bylo třeba vstávati přede všemi, abys byl včas u svého krumpáče a lopaty, nebo sekery a pily. Komíny nízkých domků starobylého městečka Raňkova zamávaly šedými kouři, a pekař Vlk, skončiv druhou chlebovou pec a vymísiv karásky, jež ráno vonné a křupající přikusujeme ke kávě, vyšel na dvůr; pohladil psa, jenž do něho vrazil přátelsky hlavou, nahlédl do stáje, podíval se na spící vepříky i usedl, uvolniv si zástěru, na studniční roubení.

Miloval tuto chvíli oddechu mezi černou a bílou prací a býval mrzut, pršelo-li nebo sněžilo a on se nemohl rozhlédnout po zhasínajících hvězdách a zadívat se, jak v dálce za pozovskými lesy schází den se svého prahu omýt se do potoků.

Pekař odpočíval, vdechuje celým tělem syrový, svěží vzduch, potom spustil okov, jenž, bije o stěny, padal do hloubi, vytočil jej a svlačil s rozkoší rty, zprahlé od plamenů pece; bylo mu, jako by polykal vodu živou; a pije celými ústy zahlédl v rozechvěném křišťále vody svůj obličej, vysoké, rovné čelo a modré oči pod obočím v řemesle ohořelým. Vylil okov a jeho myšlenky se staly lehkými, vznášely se na ptačích křídlech. Usmíval se, myslel na to, že se mu již brzy narodí dědic a přinese si na svět jeho podobu; pojedje do Prahy a koupí tam chlapci dřevěného koně, ženě na šaty a zlatý prsten.

Vlk neodolal, aby nenahlédl oknem do pokoje, v němž spala jeho manželka. Neviděl však nic než lampu, odpočívající na stole a obklopenou stínem spánku.

Byly pryč doby, kdy Marie pracovala s ním, přikládala do pece, mísila, hnětla a krájela těsto, válela bochníky, pletla housky a zavíjela rohlíky slané, mastné i makové bagaňáky, nahrazujíc statečně sílu, na niž by bylo bývalo nutno doplácet, neboť řemeslo tehdy ještě tolik nevynášelo.

– Otevru dveře tak zticha, řekl si Vlk, že ani neskřípnu. Chci vidět, kterák spí má žena. Má žena, jež dala směr mé práci, mým snahám a jež mi už brzy porodí syna, jež nazvu Petrem, protože Petr značí tvrdého muže, a nikoli měkké a ustupující srdce, jež sluje Josef a jímž jsem já, pekař Vlk!

– Nikoli, neotevru, řekl si pak, odcházeje od okna, mohla by– se vzbudit. Má pekařské spaní, jež slyší i mouchu letět. A jeho pohled se vznesl opět k obloze, jež se rychle dnila, ztrácejíc svou zlatě modrou hloubku, a tu spatřil na západním nebi zlověstný pruh a s něho jako by byl spadl do velikého ticha, v němž ležel pekařův dvůr, nezřetelný šum vzdálených hlasů.

Pekař se polekal a hnal se síní do krámu, aby seznal s ulice, kde hoří. Sňav zčerstva závoru, jíž zabezpečoval dveře svého majetku a vyrazil před stavení. V tom zaúpěl, pustil železo a vrávoral, drže se za srdce, až ke zdi, o niž se opřel. Protější dům, hostinec „U koníčka“, spící rozšafně jako otec dobroděj, naježil hřbet a hned potom se odtrhl od země a spěl prudce vzhůru: pekař se za ním díval a nemohl pochopiti, co se děje.

– Chtěls mě přepadnout? Tu máš! křičel na něj důstojník, šermuje mu šavlí před stydnoucím obličejem. Tu máš, pse!

V ožralství, s nímž táhl z kasina, domníval se oficír, že pekař, prudce vypadlý z dveří krámu přímo proti němu se závorou v ruce, chce sáhnouti na jeho důstojnost, i tasil šavli a bodl.

– Vrah! Vrah! pozvedl zoufalý hlas Vlka a tři pekařští chasníci vyběhli zmateně po tomto zavolání s kopistmi a pohrabáči. Zatím co se jeden ujímal mistra, pustili se druzí dva za vojákem, jenž, vystřízlivěv naráz, uznal za nejvhodnější zmizet. Ubíhal sekaje za sebou šavlí. Dopadli ho u vrat domu, v němž bydlil a ježž se marně snažil otevřít. Vyrazivše mu šavli úderem kopisti, jali se do něho bušit a neustali dříve, dokud se neskácel. Schýlili se nad ním, tážíce se jeden druhého:

– Má už dost?

A přisvědčivše si mlčky, otevřeli dům klíčem, jenž zůstal třechu v zámku, vhodili důstojníkovu tělo za dveře do chodby a odcházeli.

– Což jestli jsme ho zabili? optal se první.

– Zabil-li on našeho mistra, brachu! řekl na to druhý chasník a prohlížel kopist. Podívej se, jak je od krve!

– Zabil-li našeho mistra? otázal se opět první, a druhý dělník, již starší chlap, stáhl si čepici do oči – To by bylo neštěstí! Přichází na lidi dřív, než si mohou promnout oči.

– Hele, hoří! ukázal druhý kopistí přes domy k červené záři. Ale je to daleko, někde až za Ouročnicí. Vlková, zaslechši pokřik, jenž vtrhl k dveřím po

koje, jako šílený vetřelec s nožem v ruce, zakvílela úzkostí, sletěla s postele, vřítla se do síně, podobná v spodním prádle litému andělovi, a skočila do krámu, do něhož právě dělník Maršík nesl na smrt bledého mistra. Zalomila rukama, ale hned pomáhala složit raněného na prkna, na něž pokládali karásky ke zkynutí, a jala se studenými obklady zastavovati

krev prýstící z rány. Vlk ležel bledý, s očima přeplněnými strachem i lítostí, a zíral jimi na svou ženu, na její slzy a kypré ruce, jimiž tiskla mokré obklady, a na její život vzedmutý těhotenstvím; jeho rty se pohybovaly, leč slov nebylo slyšeti; byl příliš slabý, aby mohl hovořiti jinak než očima.

Dělník vypravoval:

– Nevím, co se mezi nimi zběhlo. Slyšeli jsme, jak vykřikl, vyběhli jsme a tu videm mistra ležet na zdi. Oficír utíkal, kamarádi se pustili za ním.

– Přátelé, pravila Vlková, když se u prken zamlkle shromáždili učňové, služky a vrátivší se chasníci dílo mistrovo není hotovo, jděte, abyste je přivedli ke konci. Ošetřím si muže sama, dokud nepřijde lékař. Bůh mi praví, že tato rána není k smrti – splatili jste ji řádně, hoši? optala se dělníků a do očí se jí nyní místo slzí nahnula krev jako raněné tygřici,

Dva chasníci odpověděli ráz naráz

– Nikdy na dnešní ráno nezapomene! I kdyby žila sto roků ta bestie!

Pomohli opatrně přenést Vlka do pokoje a pak se všichni odebrali po práci a věnovali se jí dneska s obzvláštní horlivostí.

Do krámu se již trousily hospodyně s košíčky a kabelami, i děvčata a chlapci, a zvěst o neblahé příhodě se počala šířiti s hlukem po městečku. Přiběhl vousatý lékař Rokeš a prohlížeje ránu cedil nadávky na německou mrchu. Jenom o nehet niž a už jste nikdy nepekli, řekl. Teď jen ležet, ležet a obklady, aby se nedostavily horečky.

Vlk ležel a hluk pracujícího domu procházel jeho tělem jak vada mlýnem. Nyní vymetají pec pohrabáči a ohořelými košťaty a chladí její spodek mokkými hadry, aby se karásky pekly shora. A Maršík zapřáhá valacha, odpočaté zvíře bije pod-

kovami do kamení. Vrzí nůše napěchované lesklými, prochládlými bochníky. Teď nepochybně vzlétli holubi nad střechu pekařství a vidí pod sebou Raňkov, domek vedle domku, prameny a uzly ulic, čtverec náměstí a nejdříve gotická okna zříceniny minoritského kláštera, otevřená mrtvě do blankytu dne jak oči slepčovy.

Zvonek u krámských dveří nepřestával znít a shon práce neumlkal. Pekařka odbíhala od muže, aby pozorovala ruch v pekárně i v krámě; její mysl se rozptylovala a ona myslila opět na chvíli, kdy Vlk vstane s lože a uchopí se opětně otěží.

Novina, doplňována den ze dne většími podrobnostmi, brzy byla tutlána, neboť vyšetřování zjistilo nad veškeru pochybnost vinu důstojníkovu, jenž, jsa pro svou říznost před vojáky i civily v lásce u velitele pluku, neměl pykati. Neměl pykati víc, než pykal: jeho žebra byla hrozně potlučena a zlomená šavle s třapcem zůstala ležeti v prachu ulice na kořist školákům.

Nebezpečná rána, na nehet od srdce, zavírala se zvolna a s ní i tato neobyčejná událost. Pekař ještě nechodil, ač již minulo plných čtrnáct dní. Navštěvovali ho příbuzní a známí, litujíce ho a pobízejíce, aby šel k soudu a žaloval. Vlk však nebyl z těch, kdož myslí na mstu více než je třeba a soudu se bál jako venkovan, jímž zůstával ve všem všudy.

Slabost, jež ho skličovala, minula; vstal a začal se procházeti opět po svém domě. A pracoval již zase, prozpěvuje, když se mu narodil syn, jak si přál, s jeho očima a nosem. Tvořil a pekl mu veliké sladké panáky, kladl mu je do kolébky a vytrácel se potichu z pokoje, aby nerušil požeňnaného spánku.

Je třeba, aby někdo bděl, mají-li ostatní klidně spát.

Pekař Vlk bděl u pece, plné ohně a kouře, bděl za nocí, nad nimiž mával čas peruťmi tak zvolna, že se ti zdálo, jako by se ani nepohyboval.

Zapomnělo se na příhodu, jen občas Vlková, když táhla kolem setnina, bubnujíc a vytrubujíc, vycházela z krámu s Petříkem na lokti, a ukazujíc na štíhlou postavu důstojníka Högödusse, volala:

– Pohleď, Petříku, to je ten, co chtěl zabít tvého tatínka!

Högóduss zaťal pokaždé rty, odvrátil tvář a pyšná šavle se třásla v jeho ruce.

Pekařství sedělo na dobrém místě v Strašínské ulici, směřující k náměstí. Jeho štít se zvedal jako andělské křídlo nad domky řemenářů, ševců, truhlářů, krejčí a ceckářů – na půl řemeslníků, na půl zemědělců. Z jeho vrat vyjížděl vesele koník, zapřažený v pomoučněné košatině, aby rozvezl chléb do sousedních vsí a hospod, čekajících při cestách na vozky a překupníky.

Petřík vybíhal z krámu a honil se s malými kamarády, pletl se povozům do cesty a hrával si u zedníka Mrhala na písku s Cyrilem, s klukem otevřených, slintavých úst a nekňubou; stavěli si hromádky a plácali bochánky, močice na ně, aby se nerozsypávaly.

Vlková se v neděli oblékala do hedvábí, navlékala si prsteny a s modlitební knížkou chodila do kostela na mši svatou. Kývala usměvavě hlavou na pozdravy, jimiž ji uctívali všichni, kdož ji i potkávali. šla-li s Petříkem, lidé je zastavovali, a ští-pajíce dítě do tváří, říkali: Celá maminka, nebo: Celý tatínek, jako by mu z oka vypad’! Vcházejíc v kostelní předsíň pokládala pekařka za svou povinnost, dříve ještě, než se pokropila svěcenou vodou, podělit žebračky, kteří se tu tísnili, a aby byli hodnější politování, kormoutili huby v ohyzdné nádržky neštěstí a bezútěšného hoře. Na pokraji tohoto ostrova obnažující se bídy klekal také Pepija Pája, truchlivý plod hlu-

choněmé dvorské děvečky a jakéhosi hraběcího panáka, jenž, vykonav své šlechtné poslání, rychle zmizel.

– Tomu blbci nedávejte, křičeli svorně chudí, nezasluhuje si almužny! Je mladý a zdravý, ať pracuje a nedělá nám tu ostudu!

Ale pekařka nedala nic na pokřik a vložila peníz i do jeho špinavých rukou, nečiníc rozdílu mezi přetvařeči.

– Propije to, žalovali žebráci.

Pekařka však už kráčela dovnitř chrámu, myslíc na to, že i ona byla velmi chudá a že je potěšením srdce rozdávat, jeli z čeho.

Petřík se díval na obraz svatého Mikuláše na hlavním oltáři, nesoucího hodným dětem jablka na široké míse. Byl to vážný stařec s vysokou, svatou čepicí a s velikou holí, zatočenou nahoře v zlatý kruh, a chlapec si nepřál nic tak vroucně, jako mítí takovou hul a hrát si s ní u Mrhalů na písku, na krásném, sypkém písku, z něhož se dělá malta.

Na písek k Mrhalovým chodily i děti mlékařky Laškové, umolousané holky, z nichž Marjánka byla nejrozívenější. Házela jim písek za krk, kradla jim hračky a prala se s nimi, tlukouc je do hlav svými červenými pěstmi.

Pro Petříka přibíhala služka Róza. Petřík křičel, kopal, nechtěl jít, ale služka ho semkla do nás učí a odnášela. Róza byla venkovský divoch, když si j i k sobě vzala pekařka; stýskalo se jí k slzám po pastvištích a stromech, na něž lezla v rodné vsi s kluky, když s nimi pásala hubené stádo starostových krav; brzy však si u Vlků zvykla čistotě a pořádku a v koutech pekařství se ku podivu zle bránila chasníkům, kteří si chtěli smlsnout na jejích zapalujících se lýtkách. Ovšem, často byla nucena zakročít i Vlková; činila to rázně smetákem

nebo pohrabáčem. Ošívaje se, odcházíval rozpálený dělník jako kocour od masnoty, již už počal olizovat.

– Petříčku! Petříčku! Kdepak jsi? Nedohlídáš se toho chlapce, mizí stále jako voda v sítě, stěžovala si Vlková. Doma nevydrží, nechá hraček, i kdyby byly sebe dražší, a ten tam.

– Bude z něho tulák, smál se Vlk, nic jiného. – – Ano, jsem zvědava, co z něho bude.

– Pekař. Co jiného? Jako řezník po volu, tak je pekař prvním po Bohu!

– Chtěla bych mít z něho člověka studovaného, pána.

– Máme dost času myslit na tyto věci. Hlavní věc, abychom byli zdraví a dobře nám šlo řemeslo. Nuže, řekl pak pekař, zítra vyjedu s koněm sám. Už jsem nebyl kolik neděl za humny. Třeba promluvit s hospodským Hnátkem a s tolika jinými na této cestě. Synka vezmu s sebou.

Pekařka se oblékala na pohřeb staré Kopecké. Usmála se a řekla:

– Ať se kluk projede, beztoho doma pořád zlobí. Kopecká, vdova po hostinském od „Zeleného stromu“, zemřela zapomenuta v stínu nízké jizby, ale její truhlu vyprovázelo půl osady, truchlíc pro její neprospěšný život. Lidé městečka milovali pohřby a jejich smutek byl jim vzrušením, jehož se vzpomínalo ve zbytcích dnů s tímže požitkem jak svatebních hodokvasů. šest synů porodila Kopecká svému muži a šest synů pohřbila do společného hrobu; zemřeli v útlém věku úbytěmi, zděděnými po otci, slavném pijanovi, rváči a svůdci děveček; stiskli nebožku k zpráchnivělým plodům jejího lůna, naházeli na ni zemi i zvolna se rozcházeli nesouce odraz její podoby a celou její šedou minulost v hmotě svých těl: nezemřela, její

památka zůstala tkvítí ve třech pokoleních, jako zůstává zbouraný dům v těch, kdož jej obývali.

Ach, staré Kopecké bude stále vzpomínáno, tím spíše, že kočka, která zůstala po ní, zašla hladem, odmítajíc potravu.

Druhého dne ráno vzbudila Vlková synka a odnesla ho k muži na kozlík; mladý kůň zahrabal kopyty, říhl a vyjel ze vrat.

– Hyjé! zvolal Petřík, třímaje všecek št'asten v rukou bič.

– Hyjé! opakoval pekař, zvedaje postroje. Koník se rozklusál.

Den vyrostl ze stříbra, ale pak zezlátl, a když jeli nazpět k domovu, zhoustl letní žár v těžké dusno, jež pokryl mrak olověnou poklicí. V dálce zahřmělo, blýskání a déšť se přibližovaly ohnivým cvalem. Již byly nad nimi a Petřík zaplakal velkým, dětským strachem. Vlk zabalil dítě do deky, uložil je na dno bryčky a šlehl koně, jenž se rozletěl proti temnu a bleskům. Hospoda „Ořech“ se krčila za třetím vrškem, Vlk jí chtěl dosáhnouti. Nebesa se zdála sestupovati a dštíti zkázu na pozemšťany. První i druhý vršek byly ztečeny, zbýval poslední. Kůň nepotřeboval ran, ubíhal, že se zdál dotýkati silnice jen lehce a spíše břichem než kopyty. Stromy podél cest, schýlené větrem, lkaly pláčem starých meluzina mizely rychle nazad. Topol za rozcestím, poražený bleskem, ležel napříč cesty.

V poslední chvíli teprve znamenal Vlk toto nebezpečí a snažil se zastavit koně. V tom se nebe znova roztrhlo a vydalo strašný svit a třesk, jenž oslepil a ohlušil koně a mistra. Vlkovi se zdálo, že padá do prázdného prostoru. Byl by zůstal ležet, kdyby nebyl měl postroje ovinuté kolem ruky. Splašený kůň, jehož postraňky praskly, vlekl ho po zemi; štěstí, že zabočil se silnice do osení, v němž se pekař volnou rukou konečně

zachytil a koně tak přiměl k zastavení. Měl rány na hlavě a nohy mu lámala prudká bolest; jeho oděv byl rozdrásán a z vousu stékaly bláto i krev.

Bouře se vzdalovala, jako by měla dosti na tom, že poznamenala. Vlk se vracel rychle, pokud měl ještě trochu sil, k opuštěnému povozu. Chlapec ho uviděl košatinou a běžel mu naproti. Přední kola bryčky byla rozbitá, i nebylo jiné rady, než posaditi hochu na koně a jíti podle něho. Déšť ještě šlehal a zvučel, ale ustával a přestal docela, když přitrhli k hospodě. Vlk uvázal koně u stromu a vešel s chlapcem dovnitř, pln horečky, podoben spíše strašidlu než mistrovi, jenž tu před třemi hodinami seděl, pil a blýskal se řečmi.

Hostinský Hnátek nesl koni seno, zatím co Hnátková vymývala Vlkovy rány.

rychlé kroky na předsíní, dveře se otevřely tiše a v nich se objevil obraz neméně hrozný, než byl Vlkův: nebyl to muž, žena to byla, tulačka Rejholová se svými dvěma dětmi v náručí.

– Jdeš mi! křikla zlým hlasem hostinská a její tvář zrudla.

Tulačka zasténala

– Když ne nade mnou, aspoň nad dětmi se smilujte.

– Ach, ty? kypěla Hnátková, ale Vlk rázem utišil její hněv, řka:

– Tulačka je taky člověk, a má-li děti, je člověkem dvojnásob. Sedněte a jezte, Rej holko.

Skrčily se v koutě, uštvané bouří, aby si odpočinuly. Voda s nich tekla a tvořila kalužiny. Poděkovav a zaplativ za sebe i za Rej holku trojnásobně, vyšel Vlk bolestným krokem. Vedl za uzdu koně, na němž seděl Petřík, drže se pevně hřívý. Popleněné plochy osení se leskly žalobně v slunci znovu vycházejícím.

Vlk my slil na svůj rozbitý vůz a z přestálého děsu se mu zimnice hnala do kostí.

Tak mu začalo toto léto: vichřicí, bouří, kroupami a rozbitým vozem.

Z hubené sklizně byla mouka drahá a špatná: Prosívej ji sebe líp, znovu se dá do chuchvalců. Chléb z ní nezvonil, zněl temně, zaklepal-lis naň, odfukovala se vrchní kůra, klížil se při spodku a mazal se v ústech, žvýkals jej jako gumu. Vlk přikoupil uherské mouky, doplatil na řemeslo, ale učinil tak s lehkou myslí člověka, který v letech požehnaných dal trochu zlatého zrna navrch.

– Není tak zle, aby nemohlo být hůř, říkal, když jeho žena zadumaně sedala nad bědným rozpočtem.

2

– Růžičky, kůžičky! Kupuje kůžičky! volal Salomon Rosenheim křaplavým hlasem, chodě Strašínskou ulicí. Kluci za ním poskakovali, posmívajíce se mu. Byl-li žid sám, bylo se mu lehkou posmívati; nevšímal si krom svých kšeftíčků ničeho. Bral se s pytlekům dům od domu, vyvolával a kupoval. Jestliže však ho doprovázel jeho syn Gustav, klacek dlouhých a silných rukou, neodvažovali se kluci se svým křikem přibližovat, neboť Gustav nerozuměl žertům.

– Nemám letos kůží, Rosenheime, jen trochu hadrů, jichž bych se rád zbavil, pravil pekař.

– I ty kupuj u. Podomní žid si nevybírám, koupí vše, co mu dobří lidé nabídnou. Kůže ovšem jsou nejvděčnějším artiklem. Letos však je špatný rok. Nekoupím-li jich u Fassatiů, nekoupím nikde.

– Ano, špatný rok, špatný rok, opakoval Vlk, veda Rosenheima dál, aby– s ním ujednal koupi.

Zedník Mrhal nabíjel Vlkovi pec; vy lezl ukoptěný z pekárny, a vida státi Rosenheima s Vlkem nad kupou obnošených oděvů, křikl odplivuje si

– Žide prašivej! Co tu chceš, he? Tady je dům křesťana – být zde já pánem, nevpustil bych tě dovnitř

– Oplat' vám tuto lásku k bližnímu pán bůh na dětech, pane Mrhale, obrátil se Rosenheim po něm.

Mrhal se chtěl na žida osopit; ale Vlk zabránil srážce:

– Hleďte si svého, Mrhale; křesťan, nekřesťan do svého domu si mohu vzít koho chci, a vy do svého také.

– Ukřižovalo Krista to plemeno, hartusil zedník zlobně, táhna pryč.

– Mně je to jedno, hovořil pekař, křesťan nebo žid, jen když je řádný člověk. Vychováváte dobře svou rodinu, to se mi na vás líbí.

– Všichni se mi vyvedli, pane mistře, jen Gustav je hovado. Až umru, nevím, co si počne.

Gustav, jenž zůstal v krámě, vzal na ruku Petříka a říkal mu

– Až vyrosteš, budeš mít velký krám, celý Raňkov bude k tobě chodit pro housky a chléb. Rozumíš? Celé město budeš živit.

– Budu mít bílého koně a kočár, vezmu si tě za kočího. Chceš?

– Ruku na to, Petříku, odpověděl Gustav. Nuže, mohl bych být tvým kočím už teď; vysadím tě na rameno. Hopsa! Hopsasa!

I poskakoval s ním po krámě a Petřík se smál, volaje: Ještě víc! Ještě víc!

Ulice zazněla pokřikem dětí a Gustav ustal v jízdě, aby se podíval, co se děje. Oj, radost se zmocnila srdcí obou, neboť uzřen medvědáře, kterak tluka do bubínku, kráčel před huňatým zvířetem, jež bručelo i otáčelo se a vzpřimovalo na zadních nohou. Vypadalo jako veliký dobrák, který si žádá jen dětské radosti. Strašínská ulice praskala výskotem, předvrata si stoupali sousedé a hospodyně přinášely zbytky od obědů, aby uctily medvědáře a poskytly stravy zvířeti. Medvěd funěl, salutoval a poskakoval, milý a zábavný, a tu začal před ním poskakovati i Mrhalův Cyril k větší radosti všech. Medvěd chrochtal, malá očka mu svítila zlostí a poskočiv náhle srazil chlapce zlou ranou k zemi. Medvědář začal bít zvíře řetězena, vztekaje se, že je po produkci, která se tak slibně začínala. Hoch ležel na zemi a vyl bolestí i strachem a rychle se odklidil, vřískaje, s ranou v obličejí.

– Tak malý a už takový uličník, řekli sousedé Mrhalovi, když vyběhl, zvědév, co se stalo. Měl byste ho častěji přetáhnout řemenem. Jestliže v mládí doubek neohneš, dub se ti nedá. Tak to je.

– Pozor, je tu taky Rejholka, aby nám nic neukradla! volaly hospodyně, ukazující na tulačku, stojící s jejími dvěma fakaný v zástupu, jenž se stále ještě chumlal kolem medvěda.

Rejholka byla opilá, začala se smát a křičet na medvěda, a když ji okřikovali, odstupující od ní, otevřela ústa k nadávkám, před nimiž utecme co nejrychleji, neboť to jsou rozdráždění sršni.

Tulaččini kluci Josef a Jan si poskočili, radující se ze strachu, s nímž sousedé natahovali nohy do domků před matčiny zlymi slovy.

– Nestydíte se nadávat? pravil k Rejholce pekař, jenž zůstal stát před krámem. Matka dvou dětí by se měla chovat jinak. Stydíte se!

Rej holka zmlkla a zamířila vrávoravými kroky z města do polí, zatím co medvědář vlekl své zvíře na náměstí, před dům vinárníka Fassatiho, jenž byl nejvyšší a proto se zdál medvědářovi nejvhodnějším místem k novým produkcím.

Strašínská ulice, v níž sedělo pekařství na dobré ráně, ubíhala od náměstí dolů s kopce, v zimě a v létě dýmala prachem jako mlýn. Zdobilo ji několik svítlen věčně nedospalých a socha svatého Jana Nepomuckého, každého jara zedníkem Mrhalem pečlivě očišťovaná od ptačího neřádu a pavučin. Na této práci si zedník velmi zakládal; sledoval-li jeho počínání, zdálo se ti, že koná posvátný obřad; dotýkal se světce šetrně jako lékař nemocného a slézal pokaždé s žebříku, chtěl-li si odplivnouti. Jako řádný křesťan věřil v posmrtný život a v ráj, v němž se sejde nejen se svým otcem a dědem, ale i se svým patronem, jímž byl právě svatý Jan.

Občas se Vlk před polednem vybral a šel tak, jak byl, v zástěře a s pomoučněnou plackou na hlavě k Fassatiovým na sklenku likéru. Seděli proti sobě za stolem s vinárníkem, kouřili z dýmek a plivajíce pod stůl, hovořili: Dnes je pěkný den. Jak bude asi zítra?

Náměstí před jejich očima leželo nehybné a ticho z něho vstupovalo do jejich těl i myšlenek, jež soukali zvolna z hlav jak nitě ze stavu.

– Pane Fassati, pane Fassati. Řemeslo už nejde jak by mělo. Doplácím. Půjde-li to tak dál, nevím, nevím.

– Hudete stár stejnou. Nebude to asi tak zlé. – Nelžu, pane vinárníku. Už je to takové.

Po náměstí zvolna a těžce kráčela Kožičková. Ach, přátelé, ta Kožičková! Od rána do pozdního večera: voda, voda, voda. Putnu za dva krejčary! Vdala se, aby nosila na hřbetě putny. Nenosila vody, jen když rodila. Byla jako sám nevysychající pramen, bez něhož by bylo půl města zašlo žízní a špinou. Rodila v pravidelných přestávkách, za osm let čtyři děti, za deset pět. Její muž se duel s lopatou a krumpáčem od pondělka do soboty, kdy poctivě propíjel polovinu mzdy, již byl hoden; tak poroučel nepsaný zákon zemních dělníků. V životě Kožičkové nebylo změn porod nebyl nic neobvyklého, křtiny nebyly slavností. Dni jí rostly jen pro tíži puten, které roznášela z kašen „Na rybníčku“, pro shon za dvěma krejčary. Rok po porodu nosila na zádech putnu a skoro dole u země – byla malá tato roznašečka – v žilnatých rukou polonahé dítě. Byla ještě mladá. Pořádkumilovní občané viděli jen sehnutou hlavu, nikdy plný obličej, šplounající putnu na dvou nohou, kolébající se tiše se strany na stranu. V každé lžici polévky, již se mírumilovní denně sytili, byl dech Kožičkové; nevěděli o tom, jako nevíme o vzduchu, jež dýcháme nebo o zkrvavělých rukou zednického podavače, který házel cihly k stavbě domu, v němž bydlíme. Dvěma krejčary za putnu vykupovali spánek svého svědomí, libý poklid žaludku a myšlenek...

– Ale co bych si stěžoval, pane Fassati. Vizme Kožičkovou!

– A jak se Mrhal ohání, řekl Fassati, a Vondruška sadař a švec Trézal s rodinou, jež už je tak četná, že neměla kde ležet – dobře, že dostali stravovnu, půjde jim to teď snáz. A Fassati vyklepal dýmku.

Celých sto roků již seděl v Raňkově rod podivného jména Fassati. Jejich předek přišel kdysi do Čech jako pasíř, založil živnost, jež se rozvila přičiněním jeho synů. Chudý italský

dělník zemřel v Praze na svém: měl několik vnuků, kteří se rozešli po Čechách polovina jich ztroskotala a utonula, ostatní měli štěstí. Před sto lety se zlatník Alberto zakoupil v Raňkově přímo na náměstí, zanedlouho k úžasu starousedlíků přestavěl malý domek, hodil na něj dvě nízka poschodí a rozšířil krám. Shromáždív jmění, rozloučil se spokojeně se světem. Horká krev z italských nížin splýnula, jak se zdálo, úplně s krví českých zadumaných luk a lesů; zůstalo jen jméno.

– Nuže, co pak dělá váš Petřík? optal se Fassati Vlka, jenž se měl k odchodu.

– Zlobí, odpověděl s úsměvem Vlk. A což vaše slečinka Klárinka?

– Můj mazlík, pronesl vesele vinárník, znovu si zapaluje, už se začíná učit na piano. Jde jí to, má dobrou hlavu. Bdím nad ní jako anděl strážný, to se rozumí.

– Nějak bylo, nějak bude; jen abychom byli zdraví, řekl Vlk, zaplatil a šel.

Pekařské řemeslo Vlkovo utrpělo mizernou žní, krom toho se mu usadil v boku mladý konkurent a chtěl se s ním dělit o sousto.

– Takových už jsem viděl, mávl Vlk rukou, ale v hloubi srdce se chvěl o své dodávky, o své nůše, košíky a vozy, jež roznášeli a rozváželi Vlkovi učňové a chasníci.

Petříkovo dětství se podobalo na vlas dětství vás všech, kteří jste rostli na malém městě; sotvaže jste se probudili, myslili jste na hry. Na jaře jste podnikali výpravy za město do luk a na stráně, plavili jste korové lodičky po potocích, trhali broukům nožičky a posmívali jste se obecním blbcům, kdykoli jste je zahlédli. Jenom obecní strážník a otec s řemenem v ruce ve

vás budili posvátný respekt. V létě se konaly výpravy do lesů na jahody a na maliny do pasek a na podzim do polí vylévat myši z dř.

Nad potokem stojí slunce a tys tu ve stínu vrby, Petříku? Sám, jen se svým zcela malým srdcem? Utekl jsi z domova, budou tě tam hledat. Slunce stojí nad tůňí, do níž se díváš. Ale ne, to není slunce, je to ohnivý oř, jenž letí po obloze pro radost světa. Svět! Co je to, Petříku, svět? Tázal-li ses sám sebe tenkrát, odpověděl sis: pohádka.

I tato tůň, i tato vykotlaná vrba, i pták, jenž přeletěl s břehu na břeh, i hra trávy, i popěvky větru. Ale proč ses pojednou rozkřikl a běžíš s pláčem zpátky cestou, jíž jsi sem přišel? Co tě poděsilo?

Uplynulo šest let a matka vedla Petříka do školy k zápisu, jehož chvíle se mu vryla hluboko do paměti; brzy potom se pekař Vlk roznemohl a ležel velmi dlouho.

– Až budete zase chodit, řekl mu vousatý lékař, musíte žít pravidelně jako stroj. Říkám vám: v noci spát – to je nejdůležitější! To vás tak srdce zlobí. Je to srdce, ubíjené bděním za nocí, rychlou prací pekařskou, žárem pecí a, rozumí se, i starou ranou, Högödussovým bodnutím.

– Tak, vzdychl Vlk, to jsem to dopracoval. Můj otec, pane doktore, byl silák, že mu nebylo v kraji rovně. Kdysi hořela v Budkově chalupa Dolejších, chlív byl ohrožen, dobytek hučel, on tam skočil, a co myslíte, pane doktore, že udělal? Zpřetrhal řetězy, jimiž byl dobytek přivázán u kamenných žlabů. Nebylo kdy odvazovat. A já, syn takového siláka, že bych v tom byl takhle?

Lékař pokrčil rameny a když odešel, řekl Vlk k ženě:

– Nesmysl! Je to černá krev v těle, ta musí ven. Dáš mi pijavky a zas budu pracovat jako jsem pracoval. Zahálka by mě zabila.

Chtěl se zvednouti, ale slabost ho přemohla a vrhla zpět na lože.

Pijavice nepomohly a žena musila opět pracovat v dílně. Konkurent, sedící na rohu Strašínské ulice a náměstí, se nikerak nermoutil nad nemocí svého staršího druhu; neštěstí jednoho bývá štěstím druhého.

Vlkovo řemeslo běželo pozpátku, od desíti k pěti, a když mistr po roce opět slezl s postele a postavil se na vysláblé nohy, nezbývalo mu než prodati domek a. stěhovati se do podnájmu.

– Půl života přišlo na zmar! lomila rukama Vlková.

Petrík vesele běžel podle vozu, jenž převážel jejich nábytek, těše se na změnu.

Ale Vlk se rychle vzpamatovával. Našel si místo ve mlýně za městem; pekli v něm samožitný chléb. A přicházeje po noci domů spat, říkal:

– Nikdy nebylo tak zle, aby nemohlo být hůř.

Našetřil si hrst peněz, prodal z nábytku co se dalo a opět se stal pánem pece a krámků; najal jej od starého Buriana, klempíře.

Vlk si dal dělati malý čtyřkolák s ojí, koupil psa a naučiv je tahati, rozvážel chléb po městečku. Zdálo se nyní, že Vlkovi vzroste z tohoto potahu nová sláva. Chléb, přivážený občanům pod nos, voněl silněji než z krámků, i přibývalo kupujících, pekař se ženou nestačil péci a rozvážeti.

– Vezmu učedníka, říkal. A až Petr povyroste, pomůže i on. Po letech strádání cítil se opět jak náleží, i kul plány

– Až si zachováme pár stovek, koupím koně a potom – potom opět koupím svůj starý domek, aby měl syn dědictví a my na stará kolena spokoj most.

– Je mi stále líto studně, již jsme tam zřídili. žádná nemá vodu tak dobrou jako naše. Kdykoli piju, vzpomínám a do mých doušků kape žluč, hovořila teskně Vlková.

3

Běžela teta a pekařův chlapec se vytahoval. Už byl dost silem aby se mohl pouštět se psím spřežením sám. Spával na peci, s níž ho otec časně ráno tahal. Na dlouhých prknech, hlava vedle hlavy, stydnuhl žhavý chléb a voněl jako lán žita pod červencovým polednem.

Skládajíce chléb do vozíku, otec s matkou jej obkládali slámou. Zatím se chlapec myl a zapřáhal psy. Jel městem klímaje. Za městečkem však se psi rozběhli, Petr prozřel i bylo mu veselo, růžové jitro se v něm obráželo s bílými oblaky a se zpěvem ptáků. Vraceje se do Raňkova prázden, hřměl vozík jako okřídlený běs a jestliže se vraceli přes červené vršky, zdálo se Petrovi, že se z nich řítí do slavné bitvy s tisícem koní.

– Umí lépe řídití potah než já a psi ho více milují, říkal chlube se otec.

Kdykoliv byl svědkem této pekařovy chlouby obuvník Říha, smával se pohrdlivě

– Nu, může to dotáhnout daleko – počátek je slibný.

– Zajisté, odpovídal Vlk, pomáhá živiti statečně. A protože rád čte, dáme ho na studia.

Rozvážeje ráno chléb, učil se Petřík latinským slovíčkům, později řeckým; s arithmetikou byl věčně na štíru, potýkal se s ní a s profesorem Cukrářem jako se sedmihlavou saní.

Jednoho dne prodal otec psí potah i s vozíkem, dal výpověď z krámu a počal péci jako dělník. Deset křehkých, ještě teplých housek a čtyři tvrdé zlatníky kladl každé soboty ráno na rodinný stůl a odcházel spat, nevrlý z dřiny a smutný z únavy.

Staré slávy nebylo už dobyto zpět, sedla na střechu jiných; městečko to vzalo klidně na vědomí ještě o mnoho dřív než bylo lze odpustiti křesťanům.

Pravidelně jako stroj sbíral Petr knihy a kráčel do polorozpadlé budovy obecního gymnasia.

– Už abys to měl za sebou a pomáhal nám živiti se. Cizí chléb, ježž nyní jíme, je trpký. Mám také strach, jak bude moci otec ještě dlouho pracovat, říkávala matka, schází každým dnem. Spí jen čtyři hodiny denně, to je málo na mladého, ne-řku-li na něj, ježž už upekł deset tisíc pecí, ne-li víc, a ježž má srdce velmi slabé.

Co měl Petr odpovídat? Stáhl čelo do vrásek a vycházel ven.

– Kdyby pronesl slovo potěchy, myslila si matka. Neslyšela j sem tak dávno slova naděje a bez ní těžko žít.

– Pečete, pečete? ptával se obuvník Říha, když potkával Vlka, ubírajícího se do díla. Stále pečete? – Stále pečeme, odpovídal zestárlý pecnář.

– Ovšem, pro cizího! vysmíval se Říha zcela nepokrytě.

Starý Vlk šel za svou práci se sraženými rameny. – Hola, hej! volal na Vlka Trézal, správce stravovny. Zdravím tě, a ty nevidíš! Koukáš do země. Co to? Hledívalš vždy tak, jako by ti patřil svět. Co se s tebou děje, Josefe? Pohleď na mne. Deset dětí mám a nic mě neohnulo.

Vlk se pousmál, ale nebylo mu do řeči s tímto mužem.

– Nikoli, počal odporovati Fassati.

Zatím se městečko počalo hýbati ve svém klidu. – Nebe je prázdné, řekl pekař, neví o nás nic.

– Mýlíte se. Každý z nás má svou hvězdu, jež ho vidí. Žijeme, jak ona chce, jak chce Bůh. My jsme jen loutkou, vše co se děje, děje se podle Boží vůle; o opaku mne nikdo nepřesvědčí. Nuže, sbohem, pane Vlku, podívám se také k ohni.

– Já musím do díla, u ohně bych nebyl nic platen. Vlk opět vykročil, spustiv těžké ruce.

Proud lidí letěl proti němu, směrem k Vondruškovu domku, jenž se počal propadávati v dýmu a sykotu plamenů.

4

– Není mi už třeba domova, řekl si Gustav Rosenheim; jsem dosti stár, abych se mohl živit sám, a odešel do světa hledati si štěstí. Starý žid schnul o něho starostí, až uschnul docela a odvezli ho v neohoblované rakvi na židovský hřbitov. Gustav se vrátil, aby se ujal svého dědictví; nebylo toho mnoho a ještě to málo mu vykradli křesťanští bližní, domnívajíce se, že toho mladý Rosenheim nebude pohřešovati. A tak Gustavovi nezbylo kromě kostelničeni v synagoze a starého kožichu, jenž mu byl úzký v prsou, téměř nic. Protože však by mu nebylo možno žíti z pouhého kostelnictví, založil si sběrnou prádla, jež vozil každý týden do Prahy, a později si ho zjednal výrobce sodovky Holovský, aby točil ve dnech veder ledový nápoj z pojízdného stánku, s nímž Gustav kraloval na náměstí.

To musí být, aby se narodil hloupý žid. A když už se narodí, je hloupý na kvadrát. Gustav není z těch chytrých.

Mladý Rosenheim, jemuž přezděli na Judáše, proti čemuž on zholá nic nenamítal, vedl rád sáhodlouhé politické debaty

se studenty, kteří se shlukovali kolem něho, aby si z něho tropili blázný; nepozoroval ve své dobromyslnosti jejich úsměšků, pojímal všechny jejich otázky i odpovědi vážně, z čehož právě vznikala největší psina. I Petr tu stával mezi ostatními chech–taje se, ale dobrota srdce, již Gustav projevoval k potřebným, i jeho věčně opoziční politická nálada způsobily, že si z něho přestával dělat dobrý den a zkamarádil se s ním zcela poctivě.

– Tento společenský pořádek nutno vymésti železným koštětem, křičíval Judáš na plné kolo. Tento společenský řád, jenž za poctivou práci člověka škrtí a za švindléřské kšefty chytráků platí zlatem! Ano, Soudný mi otevřel oči, křičí Soudný!

Když se Soudný vrátil z Německa, založil si v Raňkově drobnou živnost svého řemesla, j ež lezla spíš jako koza za vozem než aby běžela jako závodní kůň. Neměl často do čeho by píchl, ale nezdálo se, že by ho to obzvlášť bolelo; rmoutilo ho, jak jeho rodáci jsou politicky nevychovaní. Toto stádo, říkával, musí býti rozděleno na včely a trubce, i založil s několika málo lidmi dělnický spolek, jenž k údivu úřadů i nazdarových hospodských společností v několika letech vzrostl na něco, co, bohužel, bylo někdy nutno bráti zcela vážně v počet.

– Ano, Soudný, přitakával Petr Judášovi, to je muž, jehož bylo třeba městečku víc než soli. Socialista. Seznam mě s ním, Gustave. A Gustav pln ohně říčel:

– Ještě dnes večer, máš-li kdy. Odvádím mu tam zrovna přečtené noviny.

Byly prázdniny a Petr Vlček míval plaché schůzky s Liduškou Randovou.

– Dnes nemohu, a jindy, řekl.

– Zajdi tam tedy sám, půjčí ti knihy. Abych se ti přiznal, já mu také půjčuji, co mívám od tebe. Liduška Randová, jejíž

jméno vyslovoval Petr na hlas, kdykoli se octl o samotě, s největší sladkostí, chodila v Praze na učitelský ústav a na prázdniny přijížděla ještě celá poblázněná z ruchu ulic velkého města, rozvlátá, rozčilená. Praha jí naplňovala hlavu slavným barevným leskem, chodila ráda do divadel, na koncerty, a nedělní vycházky za Prahu po parníku připravovaly jí vzrušující radosti.

Lidka rostla s Petrem téměř na jedné ulici; účastnili se jedněch her, potom je život oddálil. Dosud však se dobře pamatovala, kterak ji tahával za cůpek a škrabala-li ho, ždercal ji nešetrně do zad.

Rodiče jí zemřeli ještě v útlém dětství, ale byla to teta, jež jí vzala na své staré ruce a přivinula k srdci, překypujícímu dobrotou.

Pelíšková chovala Lidku jako Panenku Marii pod skleni, aby se nezaprášila a aby ji nikdo neporouchal. Její domeček s nízkými světničkami byl jako zelená klíčka uprostřed omšelých baráků raňkovských ceckářů; měl čistý dvorek a za ním zahrádku s pevným plotem; pod starým ořechem trávil svoje prázdně šťastný sirotek. Sázela macešky a fazole a pěstovala s tetou květák, cibuli a mrkev. žily ze jmění, jež zbylo po řemenáři, křiklavém, ale dobrodušném strýci Pelíškovi. Bůh mu tam odplat' za vše dobré i zlé!

Liduška byla velmi zbožná, dávala za tetu na modlení, i modlily se společně každý večer před spaním, ale když ji teta poslala do Prahy do škol, zapomínala na Bona a na prázdniny si přivázela knihy, v nichž ses nedočel, i kdy by s je byl bral dvakrát zpředu i zezadu, ani o hodné Petronile, ani o zlém Dětrichovi; byly to divné romány a teta se bála, aby se Lidka nezkazila, i žárčila na ně jako na zlé chlapce. Byla by ji nejraděj i dala do kláštera, ale Lidka stařenu uprosila. Hrozila

se života v chladném tichu, chtěla choditi do tanečních hodin mezi hochy a do veselých zábav, i těšila se, až bude samostatná a bude moci rozhodovat o svých krocích sama.

Ale jí se zdálo, že ten čas je ještě velmi daleko, velmi daleko.

Petr k ní byl poután čím dál pevněji ohnivými city, jež však potuchaly, jakmile se s ní sešel; tehdy zíral trochu rozpačitě na její průsvitné tváře i nosík... to je tedy ona, fantom, který se mi zjevuje, plný hvězd a vůní.

Přicházel přes zahrady k jejich plch: a stával tam, pokud nevyšla; podávala mu váhavě ruku skrze tyčky a něžně uzardělá přijímala od něho knížky básní. Uprchla-li tetě, chodili spolu za městem. Milá slečno, oslovoval, ji, milá slečno.

Poslouchala ho ráda a smávala se potřásajíc vrkoči. Stávalo se často také, že nemluvil, mysle patrně na sto různých věcí najednou, a tehdy bzučovala malé popěvky.

Rozveselovala ji i jeho tichá přítomnost. Milovala ho s nasmělým nadšením, jež jí často vhánělo slzy do očí; jeho obraz přicházel jako plamen v noci k jejím ňadrům a vstupoval jimi jako branami k srdci, do znepokojeného šamotu krve; usínala s rozevřenými očima, tisknout si spánky. Dívala se na jeho špatné šaty a vzpomínala, kterak, když byl chlapcem, tahal se se psy, s vozíkem, naplněným bochníky chleba, prodávaje dům od domu. Klepával na dveře a nabízel dětským hlasem boží dar. Mnozí z chudých ztratili v jeho letech už vše, čím páchne podružina, Petr však stále jako by jí měl kdesi v záhybech svého oděvu a jeho čelo bylo sveřepé, pořád se proti něčemu nastavovalo.

Svinoval cigaretu. Myslíc na jeho chudé večere, pravila něžně:

– Měl byste se šetřit, nekuřte tolik, Petříčku. Zdrobnělé pojmenování zaznělo rolničkou. Prázdniny prchly jako barevný sen. Lidka odjela opět do Prahy. Ale byl tu prosinec, vánoční svátky; napadlo sněhu, tálo a pak zhnětl zemi mráz; císařská silnice ubíhala od města přes kopce k dalekým lesům, tvrdá na kámen. Lidka a Petr šlí po ní; zastavili se na červených vršcích, vypjatých nad městem; Lidka s nich hleděla na daleké zasněžené chlumy: nedělní odpoledne jako by je k ní bylo přiblížilo na dosah ruky; zatoužila vejíti za ně, trávit život v zapadlé vsi se zamrzlým rybníkem, kde dni přecházejí váhavě a v teplých bačkorách, jako dobré stařeny. Tam kdesi žije Lidčin strýc, veselý, přátelský člověk s kupou křiklavých dětí, jež jí říkají, tetičko'. Myslí na to, že by jim oběma, Petrovi i jí, stačil k živobytí a ke štěstí malý krám s dřevěnými citrony nad vchodem a s třaslavým zvoncem u dveří.

Ale ovšem – ona bude učitelkou! Pravil v té chvíli

– Nechtěl bych klímat za pecí. Vesnická idyla není než duha na močůvce.

– Petře, jste takový – já vám nerozumím.

– Nu ano, takový, máte pravdu. Sám sobě nerozumím.

– Br, dala se do mne zima, otrásla se.

Červené slunce viselo nízko nad zemí, jež mlčela jako vybrakovaná truhla, obloha se snížila, městečko pod ní sedělo podobno stádu zkrěhlých husí a uprostřed klímal pasák, ubohá zřícenina gotického kláštera, souchotinářské zalomení rukou středověkého mnicha. Petr kýchl a zasmál se:

– Hleďme rodné hnízdo! Vypadá nevinně, jako by nebylo chomáčem hlouposti.

Lidce se chtělo vzítí Petra za ruku a říci: Chováte se stále jako osel v květinářské zahradě. Co je nám do městečka, co

je nám do všeho? Je mi zima ne z mrazu, jehož jest plna země i vzduch, ale z vaší duše. Hle, je neděle, jsme v ní sami dva. Hodiny, v nichž se vámi obíralo mé mládí, nastřádaly mi krásné city, ach, Petře, obraťte se ke mně jasným obličejem.

Petr se však díval dolů. Nestáli dva na Červených vršcích. Byl sám a s ním jeho mladost šedých lící a divně nahrbená jako zedřený člověk.

Zkoumala jeho profil a zapochybovala o pravdivosti své lásky k němu i o naději do ní skládané. Byl to skutečně tento hoch, jenž přicházel k ní s plamenem na rtech? Možná, že někdo jiný teprve čeká na křižovatce jejího osudu.

Petr se pohnul:

– To se to uhánělo dolů, řekl. Psi se snad ani nedotýkali země. Zavřel jsem vždy oči, domnívaje se, že se řítím do bitevní vřavy.

Petr hovořil o svých bývalých tahounech tónem, jakým líčíme národní hrdiny.

Lidka ho poslouchala jen zpola, myslíc s lítostí, kterak uniká její touze: žádala, aby ji naplnil krásnými slovy jako vázu květinami; chtěla, aby tato ne

děle byla mostem do příštích dnů, na nichž ona, jak se domnívala, spočine mladými ňadry jako po červencové koupeli na zeleném břehu; sladké city v jejím nitru se kácely jako papírové praporečky za deštivé slavnosti. Zvolala s lítostí

– Petře! úsměv mohl mnoho zachránit. Ale Petr odcházel do dálky, byl ten tam, jen chladný stín zbyv M z něho, z jeho slova, ze všeho. Ze zimního odpoledne nezbyl než cár. Setmělé ulice je obemkly nepříjemně. Petrolejové lucerny měly horečku jako její rty; podala mu ruku. Cítil její rozčarování s tichým pohnutím; cesty, které přece jen vedly k sobě, odchýlovaly se nyní naráz.

Zakousl se do rtů, ale srdce přemohlo barikádu: – Nebylo mezi námi historie, není proto třeba nic trhat. Zachovám si vás hodnou a milou, řekl pojednou umělým chladem.

– Rozevřela na něj veliké oči, plné slzí.

Ohlédli se po sobě ještě v liduprázdné ulici a zastavili se. Zachtělo se jim rozeběhnout se k sobě a říci:

– Nebylo historie, ale bylo to krásné; nuže, na shledanou!

Zamává rukou jako pochroumaným křídlem. Petr zavolal:

– Dobrou noc!

– Dobrou noc, dobrou noc, opakoval si do nekonečna. Zaťal rty, víc, víc, ještě víc, aby přebolely srdce a smutek padajících křehkých snů; sny zůstávaly za jeho stopou na zmrzlém dláždění jako holá ptáčata. Vdala by se mi stejně jednou za jiného! říkal si melancholicky a představoval si scénu, v níž si jí tělnatý obchodník s velikýma, vodnatýma očima vede světlo, a andělsky nevinnou k oltáři. Trpěl velice touto představou, jež bolela ze všeho nejvíce.

Po vánocích Lidka zase odjela a než svitlo jaro, spočinuly Petrovy oči na Evě Taxové, bledé švadlence, již vy provázival v sobotu k Bystřičce, odkud byla.

Jeho srdce hořelo májovým ohněm a, jeho smysly vály po všech váncích.

Učení přituhovalo s blížícím se koncem školního roku – ach, s kýmpak mi to chodíš, proradná! Počkej, pomstím se ti, právě s tvou nejlepší přítelkyní se budu procházeti před tebou?

Avšak bída, jež doma rostla, vysušovala jeho zebra a spalujíc jeho jasné myšlenky, tiskla ho k zemi jako psa, který ztratil svého pána. Otec, podřatý vysilující prací i stářím, ležel; tentokrát bez naděje, že by kdy zase vstal.

– Měl byste jet do lázní, říkali lékaři.

– Do lázní! opalovala po nich Vlková a myslila teskně na konec týdne, kdy jí nemocenská pokladna vyplatí méně než stála strava dvou, neřku-li tří osob.

– Chci vodu ze své studně, Petře, navaž jí a přines, žádal otec syna. Pokud jsem ji pil, žádná nemoc na mne natrvalo nemohla. To je voda živá, moje voda, jediný zázračný pramen na světě.

Arteriosklerosa činila uzlu na žilách starého pecnáře, černá krev si jimi razila cestu jen s úsilím a zanášela morek břemenu strašných snů a vidin.

– Nebude mi souzeno, Petře, viděti tě mužem, a to je pro mne zlé. Ale buď si čím chceš, jen buď vždy poctivým chlapem, říkal Petříkovi v jasných chvílích.

– Poctivý chlap – co to je? ptával se Petr. Je to ten, který dělá vše podle svého svědomí a nic proti němu?

– Tak jest, tak jest nabral starou svou sílu otcův hlas.

Bolestně dlouho ležel starý Vlk, než uzrál k smrti.

Po smrti mužově si najala Vlková kuchyni a pokoj v zastrčené části osady, již nazvali Chudou Prahou, i vzala si na byt strážníky. Vzpomínala zašlých krásných let svého mladého manželství se slzami v očích a stále nesmiřená s přítomností, jež z ní učinila posluhovačku i služku. Její postavení bylo tím horší, že Petr, ačkoliv už vytáhl paty z gymnasia, nesnažil se najít si místo, civěl doma zabořen v knihách, nebo se potloukal po městě. Byl zapsán v Praze na vysokém učení. Kdož ví. Ale i kdyby byl, co z toho může pojit?

Ne, matka toto potloukání nechápala.

– Nemyslila j sem, že se nám takhle odměníš! vyčítala stále v množném čísle, za sebe i za muže, jenž zůstal s ní po všechny dny jejího života.

Petr se nezmohl na víc než na rozpačité krčení rameny.

– A máš pěkné kamarády! Neříkám nic, že chodíš s děvčaty, neberu na jemné váhy chlapecké lásky; z tohoto mraku nebude déšť; ale proč se touláš i s bratry Rejholy? A viděla jsem tě, jak j si stál s Mrhalovým, a to je nečistá společnost!

– Křivdíte mi, možná, pravil Petr. Abych vám řekl svoje rozhodnutí: Půjdu do Prahy hledat nějaké živobyty.

– To je správné, řekla matka, ale rozplakala se. Naházel do kuffíku trochu prádla a rozloučiv se pohnutě se stárnoucí ženou, odcházel. Vrátil se za půl roku unaven a vychudlý. Nebylo mu lze se v Praze udržeti. Potloukal se prý i po venkovských městech, hledaje zaměstnání. Nikde však nic nebylo, i vracel se schliplý, s prošlapanými podrážkami a s rozbitými lokty. Matka ho prudce stiskla, její oči se naplnily světlem. Dívala se na něj dlouho a pozorně, viděla jak se zhubl; ale zmužněl a ona shledávala s radostí rysy nebožtíka muže, i ta rýha na čele, jež vyvstávala pokaždé, když se zamyslí, jako starému Vlkovi běžela jako brázda přes nezorané pole.

Nuže, byl tedy opět doma.

– Co z toho Petra bude? tázali se rodiče zaopatřených dětí, tvářice se velmi starostlivě, jako kdyby je v životě nic tak netížilo, jako jeho mlhavá budoucnost.

– Co by bylo? smáli se ti, kdož se nepřetvařovali, a mávali rukama; bylo to lámání hole nad jeho hlavou. Jen Judáš v něj věřil vírou poblázněného člověka.

– Co z něho bude? Jen ať si nikdo zbytečně hlavu neláme. Jednou všichni uvidí. Překvapí nás, křičel Judáš na ševce Řihu. Švec se uškleboval pod křikem Judášovým, byl rád, že žida dopálil.

– Sháním byty pro herce, pravil Judáš vykřičev se. Nevíte o žádném?

– Na akátě před hospodou „U koníčka“, řekl Říha a Judáš opět začal křičeti.

Kus cizího světa přišlo vždy do městečka s uměleckou družinou. Vozy přivázely velké kované bedny i koše, táhlo z nich nepokojným větrem. Plni zvědavosti stáli studenti a studentičky před hotelem, do něhož se herci stěhovali. Dudáš byl veselý, zanechal stánek se sodovkou na dvoře a věnoval se zcela Tatrově společnosti, jejímž význačným členem byla tentokrát krasavice Cilka Hojerová.

Cilka Hojerová!

5

Otrásala se, uhýbajíc před Gustavovým velkýma rukama, jež se podobaly pařátům, jimiž však přece se jí chtěl dotýkati velmi něžně. Nedal se odehnati, vytrvával v své oddanosti, vyhledával její oči i sedal vedle ní v přestávkách za sešlými kulisami připraven sloužit: podat úlohu, pudr, plášť, papírovou květinu, sklenici vody. Judášův obličej jako by byl neměl nic kromě velkého nosu a, širokých očí, jež ji pohlcovaly. Po představeních sedala mezi pány v restauracích; trpěl, vida ji odcházeti domu ve společnosti těch, kteří ji mohli nazejtří koupit střevíce nebo klobouk.

Listopadový pátek, kdy odjížděla s hereckou společností, sahal po lidech slizkýma rukama. Gustav čekal na konci městečka a vrhl se k bryčce, na níž seděla mezi bednami, žebrované o vzpomínku. Smála se na něj dolů, ukazujíc bělostné zuby. Potom zpřísněla, z jejích očí čísel chlad a opovržení.

Herky míjely rasovnu, strašící při silnici pod kopcem, zrychlily chod, pohazovaly hlavami a frkaly; jímal je neklid z puchu ze zvířecích kostí a tuků, v němž stavení trčelo jako

oko v mraku. Cesta se leskla blátem, kola bryčky sténala.

Na kopci vozka naskočil, pobídl koně a Judáš zůstal v zadu.

S kopce nad pohodnicí se městečko podobalo starému člověku, odpočívajícímu po celodenní dřině. Staroch žmoulal skrojek cimdoby a vzpomínal mimoděk časů, v nichž byly otevřeny brány do širokého světa; dávno je tomu, co byl mlád a dovedl plně sytiti svůj břich, a kdy, ráno vstáváje, vy dával ze sebe hlas tak mocný, že byl slyšán po půlce království!

Vstupuje do dveří svého příbytku pocítil žid Judáš velikou osamělost. Sám jsa chudák přátelil se se všemi chudými, utěšoval je, ale sám sebe utěšiti nedovedl. Bylo v něm zakleto hoře rasy, jež lámalo hřbet a rozkrajovalo srdce ve dvě; kdyby býval byl na Rusi, byl by zajisté býval revolucionářem, v raňkovském závětří se z něho stal zbabělec.

Městečko nechávalo klidně žít jen bázlivé chudé; on tomu tak rozuměl.

V svých čtyřech stěnách, ozdobených fotografiemi herců, kázával novou morálku a míval záchvaty podněcovat ke vzpouře; mimo domov byl zkroceným oslem, jenž zdravil poníženě rabína, aby ten přísný muž neměl proč vzítí mu kostelnictví v synagoze a dáti je pokornějšímu.

Usedl na pohovku, již věk už dávno odňal úctyhodnost, a složil hlavu do dlaní, přemýšlel o křivdě, kterou na něm páše svět.

Uprostřed zablácené podlahy se nadýmal uzel špinavého prádla, jež sbíral po domech a odvážel do hlavního města jednou v týdnu, do pražských prádel a žehlíren pro větší bělost a lesk.

Judáš povstal, zasyčel a kopl do uzlu. Měl pocit, že se pro dnešek pomstil za svůj osud a své pochybné zaměstnání,

z něhož nezbyvalo mnohdy ani na příštípky; zdálo se mu, že udeřil do najedeného břicha kupce Pánka, jenž zvolen byl purkmistrem ne pro svou moudrost, nýbrž pro vážné vzezření, jehož mu dodávala šedá kozí brada. Jak nenáviděl nyní tohoto člověka, ačkoliv rvu nikdy nepřeložil stébła křížem! Jato by se v něm byla shlukla veškerá pitomá susedskost, tlachy a přetvářky, jimiž se on, Judáš, musil den za dnem brouzdati jako kalužemi.

Hekaje rozvalil se na neustlané posteli a myslil na dálku, do níž se ponořila krasavice Cilka, Cilka Hojerová, přední člen Tatrový společnosti, k vůli níž se obral o mohutné kníry, aby byl podoben aktérům a přiblížil se k jejímu srdci.

– Kdy by mi byli dali zahrát Hamleta! Ukázal bych celému světu, jaký jsem umělec, říkával. Hamleta nehráli a židovi nezbyvalo než poskočit si po jevišti, o němž snil od útlého mládí, jako statista. Řídké publikum se smálo, uředníci na galerii dali se do mečení, a tu on, zapálen hněvem, začal spílati; ředitel nechťeje, aby umělecká pověst společnosti byla poskvrněna, strhl nešťastného šaška za kulisy... Ach, jaká hanba a jaká bolest, že se dal takto strhnout a takto hanebně prohrál!

Vešel Petr Vlk. Judáš rychle vstal a přivítal hosta hlubokým basem. Usadil ho do pohovky a počal: – Ano, ovšem! Bude třeba přestavět svět. Já bych věděl, jak to zařídit. Mával rukama a prskal; jeho dlouhý nos se zdál zobákem dravého ptáka, rozkřídloval se po každém horkém slově a opět se svíral, jako by zobal třaskaviny.

Z tohoto nečistého hnízda, polepeného fotografiemi, byl svět malý a zlý, prašivý jako hromada odpadků, malicherný, svárlivý jak městečko.

– Přestavět svět. Dobrá. Ale nejdříve přece nutno začít s bouráním, pravil vážně Petr Vlk. Odkud začneš a jak? Hlavou zeď neprorazíš!

Pohlédli na sebe, jako by se viděli po prvé. – Gustave, jak jsi směšný!

– Nikoli! Pohleď, co všechno mám! Odporuje Vlkovi ukázal Judáš na fotografie: To jest můj svět, jiný než tam ten za oknem.; ten si jen ze mne dělá služebníka a blázna. Nad každým tím obrazem je sen, chvíle pohody, kus štěstí. Chtěl bych, aby každý byl blažený jako já. Usínám usmívaje se a vstávám s písní. Bývám přeplněn štěstím, vykoupil jsem se, jsem nešťasten toliko tehdy, hrom do toho! vzpomenu-li, že jiní trpí, nenalézajíce správné cesty, a že se nám brání, abychom ji nešťastným ukázali. Mezi životem a snem nastavěli zeď! Soudný říká: Ještě se všeho dočkáme. Ano, ale to může být třeba až za dvacet let. Kdopak má chuť čekat takto dlouho?

– Vař čaj, Gustave, je to užitečnější. Líbí se mi to – posedět, popít čaje, pohovořit. Po rusku a po našem.

– Oblomove, zasmál se Judáš. Budiž, uvařím čaj. Ale jejich hovor se zvedal jen s námahou, ani doušky čaje nemohly jej pobídnout. Gustavova mysl se ubírala po dlouhé, nekonečné silnici, a sychravý chlad se o ni opíral i prolézal ji.

— Co se ti stalo? otázal se Vlk.

– Možná, že mnoho, možná, že nic.

Od Judáše k Soudnému nebylo daleko, jen co bys kame- nem dohodil. Nenavštívil-li oba, neměl Petr svůj den za sebou.

Krejčí právě rozsvěcel a Petr, usednuv na kanape pod zachmuřený obraz Karla Marxe, vybuchl:

– Běda, nebudeme-li bdít u ohňů. Ale ty bdíš, soudruhu, naše srdce jsou bezpečna.

Vážný pohled krejčího se zpytavě zakolébal na Petrovi. stekl jen:

– Buď vítán.

Pak se zabořil do novin.

Ospalá, přetopená atmosféra se povalovala nad neoprádkem staromládeneckého krámků a Petrovi tu bylo jako v závětrí. Hleděl na bledou tvář čtoucího a říkal si: Jaký podivuhodný klid.

V tom Soudném leželo všechno srovnáno jako v krabici; svět se posunuje, svět jde dál; krejčí viděl ve všem symptomy pokroku, zvýšené naděje na velké a slavné ráno prostých lidí.

lítal denně ústřední orgán strany, hlta „Zář“, a po večerech, neměla-li organizace schůze, rozkládal Zolovy romány.

Byla v něm jistota člověka, stojícího pevně na vlastních nohou, obohaceného zkušenostmi dlouhých let; s tvrdošijnou moudrostí svobodného dělníka pohlížel na všední události domoviny a městečka, z něhož vyšel do světa a do něhož se oklikou opět navrátil.

Vyhřabal se z novin, zapálil dýmku i pronesl pohleděv ke stropu

— Chtěl jsem ti už dávno říci, Petře, proč nepomýšlíš na zaměstnání?

Soudný byl muž stručných, přímých slov, dobrého srdce; zdálo se, že po těchto slovech poněkud upadl do rozpaků; odmíchl se, zakašlal a pak dodal:

– Je nám třeba lidí na důležitá místa – administrativa je nejdůležitější; jest potřebí míti soudruhy v každé buňce státu.

– Věděl-li bys něco, řekni.

Protože křejčí otálel, nadběhl Petr sám:

– Vezmu cokoli. Víím, že každá práce bolí stejně, ale tady v městečku těžko začít, abys neuvízl. Gustav Rychlý se stal načas písařem, aby se přiživil na studie.

Co je z něho po deseti letech? Písař. A čím bude ode dneška za deset let? Písařem. Tohle městečko je všivé hnízdo, to bys mohl vědět! Víím, zvolal Petr, není tu pro mne místa, nevrostl j sem do městečka, nevklním se do jeho údů, aby mi přenechaly část bídného sousta.

– Tak studuj! pronesl Soudný pohněvaně.

Vlk se usmál, pokrčil rameny. Ticho rozevřelo pod nízkým stropem muří křídla.

– Bude stávka pekařského dělnictva, řekl po chvíli Soudný. Hodíme ji na vánoce. V nejlepší čas. Přepadneme je s požadavky, na něž jistě, jak je známe, nepřistoupí po dobrém.

– Abyste ji opět neprohráli! Naši mistři nepřistoupí na nic, ani po dobrém, ani po zlém. Jsou ze staré školy a dovedou bdít, bude-li třeba, sedm dní a nocí za sebou. Nebude-li věc náležitě připravena, nezlomíte jejich hřbety. Máte stávkový fond?

– Nemáme, ale spoléháme na stranu, že nám vypomůže. Máme vůli vydržet tak dlouho, dokud nám nepřidají. Pracovní poměry jsou hrozné u tohoto stavu, noční práce je vůbec svinstvo, jež v příští společnosti musí být zapovězeno zákony.

– Znáím příliš dobře naše pantatínky, vyrostl j sem v tom pytli a víím, že prohrajete, jestliže nemáte šikovně poličeno, hovořil prudce Petr. Už byste s tímto stavem mohli mít zkušenosti a nejít do stávky bez fondů.

– Někde se začít musí. Začínáme v tomto odboru po třetí a do třetice všeho dobrého. Dělníci sami chtějí, přípravy se dějí

ve vší důvěrnosti. Jestliže vyhrájeme – považ jen, že vyhraná stávka je nejlepším agitátorem pro organizaci a pro stranu!

– Dobrá, řekl Petr. Já vám přeji z plna srdce zdaru. Jestliže prohrajete, je to těžká porážka právě pro organizaci a pro stranu!

Vešel koželužský dělník Haverka, s ním trochu zimy, a hovor se přesunul na jinou stranu:

– V koželuhovně s ničím nehneš. Je to stádo. Kdyby s je přesvědčoval sebe víc, nepřesvědčíš jich. Plíce by sis dříve vymluvil, hovořil Haverka.

– A přece se tam jednou vrhneme! Víš co? vzplanul nyní Soudný, na prvního máje jim zapícheme na komín červenou fángli. Myslím, že to bude dobré. Ať se vzteknou! Udělali to tak jednou soudruzi v Lipsku a za rok měli celou fabriku.

– To udělám! nadchl se Haverka. Ať visím, když ne! Petr byl zatrpklý a nerozpálil se ani tímto nápadem.

– Člověk musí mít víru v dobrou věc, kterou podniká, pravil Soudný procházeje se. Přehlížíme-li posledních dvacet let, vidíme nad světlo jasně, kterak se problémy zjednodušují, s jakou rychlostí se podvrací vše staré a zpuchřelé, jak se moderní myšlenky uplatňují, socialismus vzrůstá – zkrátka, milovými kroky se přibližuje okamžik osvobození člověka.

– Ano, ano. Tak jest! přikyvoval vzrušeně koželuh.

Vítr udeřil do skleněných dveří krámku a zdál se působivým doprovodem k slovům věřících, ale Petr vyšel do mrazu s tmavými, pochybovačnými myšlenkami.

Stávka pekařského dělnictva nezbarvila příliš zásvětské dny městečka, neboť se skončila dříve, než se předpokládalo: garda starých pecnářských pracantů, věrná pantatínkům jako své bídě s chromýma nohama, uchránila pece a prázdné žaludky.

Mistr Svach se vyhupoval tak klidně jako předtím na kozlík bryčky, naložené křehkým zbožím, volal „spánembohem“, švihl koníka a vyjížděl: ves Ouročnice civěla na konci jeho cesty právě tak hloupě jako včera a jako před šesti lety, kdy do ní vcházel po prvé s lákavými slovy jako rybář s tučným broukem na udici.

– Ať stávkuje, komu se chce, řekl mistr Smola, my tu práci se ženou a s tatíkem ještě zastaneme. Kdo nepracuje, ať nejí! Vyňal dýmku z úst a plivl prudce doprostřed krámu na znamení své důstojnosti a síly.

V organizační hospodě „Pod klášterem“ nepřinesly schůze očekávaného nadšení a třetí den se vraceli zatrpklí stávkující k válům jako zkrušení plavci k neúrodným břehům po marné pouti za ostrovem štěstí. Mnozí z nich našli na válech pracovní knížky, i sbalivše si pingl odcházeli cestou, kterou přišli; nezbylo po nich nic, než vzlyky služek, jež tiskli ve chvíli oddychu mezi první a druhou pecí, a bylo zas ticho; okresní hejtman vrtěl suchými palci mlýnek na bříše, ale Soudný byl nucen v plenární schůzi stoupenců dlouho vykládat o neúspěchu třetí stávky.

Opět nezhybněl, nedělo se nic kromě pohybu ve vyježděných cestách. Tytéž myšlenky, které se přežvykovaly včera, byly soustem i dnes.

Antonín Soudný vrčel; porážka posypala popelem jeho pevnou stopu a průhled do příštích dnů se mu zakalil. Sbíral se zvolna, shledáváje pozůstatky svých zkušeností jako ústřížky pod svou singrovkou, a nové posilující články víry v pronikání k budoucí spravedlnosti mezi lidmi.

Obrátil-li se kdy po dnech svého života, vždy mohl klidně přikývnouti: jen tak jsi mohl běžet, kamaráde, a nijak jinak: bil ses dobře a budeš se bohdá bít ještě lépe!

čtyřicetiletý kostroun pohladil své svislé kníry, narovnal se v kříži, odložil rozešité šaty a prošel se dílnou. Byla nízká, div že se ježatou hlavou nedotýkal stropu

– Antoníne, oslovil se opět, dobře si vedeš. První jsi zanesl sem, do zatuchlé osady, hrst zdravé půdy a zasels myšlenku nového života; vzrostla a zesílila; dnes už přese všechno není útlým děckem, ale mužem s kladivem ve svalnaté paži! Přejde den, kdy se pozvednou masy tištěného lidu, aby shodily jařmo starého řádu a nastolily řád nový - Volnost, rovnost, bratrství.

Antonín Soudný, předseda dělnické organisace, zastavil se v myšlenkách u okna: dole se choulil nečistý dvorek, po němž chodily strakaté slepice, a k němu se svažovala holá stráň židovského hřbitova; sníh s ní slezl, žluť staré vymoklé trávy se v ní choulila jako koudelné chuchvalce. Nachýlil se, aby lépe viděl: zástupy s rudými korouhvemi tam proudily, slyšel jejich jásot, a v dálce doznívaly výstřely; lidé zpívali: „Poslední bitva vzplála!“

Po prvé sloce písně, jež ho vždy zrušovala, přemnul si čelo a zhasil vidění.

Rozlomil kostku cukru a podal kanárovi v kleci i nachýlil se znovu k šicímu stroji.

6

Petr Vlk šel kolem krámků Soudného, váhal, má, nemá — ale nestavil se. Sychravý vítr nazvedával cípy jeho starého kabátu. Byl to den, kdy jej chudoba obrátila znova naruby a jemu bylo stydno jako opilci při vystřízlivění.

Toužil čísti Dostojevského, ale když si rozložil „Zločin a trest“, ubíhal před ním, strachuje se děsu. Tma se kladla na blátivou

cestu, již měřil znepokojenými kroky. V korunách stromů hvízdal duben, jako posměvačný pták. Kdyby byl Vlk Manul, byla by ho, možná, potkala smírná myšlenka. Leč on ubíhal.

Tři leta zostřila v Petrovi vzpomínku, marně se jí snažil unikati.

Znovu viděl, jak se smráká večer, v němž se jeho ruky zachytil dlouhý nůž! Petrolejová lampa svítila a světlici naplňovalo ticho.

Pekař Vlk spal zvečera, a pozdě v noci se probouzel a vybuchoval pod bolestnými záchvaty a hrůzou před koncem. Petr bděl polovinu noci. Otcovy nářky a kletby plnily jeho duši rozpálený mi kameny. Hryzl ho pocit bezmoci a zoufalství, chtělo se mu obětovati ruku, aby vykoupil otce z pekla.

Časem otupěl, stal se z něho trpělivý sluha, věrné, tiché dobytče, sedající poslušně u postele, jež se s boží jistotou hloubila a propadávala v hrob.

– Co děláš s tím nožem, Petříčku? optal se kdysi otec a jeho oči pojednou radostné sahaly po ostří. – Krájím jablko, odpověděl Petr.

– Jak je krásný ten nůž! Rozkrajovali jsme jím bochníky. Pamatuješ?

Otcův hlas byl naplněn jasem. Viděl zajisté svůj krám a v něm sebe, čtyřicátníka, v bělostné zástěře, kterak rozkrajuje chleby, vonící obilím a žhnoucí ještě žářem pece, na půlky a čtvrtky, na půlky a čtvrtky.

– Dej sem, dovedl-li bych to ještě!

Ale nebylo chleba v domácnosti, bída nenechávala nic do zásob druhého dne. Starý Vlk se tehdy při plném vědomí rozehnal pojednou svým slavným nástrojem proti srdci. Syn záúpěl a vrhl se na otce. Zápasili spolu, s pěnou v ústech vy

dal otec synovi nástroj. Zbytek noci se proměnil v jezero plamenů.

Petr přemýšlel o této události a uzřel znovu, jak špatně jednal, zachrániv otce pro žalostný konec. Na bezmračném nebi stála mrazivá luna, díval se do ní a byl by vzlykal nad bezútešnými dny, jak se na něj zadívaly.

A tehdy nůž, jež vyrval zakrvaviv se o něj, promluvil zřetelně řečí, jež jest v nožích od počátku světa — Zabij! Zabij!

Vykřikuje toto zakousl se nůž do Petrovy dlaně jako ještěř, a světlice, zhořklá stonáním, proměnila se v loď bez stěžně a s ranou v boku, a kloktajíc rychle se potápěla.

Dny s nocemi se pohlcovaly navzájem jako sny, střed klubka tvořil svit strašného ostří, dlouhého od počátku do konce života:

Zamhouřiv oči blížil se Petr k hlavě spícího otce: Spočti hříchy, jež píše Bůh na čelo nevinného, přetni bolest, nad níž se nikdo nemůže smilovat!

Ale nůž vypadl Petrovi z ruky a on se zřítíl na otcovu hrud'.

Starý Vlk, jehož už nikdo mimo smrt nemohl upokojiti, jal se tišiti synovu hlavu.

Bůh odestřel svou tvář a otec zemřel za půl roku, právě dnes, právě v tento den!

Tma se klenula nad cestou, již Petr nyní měřil v krutých vzpomínkách znepokojenými kroky. Cítil nespravedlivou kletbu osudu otcova a celého rodu, z něhož tatík vy šel, ten drobný a poctivý dělník Josef, na cesty světa, aby na nich byl posléze drčen žernovem bolesti, uprostřed bídy, jež je tím horší, čím více milosrdných očí se na ni dívá: celé městečko se dívalo na jeho marný zápas, jež dlouho vedl s chudobou a pak už jen se smrtí, oddaluje ji dnes a zítra přitahuje...

Josef znamená dar chleba! říkal si Petr. Hle, osud...

– To jste vy, Petře? uslyšel ze tmy. Jak jsem se polekala!

Vzhledl po hlase a spatřil drobnou postavu učitelky Panevové. Její obličej se už zcela jasně bělel ve tmě. Nu ano, to jste vy, řekla opět. Supíte, jako byste se s někým rval. Polekal jste mě.

– Peru se s ďáblem, není to maličkost. – Pomohu vám, chcete?

Z jejího hlasu blesklo světlo a Petr mimoděk vztáhl po něm ruce. Pocítil vůni mlází, jež stálo s obou stran silnice, a uslyšel pod svahem potok ve zpěvavém zajíkání, i bylo mu, že stanul na pevném místě a že se mlhy, které objaly jeho srdce, roztrhly a opadávají. Vracel se s Randovou.

Bylo jí dvacet let, když se vraceli na své poslední prázdniny, a po nich začala učit v blízké vsi.

Bylo jí dvacet let, celý svět jí rozkvetl pod nohama, bylo možno jen ruce vztáhnout a trhati do umdlení úsměvy a štěstí! Vidouc ji kráčet hudbními kroky, s knihou v ruce po prvé do školy, pocítila teta s hrdostí, jak se její život naplnil úrodou, i děkovala své patronce Anně a zemřela bráníc se smrti zcela nepatrně, jen tak, jako by chtěla ještě říci:

– Počkej, kmotříčko, minutku; popřej ještě jednou se podívat na ni, na mou Lidušku.

Zbytek jmění byl vyčerpán, na pohřeb dala Liduška už ze svého; ale zůstal jí zelený domek, zachovalý nábytek a v něm tichý a dobrý duch nebožčin.

S počátku ani nepocítovala, že osaměla, než přicházely večery, které ji plašily tichem jako netopýřními křídly, samota se k ní tiskla jako poušť k půlnočním pramenům.

Cesty přes pole j i udržovali při dobré chuti, posilovaly její plíce, tužily svalstvo jejích nohou a ona se skvěla svým mládím a voněla jako uzrávající jablko, visící s bohaté větve nízko nad cestou, po níž kráčíte, poutníci!

– Kdykoli se k vám přiblíží ďábel, zavolejte anděla. činím tak vždy. Způsobí-li mi život bolest a já se octnu v úzkých, počnu myslet na krásné věci. Pravím vám, že člověk nežije toliko životem, ohraničeným dnem, týdny a měsíci; nejen chlebem, ale i slovem; a tedy i snem. Sny o kráse mi pomáhají žít dobře a lehce, bez hněvů a bolestí, pravila nyní Petrovi.

Capkala trochu směšně po jeho boku, dobíhající jeho dlouhé kroky.

– Hle, jak už jsme spolu dlouho nešli! Tak to utíká.

– Přisám bohu, nevím, co pravíte, ale je mi snáz. Máte hlas jarní pohody. Přijdu vám častěji naproti.

– Ano, v té zatáčce se bojím. Za starých časů, říkají moje děti, tam přepadávali. Ovšem, já bych se bránila, mám s sebou zbraň!

– Vaše děti! Jak je dobře, mít kolem sebe nevinné bytosti!

— Neřekl byste, jak i nejnezbednější z nich se mnou rády pracují, řekla a Petr myslel na dobrodiní, plynoucí ze zaměstnání, jak uklidňuje život, dávající mu růsti pevným směrem.

Před domkem, v němž bydlila, stiskl jí velmi vděčně ruku.

Odkládající své věci na stolek myslila na Petra, jak šel prudce, jako by v sobě nesl svisty listopadové vichřice, a jak jí horce tiskl ruku, přeje jí dobré noci. A slyšela znovu, jak se ho ptá, kam půjde, a jak mu řekla skoro prosebně, a přece velitel-
sky, jako děcku se svého učitelského stupínku.

— Nechodte už nikam, jděte rovnou domů! Říkají, že se toulá v pije. Potřeboval by asi rady a pomoci. Rady a pomoci – komu z nás jí není třeba, ó Bože?

Otevřela okno a zadívala se do spící ulice; flandali se jí bratři Rejholové, s cigaretami v ústech, s rukama v kapsách; prošli světlem lucerny, popatřili na otevřené okno, na hlavu mladistvé učitelky, pozastavili se, hvizdli zkoumavě, a tma je opět sevřela.

Lidka spěšně zavřela okno a odskočila od něho bratři Rejholové byli zajisté oněmi ničemy, kteří ji chodili v noci strašit klepáním na okno! Několikrát je otevřela, tážíc se, kdo jest a co si přeje, aby viděli, že se nebojí; pokaždé však se ze tmy ozval jen chechtot.

Bratři Rejholové... K čemu jsou tito zlotřilci? tázala se Lidka Randová. Leda k tomu, aby činili větší hanbu rodnému městu, které si přála mítí čisté a bez obecných hříchů...

Počala se odstrojovat, a dnešek, pozvolna se kývaje se strany na stranu, stahoval za sebou oponu. Ale nestáhl ji zcela: viděla v kruhu světla obličej obou Rejholů, mužné i sličné, ale vyčáchlé, s našpulenými rty nebo koutky úst a chladnými, pátravými šlehy očí, dopadajícími skrze šat na tělo.

Josef a Jan Rejholové, pravilo se, měli mnoho otců, a proto, když kněz vyplňoval čistou blánu křestního listu, všim právnem napsal do patřičné rubriky: „Otec neznámý.“ Ostatně, nikdo si z toho nedělal svědomí, neboť vinen byl sám život Rejholčin, život ze dne na den a pro všecko. Potulovala se s dvojčaty žebrajíc; nejlhčí čas byl podzim: ode vsi ke vsi vláčela v špinavých plenách fakany, kteří přese všechno rostli, jsouce podivuhodně zdraví a čilí. Kdysi zkvetla naděje že Rejholka zakotví: přijal ji i s přívažky invalida Rezek. Měl flaši-

net a díru v pastoušce, hrával na silnicích u hospod, v nedělich u chrámů Páně. Pod jeho šedinami zkvetlo znovu jaro: umínil si státi se něžným manželem a dobrým otcem synů neznámého. Ale mladá žena ho po krátkých dnech štěstí zdolala: vznikly výtržnosti a flašinetář za pomoci svých příbuzných konečně vypudil poběhlici, proklínaje dobrotu svého srdce. Chvályhodné naděje Rejholčina rodného města byly rozváty, Rejholka se vrátila a Rezkův flašinet hrál od těch dob nejsmutnější písně.

Jednoho dne ráno se šestiletí synové marně pokoušeli matku probudit. Drápali se po ní a skučeli. Kraj byl pokryt jinovatkou, lezla až na sám okraj pelechu v stohu, v němž přespávali. Matka měla oči široko otevřené, ale byla studená jako den venku a nebylo možno ji přimět k tomu, aby vstala a dala dětem jíst. Zůstala tam, zatím co se kluci vydali sami na obchůzku městem. Teprve druhého dne jim řekli sběhlí lidé, že matka umřela, a už ji nespatriili. Umyli je, koupili jim nové šaty a poslali do školy. Od těch dob zůstali mezi starými chudáky, mladými vytržníky a ochlasty v obecním domě, stojícím na konci města za porážkou, ustavičně páchnoucí krví a neřádem, jak ohromný kvasivý bolák.

Gessedlin lidské společnosti se těžko roste, slunce tam nepadá, marně bys je hledal. V svých sedmi letech byli bratři svedeni tulačkou, v desíti sami znásilnili šestileté děvčátko, sirotka po zedníku Pilátovi, jenž spadl s novostavby a roztránil si hlavu. Nebyli to hoši zlého srdce, ale jsouce obklopeni od narození výtrusy, nemohli se státi pták—zpěvák; stali se ražbou svých dnů, hrobařiky drobných zdechlin, chrobáky městečka. Jejich oči byly temné, jakoby se sytily toliko opuštěností smetišť, v nichž rzivěly rozbité plechy a hnily odpadky.

Když vyšli školu, přižívovali se nádeničinou, tahá–ním zavazadel z nádraží, drobnými krádežemi, posléze tyli z nešťastných holek; berlo to přiživnictví, jež jim méně otrlí téměř záviděli...

7

Stalo se, co velmi pobouřilo městečko a zvláště zedníka Mrhala: neznámí pachatelé v temné noci pohanili mrzkou rukou starou sochu svatého Jana střehoucího Strašínskou ulicí; byla to potupa neslýchaná, jež, ne-li zde, bude přísně potrestána na onom světě.

Když městečko procitlo, vidělo ustrnulé, kterak svatý Jan má obličej natřený povidly a nese na zádech nůši; byl změněn v přespolního trhovce. Hanba velká padla na město. Přicházely stařeny a lály rouhačům a naříkaly, předpovídajíce neštěstí, jež je pro tento čin stihne.

Když Vlková hlásila tuto novinu, Petr se smál, jak už dávno ho neslyšela, i řekla rozhněvaně:

– Nerouhej se. Zlobila se na nevážnost Petrovu. Příběhl rozzuřený farář s kostelníkem a Mrhal se vyšplhal, aby přeřezal popruhy nůše, jež se s rachotem zřítily, neboť byla naplněna kameny, jež div nezasáhly rozčileného kněze, vykládajícího, že nestačí sochu toliko umýti, že je ji nutno znovu vysvětit; bylať pohaněna, znesvěcena, a nemá proto své vnitřní ceny. Obecní strážník Lesina koulel očima, posílal všechny hromy na neznámé neznabohy a přišel posléze i četník, jenž si zapisoval do černého notesu a pozdvihnuv nos, jal se pátrati po zločincích. A kde se vzala, tu se vzala hanlivá slova „Raňkováci-povidláci“ a letěla aby pokořovala pýchu rodáka a jejich lokální vlastenectví. Mohls jen zatít zuby. Posměšné

epitheton bylo odůvodněno. Znovu posvěcení byla vykonáno s velkou slávou za přítomnosti úřadů a školních dětí, a průvod o svátku byl manifestací za silnější pevnost u víře celé osady. Svaté náboženství bylo utvrzeno, zločinný smutek vykonal opak toho, co zamýšlel.

Původci rouhačství zůstali utajeni, ale Mrhal by byl vzal jed na to, že tu mrzkost neprovedl nikdo jiný, než Vlk se svými kamarády, neboť ten, kdykoli se vracel z hospody, stavěl se před světce a mrkal na něj posměšně, jistě mu v duši spílaje a zneuctívaje ho. Byl to socan, jemuž na spáse duše nezáleželo pranic; když umřel vůdce poutních výprav na Svatou Horu, Vít Hrdlička, zpíval, vzpomínaje jeho bohabojného života: Dej mu Pánbů ječnou slámu a ovesnou za žebřík!

Mrhal dostal dílo u Fassatiů; opravoval zahradní zeď a nyní se smolil v průjezdě. Šetřil si tuto práci, neboť byla vděčná; k svačině dostával hlt vína se špekem nebo uzeninou, v poledne mu hospodyně Amála přinášela silnou polévku a vydatné zbytky od rodinného oběda. Celý rok by tu byl chtěl meloušit. Není nad službu u bohatých.

– Ani na faře jsem se tak neměl, myslil utíraje vousy.

Přicházeli za ním žena nebo nejmladší syn s kastrolem, do něhož Mrhal nahnul poctivou polovici z toho, co dostal. Přemluvil Amálu a dostal k opravě ještě část zdi nad vchodem, vyhrnul se z ní štít, a on tu trůnil na lešení nad náměstím, nadmutý spokojeností jako holub.

Děšť Mrhala sehnal s lešení a čekal kouře z dýmky v průjezdě a přemýšlel o svém nejstarším synovi, jenž se všelijak a stále darebně potloukal. Liják netrval dlouho a Mrhal se opět vyšplhal na lešení; ale dělej co dělej, myšlenka na syna tě neopouští, přilepila se tentokrát důkladně, není to moucha,

kterou bys mohl odehnat. Kdyby stal za něco, mohli by me-
loužit spolu.

Viděl se hnát přes náměstí Judáše, nesl balík prádla, a kar-
táčník Klimeš strkal své dlouhé pavoučí nohy do drogerie Vo-
sáhlovy. Hadrář Banič přijel se psím potahem, věčně smutný
a znavený, jako jeho žena a jeho psi, a z Kostelní uličky vyšel
hrobník Simeon, trochu příliš sebevědomý svým zaměstná-
ním, jež spojuje živé s mrtvými, ubohý život chvilkový s věč-
ným blaženstvím.

Mrhal pracoval zvolna, ale důkladně, ustávaje jen, aby si
zapálil dýmku stále vyhasínající. Stojí tu a pracuje ve výši nad
náměstím, cítil pod sebou celý život Raňkova, tichý, klidný,
odevzdaný do vůle Páně, i prchlý a zlobný, se všivými starost-
mi v útrobách; neboť Raňkov, jak se sluší, a jakož bylo a bude,
měl líc a rub.

Stoupaly k němu kročeje chodců, a jak se po nich ohlížel,
aby viděl, kdo to jde, pociťoval buďto pohrdání nebo úctu.
Pozdravil hrobníka hlučně, neboť ho občas potřeboval; hrob-
ník mu zadal tu a tam hrobku a to byla práce dobře placená.

Sadař Vondruška, vychudlý zimou, šmajdal pod ním a Mr-
hala zasvědčelo v nose nad jeho chloubou, již projevoval mlu-
vě o svém synovi studentovi, žebrota chcípácká. Za Vondruš-
kou se komíhal Slepíčka, mladý odranec, darmojed a dar-
možil. Jako můj syn, dloublo v něm.

Trhala a on plívl dolů, div, že nesrazil čepici s nečesancovy
hlavy.

– Sakra, řekl Slepíčka, máte ale hadici.

– Půjdeš! zařval Mrhal nabíraje plnou lžící malty a Slepíčka
letěl nadávaje.

Rozvážným krokem ubírala se přes náměstí vdova Vlková s nákupem, pohrbená už, ale přece ještě silná, ne stařena ještě, dosud tvrdá žena práce, vzdorující statečně tíži, kterou na ni položil neradostný život.

– Hle, myslel Mrhal, toče za ní oči, ani dnes by ještě nebyla špatnou partií tato hospodyně mužovi řemeslníkovi. Tohle už jsou ovšem zbytky bývalé krásy; ale i tak – věru, nebyla by to zlá partie. Co však s jejím klukem, z něhož chtěla mít doktora? Kdo by si ho přibral? Leda blázen!

Před slavností svatojanskou strhl Mrhal lešení a složil opět na dvoře před svými okny. Fassatiův štít zářil novostí, vykřikuje slávu svému obnoviteli.

– To je práce, co, pane Fassati? Takhle vám to po mně nikdo neudělá, chlubil se Mrhal.

A starý pan Fassati se smál.

– Co? Vy se smějete? Řekněte tedy, kdo postaví práci, která by byla solidnější než moje? Dělal jsem v Praze a nikdo se mi nevyrovnal. A pamatujete se, jak jsem postavil starému Vlkovi pec? Panečku, byla jako hrad, celý týden ji rozkopávali, když mu prodali barák a Spálený chtěl z pekárny mít ložnici, škoda té pece, pane vinárníku, bývala by pekla do skonání světa.

– A škoda Vlkových rukou. Nikdo nepeče lepšího chleba po něm, pravil Fassati.

— To je má řeč. Jářku, čím dál, tím hůř. Mladí lidé nejsou jak jsme my bývali. Hleďme mladého Vlka. Kdyby měl aspoň stý díl pracovitosti, kterou měl pekař, neklackoval by se a jeho máma by měla na stará kolena postaráno. Všelicos by se dalo pro mladého Vlka sehnat, má přece školy. Ať mi nikdo netvrdí, že by se lidé u nás neuživil. I Judáš se užívá, i všichni ostatní. Jen chtějí.

– Svět se mění, Mrhale, ano. Pracovitých lidí ubývá a hlavně také poctivosti. Uvidíte, že dojde na má slova. Bůh to takhle nenechá.

– Ba ne, nenechá. Kostely se na příklad prázdní. Místo na mši svatou chodí mladí lidé jenom na korso házet po sobě očima a odpoledne do hospod hrát bilijár. Bilijár! smál se zedník; kdopak to jakživ za našich let slyšel!

– Poctivosti ubývá se zbožností. Místo zbožností se ujímá socanské buřičství, dělníci pomalu budou chtít jen jíst; bez práce, toť se rozumí.

– To k nám přinesl Soudný? Chráním se toho člověka jako ďábla, ačkoliv, pravda, není takto žádný vyvrhel, živí se jen svým řemeslem a nešije nijak drah.

– Nuže, dosti řečí. Nepřišli bychom daleko, kdybychom takto rozmlouvali, uťal Fassati, klopě peníze za práci. Mrhal nastavil dlaň, ale dříve než ji zavřel, třikrát na ně plivl, neboť byly to první letošního jara, počinek, jenž musí býti požehnán. A skutečně, rok sliboval úrodu a dobré živobyčí: Po třiceti letech se vrátil ze světa Larin se zahospodařeným jměním, koupil parcelu za Raňkovem a chystal se postavit vilu. Nádeníci kopali základy a Mrhal se hlásil u stavitele Nohy o práci; i jeho syn byl přijat a pracoval s otcem. Ale nebyl to žádný zedník, ničema to byl, nebýti otce, stavitel by ho byl už třetí den poslal zase ke všem čertům.

Návrat Larinův nebyl pro Raňkov malou událostí; jako chudý kluk vytáhl do boje a vracel se nyní v kožiších a vilu může stavěti jen opravdový boháč. Co kde dělal, nikdo dost dobře nevěděl; soudilo se, že objevil v Americe zlatá ložiska, jiní tvrdili, že v Africe pomáhal Angličanům proti Burům, v jejichž službách před tím byl, jež však potom zradil za bohatou odměnu. Z toho ze všeho však bylo pravda jen to, že se vrátil se jměním.

Stal se hned středem zájmu rodáků, spolek „Vlastislav“ hned také uspořádal na jeho počest malou slavnost, při níž ho jmenoval čestným členem za zásluhy, kterých v světě dobyl, proslaviv tak jméno Čech a Raňkova; tenkráté také Larin věnoval pro chudé větší sumu, což však bylo příčinou, že řada lidí, na něž se nedostalo, vyslovovala se trpce o boháči, jenž velkého svého bohatství jistě nedosáhl žádnou poctivou prací. Říkalo se to ovšem potichu, ale někteří sedli a napsali anonymní dopisy, aby se dověděl, co se o něm šušká, a hlas lidu je arci hlasem boží pravdy.

– Dobrá, říkal Larin trhaje psaní, máte-li vy pravdu, já mám své peníze. Mrzí-li vás to, mohu já říci, že mě to těší. Potom vypudil velmi energicky funkcionáře dobročinného spolku „Vánoční ryba“, jenž se k němu vetřel s nejuctivějšími poklonami; zavřev kapsu, hleděl si jen své stavby.

Vila rostla jako z vody, zedníci pracovali v akordu, Larin se stavitelem Nohou pobíhali od rána do večera po staveništi. Larin chvátal, aby už seděl ve svém a mohl žítí způsobem, jakým viděl žítí bohatce ve Francii a Anglii. Užil světa a chtěl nyní sedět v tichu a samotě, chtěl žít sám, aby užil vzpomínek a peněz, jež předtím dravě sháněl po stezkách země, ať už jako dohlížitel práce na koloniálních tratích, ať už jako vůdce loveckých výprav do afrických pralesů nebo vlastník rybářských člunů.

Byl už suchý stařec, nezbyvalo tedy mnoho času k odpočinku, jehož chtěl užítí tam, kam ho, jak se domníval, táhl hlas krve, promlouvající orosenými obrazy z dob raného jeho života.

– Škoda, že nežije tatík, řekla Vlková k synovi, bývávali spolu za dobré. Larin chodíval za jeho sestrou, za nebožkou tetou

Fanynkou. Otec by k němu byl jistě došel a on by mu poradil, co s tebou. Ale snad bys i sám mohl k němu jít, prohlásit se a smluvit se s ním. Je to člověk zkušený, a kdož může vědět, nepomohl-li by ti nejen radou, ale i skutkem?

– Mýlíte se, odvětil Petr klidně, tento nazobaný krkavec nedovede raditi než sám sobě. Nikdy mě neuvidí ani pozdravovat, natož státi pokorně před svýma očima.

Mrhalův syn, roztěkaný bloumal, nevydělával mnoho, jeho mzda sotva stačila tak na živobyčí; ale starý byl rád, že ho má na očích. Chodil s dcerou mlékařky Laškové, s Marií, a starý neměl nic proti tomu, ať si chodí. Marie je trochu rozkřičená holka, ale při jejich řemesle to jinak nejde; a to právě je dobře, že je energická, aspoň z kluka něco vykřeše. Marjána jezdila sama s koňským potahem po dvorech a po vsích, skupovala mléko, jež stará Lašková, vdova, rozvážela, ale z mlékařství mnoho neměly, -protože bylo hojně dětí, jež všeko spotřebovaly; Cyril dostane stovku z baráku, může si koupit ještě jednoho koně a vůz a jezdit na druhou stranu.

– Co s ním, Mrhale, křičela Marie, když je takový nekňuba. Přece si ho neuvážu takhle na hřbet.

– No, no, chlácholil Mrhal, však on se okouká. Má dobré srdce, za to ručím, a to je hlavní.

– Starého kozla je mi platné, když ho každý může vzít u huby. Kam ho ráno postavím, tam večer stojí. Pěkně jste ho vychovali, dejte mi pokoj. Já vím, vy byste se ho už rádi zbavili.

Cyril trochu oživil pod nevymáchanými ústy Marjáníny a snažil se i šetřiti, ale tu byl Larinem vyhozen z práce; nebyly platny ani nářky, ani prosby starého. Tehdy řekla Marie:

– Zkusíme, půjde-li to s tebou i bez těch peněz. Jestli se však nebudeš ohánět, potáhneš a dost. A Cyril se oháněl jak nej-

lépe dovedl, ale hněv na Larina nepřestával douti jeho srdcem.

Rejholové, potkávající povoz, s nímž nyní jezdil místo Marjány, smáli se mu a házeli po něm slovy, páchnoucími jako koňský trus.

– Nabažila jsem se tě, řekla Marie. Zítra už nemusíš jezdit. Ostatně, co bych dělala já? Náš obchod neuživí tolik lidí. Kdy by ti dal táta peníze, abychom si otevřeli krám, snad by to šlo.

– Nemá se lidem bránit ve štěstí, pravila učitelka Randová, když se jednou srazila se starým Mrhalem. Proč nedáte těch pár stovek svému synovi, pane mistře? Celá ulice o tom mluví. Budete to mít jednou na svědomí.

– Má-li ho ráda, ať si ho vezme i bez těch stovek. Nemám jich nazbyt; nemám jich tolik, kolik mám dětí.

– Všichni, jak tu bydlíte, máte tvrdé hlavy. čím vám tak ztvrdly? zeptala se Randová Mrhala a on odpověděl

– Tím naším hovadským životem, slečinko, a šel po svém.

– Peníze, říkala Marie, peníze. Uznejte sám, že bez peněz u nás nic nejde. Nabízí se mi člověk, který jich má dost. Uznejte sám, že je mi těžko odmítnout, leda bych byla blázen!

Cyril říkal, zatínaje pěsti:

– Uvidí Larin, zač je toho loket! Ještě se nezadusil v svých penězích?

Chodil zmámen svou slabostí a hněvem. Chodil svou Strašínskou ulicí nahoru a dolů, nahoru a dolů. Chodil svou Strašínskou ulicí a říkal si:

Je třeba peněz, peněz, peněz, vem kde vem. Peníze jsou moje štěstí a moje budoucnost. Peníze jsou Marjána a peníze jsou mlékařský krámeček... Larine!

Celý svět se mu scvrkl na pytlík s penězi. Chodil vychrtlý a jeho oči měly matný lesk. Zdávalo se mu o penězích a o červeném obličejí Marjánině. Přinášel jí zlatý kov a ona se v něm hrabala a jedla jej dokonce plnými ústy, tlachajíc: Peníze, toť život a vše. Jez, Cyrile, se mnou, neboť nyní jsi můj!

Nad těmito sny, z nichž se budil s bolestí v kříži, planul přísvit červeného nebe; bývalo to jako za požáru.

Zvedal se s lože uprostřed sourozenců a obracel obličej v tu stranu, kde bylo vilové staveniště, po němž běhá a řve bohatc Larin.

Chodil svou ulicí nahoru, dolů, ale občas zašel k staveništi, pozoroval z povzdálení Larina, mocného penězi a obávaného zlostnými skřeky.

Vila rostla den ze dne a dnes už zedníci položili rovnost i scházeli se odevšad, aby pili ze sudu, jež dal Larin na počest tohoto dne vyvaliti. Vypivše svou dávku, hrnuli se rozjařeni Strašínskou ulicí a dobírali si Cyrila, toho budižkničemu a hňupa, který je jen k tomu, aby se nechal sežrat od much. Hněv stoupal z Cyrilova srdce k hlavě jako smrduté výpary. Neříkal však nic, mysle toliko na to, že se nebudou posmívat, až uvidí, kterak si otevřel krámeček a vyjel z domu, sedě na kozlíku nové bryčky.

— Ne, ne! Já nejsem hlupák, za jakého vy mě máte! Za jakého mě má celý svět! Uvidíte!

Nahrbil se celý, jak silně zaťal pěsti v kapsách kalhot.

— Mrzí mě svět, říkával potkávaje Petra Vlka. Neuměl jsem se narodit. Nemám ani floka, zatím co jinde je peněz dost, nevědí co s nimi. Chtěl bych být bohatým.

— Bohatství není vše, zubil se Petr, nabízeje mu cigaretu. — Já bych se totiž chtěl ženit; ale to víš, mluv s Marjánou, když

požaduje prachy? Peníze, peníze! Nevíš o nějakém obchodě, kde by se daly trhnout? Mám ovšem něco za lubem, než to je zatraceně těžká věc.

Marjána nosila mléko také Fassatiovým a tu se střetla v kuchyni s dcerou Klárou, vymydlenou a voňavou.

– Bude se vdávat, řekla hospodyně Amála, píchajíc tlustým bílým ukazováčkem do pevného břicha Marjánina, Mrhalového si vezme.

– Až naprší a uschne, slečinko, smála se Marjána, nalévajíc mléka do hrnců. Podívejte se, jakou dávám míru, abyste zase neřekla, že vás šidím.

– Nu, pochutná si Mr halů, pravila opět hospodyně, o to nic, jsi holka jako vítr a čert. Pochutná si, co? Na smetaně, rozumí se. A hospodyně se smála, až se jí třáslo vyvalené břicho, podobné polokouli.

– Dala jsem mu na rozmyšlenou, já nejsem dnešní. Budťo peníze anebo – táhni! Za jednoho deset.

A chytla baňky a valila se dolů po schodech jako hromobití.

Klára se smála, slečna Klára, otcův mazlíček: Jak jste to řekla s tou smetanou, Amálko?

– Nu, že ta holka bude rodit dračišťata! Ale s Mrhalovým? Ne. Ten by mohl stát s Judášem u sodovky na rynku a nikoli mít obchod.

Jarní ráno zotvíralo okna, ale Klára Fassatiova ještě vospávala za sevřenými záclonami; hluk starého domu j i nerušil, spíše ukolebával; rodinný hluk jest jako matčin prs, pod ním jsou sny nejpokojnější: Klárko, dceruško, spinkej!

Městečko si protíralo oči, protahovalo údy i zdálo se, že se těší na hlučnou radost, jež vtrhne do bran na bílém koni jako

vítěz: bude to krásná dívka, zlačnělá samotou, či šašek, páchnoucí stokami velkoměsta? Městečko nevědělo.

Obchodník Goldmann vylul na chodník ze dveří svého galantního krámků s pěnovkou, v císařských licousích, dávno zbělelých životní moudrostí; na druhé straně náměstí, u masných krámků, kdákaly prodavačky, opozdilí školáci běželi plni velikého strachu po nerovném dláždění a s praskotem, podobným střelné ráně, svinula se roleta, obnaživší ústa domu, na jehož čele svítila zlatá písmena:

LÉKÁRNA U MATKY BOŽÍ.

A potom zas už jen slunce zvonilo o dlažbu, kdákot všedních klepen a pohled sochy svatého Floriána beznadějně ležel přes bezové roští ze zákoutí piaristického kostela; nezbylo nic než Goldmann, jeho chytře se ježící licousy a měkké obláčky z pěnovky.

Radniční hodiny odlouply kůru ze dne, tloukly devátou; rázem desáté Klára procitla. I ona se, jako všichni obyvatelé tohoto Hospodinova pelechu, protáhla úpíc a pak zívla. Pokusila se vstáti. Nepovedlo se to.

Ozvalo se zaklepání.

Nic.

– Klárko, dceruško, vstávej! Byl to hlas otcův.

– Ale ano, už jsem vzhůru! Dobré jitro!

Ráz, dva: peřina se přehnula přes pelest, tři: záclony se rozletěly, okno prozřelo a otvírajíc se propustilo proud chladného vzduchu, těžkého vůní staré zahrady, do níž zřelo neúnavně plných sto let.

– Byl první máj, byl lásky čas, zazpívala a vyklonila se z okna.

– Sestřička už vstala, hled'me! Tak časně! Klářin bratr valil vinný sud ze sklepa; stál dole pod oknem v zástěře, opřel ruce v boky a smál se nahoru pln jízlivosti

– Kdepak jsi byla včera, holubičko? Jeho hlas byl sladký.

Chrstla dolů smích jako dešťovou vláhu. Ani za nejlepší pohody nezaváděla řeči s tímto člověkem, jenž promrhav svůj podíl, stal se rodině obtíží. Kdyby byl probil peníze v cizině, prokřížoval země s popěvkem na rtech! Ale on vysedal ve vesnických hospodách, hýřil s křupany a nádeníky; nehledal a nepoznal prostředí svého rodu a tak neužil, leda silničních příkopů, plných bláta a neřádu.

– Viktore, Viktore, hanbo mého štítu, nařikal starý.

Co naplat, tento chlap špatného vkusu a nevybraných slov byl jeho nejstarším synem. Jaký příklad života! Štěstí, že tu byl ještě Rudolf, jenž se staral o vinárnu. Matka odešla už dávno na hřbitov k svatému Petru, do honosné hrobky Fassatiů; Klára počala právě tehdy chodit do školy, byla matčíným miláčkem; potom, když ji vedl otec, nebylo nad ní rozmazlenějšího dítěte. V jejích dvaadvaceti letech ji tatík ještě brával na klín, jako by ještě byla malá, nezkušená dívka.

– Dcerunko, Klárinko, vstávej! Dlouho obcházel potichu její dveře a konečně se odvážil zaklepat. Vstávej a pojd' vařit, už je čas.

Z pokoje bylo viděti lesy. Za střechami nízkých domů, za zelenými poli táhl se modrý pruh jako čerstvě rozlitý inkoust. Klára odskočila od okna a zadívala se do dálky; pak vzdychla, omyla se a bylo jí opět veselo. Vzpomněla na inženýra Schovánka, na jeho bledé oči; včerejší veselý večer se přešinul a zapadl.

Tichá chodba přijala její krok jako hrobka, ale dřevěné schody zaskřípaly. Zapálila si cigaretu.

Náměstí bylo siré, i Goldmann se ztratil, zhltnuv kupce. Všechna okna byla zotvírána, vycházely z nich hlasy jako slabý kouř, středem ulic se valilo ticho bílou koulí, v slunci se rozplývající. Potom se rozstříkli první školáci, zdravili do všech krámů, z budovy soudu vyšel advokát, z hejtmanství četník, blbý Pepij a Páj a kráčel vážně, táhna za sebou vidle; i on zdravil u všech vrbiček, domnívaje se, že všichni lidé jsou pány, jen on psem, jemuž dal Bůh lidský čumák z nepochopitelného vrtochu; ovšem, i za to díky! Pepij a byl velmi zbožný; v tomto citu předčil snad, je-li dovoleno srovnávat, i školního inspektora: byla to jediná, jeho dobrá vlastnost, jež však ho, díky za to, chránila před temnicí, když zapomenul na Boha a dopouštěl se protizákonných skutečků.

Pepija Pája nalehl na vrata Fassatiových.

– Chtěli jste ten hnůj! – řekl, setkav se v průjezdě s nejstarším.

– Čuně, jdi mi z cesty, sice ti udělám z nohou placky, odvětil usměvavě Viktor a kopl do sudu proti Pepijovi, že Pepija stěží odskočil.

Pepija byl zvyklý takovýmto pozdravům. – Tak co bude, milostpane?

– Co by bylo?

Stáli proti sobě a smáli se čím dál hlasitěji a Pepij a ze sebe vyrážel už jen skřeky, všecek se ohýbaje; vtom dostal ránu do zátylí a ocitl se na dvoře. Viktor měl sílu, to je pravda.

– Zapomněl jsem říci, křičel, když se vzpamatoval, přijedou sem herci!

Klára seděla v kuchyni.

– Vida, zase herci! Zase zábava, Amálko, slyšíte? Přijedou herci! Pořád se u nás něco děje, člověk ani nestačí sledovat. Kolikrát j ste, Amálko, byla v divadle?

– Já jsem viděla společností! vzdychla stará hospodyně, kuchařka a služka zároveň. Jednou, když jsem byla mladá, hrál tu takový hezký člověk, že jsme se všechny do něho zbláznily. Achich, mnoho vody uplynulo od těch dob!

– Řekněte, Amálko, chtěla jste taky někdy hrát? – Však jsem hrála.

– Já vím, řekla Klára rozmrzele a mávla rukou; jednou v hospodě „U koruny“. To nic není. Ale tak – být herečkou, pudrovat se, hrát milenky a jezdit světem! Toulat se a býti pokaždé jiným člověkem, než vlastně jsem.

– Takové myšlenky! Copak jsou herci, ta kočovná sebranka? Nechtějí nic dělat, jen se válet, bohu krást čas. I ta poslední společnost ujela, aniž co komu zaplatila, ani staré Vlčkové ne! A to už je co říci!

– Co měli dělat, když neměli návštěv? U nás je mizerná štace.

– Ale aspoň Vlčkové měli zaplatit! řekla Amála, nakvašeně, musí vydržovat studenta. Nu, nevím, bude-li z něho doktor a odmění-li se jí kluk za všechnu tu její starost...

Přes náměstí drnčel selský vůz, zastavil před kořalnou, kočí vylezl vypít čtvrták samožitné.

Nebylo kde se zachytit pohledem.

Třísknuv skleněnými dveřmi, vytrhl z vinárny Petr Vlk, zanecháváje za sebou pruh kouře. Zastavil se na kraji chodníku a stál tam dlouho nepohnutě jako kočka nad kanálem. Potom obrátiv se, zmizel opět ve vinném obchodě. Selský vůz, Petr, malá Kožíčková, shrbená pod putnou vody, to bylo vše, co Klára uzřela ze dne.

A Petr Vlk uvízl v Kláříně hlavě.

Podivný vítr vždy na ni zavál, když ho potkala; snímal ne-dbale svůj ošumělý klobouk a jeho rty byly při tom trochu tvrd-ší, než se slušelo. Ona pohazovala hlavou, odpovídajíc mu jako známému, na jehož mínění nám záleží co nejméně.

Petr Vlk! Mládím vzdoroval, ale Klára by byla vzala jed, že se začas přidá k osvědčeným darmošlapům, kteří dávno za-nechali studií a nenaučivše se v životě ničemu potřebnému, tyli z nastřádaného medu svých tatíků řemeslníků. Zloději božího času nečinili sice kruh vzájemně se ochraňujících, ale bylo jich pře-ce dosti, takže by byli mohli provést lecjakou švandu, kdy-by si byli kdy uvědomili svůj vznešený úkol trubců. Petr Vlk však nemohl nikdy pomýšleti na klid starých let jal:o tito přátelé.

Klára, odstupujíc od okna, myslila na Petra Vlka a na řeči, jež o něm slýchala; přes to přese všechno nebyl bez zajíma-vosti jeho obličej, jeho vzpurné čelo a, jeho život zraňovaný šípy kromobyčejné chudoby.

Rafije ukazovaly několik minut přes dvanáct. Hospodyně řekla:

– Už má zvonit poledne. Černohlávek se zase asi ožral. Má s ním soužení ta ubohá žena, pořád aby ho hlídala a na ko-nec jí uteče a dojde svého. Pěkný kostelník!

Vtom zvon zazněl; nejprve vyslal několik zvuků v nestejných intervalech, ale pak se stříbrné vlny rozeběhly a zpívaly na po-čest jasného dne a jediného Boha, jenž bděl nad tímto slza-vým údolím od věčnosti.

Ve víně bývá pravda. Nebylo však třeba pojímati příliš váž-ně, co vykřikoval do ulice Pepija Pája, drže se Košíkářova

rohu, aby nepadl. Strážník Lesina sklapl křiklounovy čelisti a odtáhl ho do komory obecního úřadu. Po křiku zbyl ve vzduchu čmoud, zapáchlo, jím korso, jež se právě začínalo budit k životu. Zjistilo se, že Pája je opilý vínem, jež mu dal Viktor Fassati. Ovšem, hospodyně Amála nebyla za svého mládí neviňátko, to bylo známo, a o dobré vůli k darebáctví u nejstaršího také nikdo nepochyboval.

Raňkov byl pařeništěm výmyslů; kde se vzaly, tu se vzaly a letěly rychlostí elektrické jiskry. Než došly ze středu města na jeho konec, byly mnohonásobně přestylisovány. Tak se dělo nejen tlachům, ale i pravdám pravdoucím.

Vycházejíc ze svého pokoje na obvyklou večerní promenádu, zastavila se Klára ve vinárně a setkala se tam s Petrem. Usmála se na něj:

– Pane, řekla, buďte ochotný k dámě, zapalte jí cigaretu.

Byl o hlavu vyšší než ona a jak se na něj dívala vzhůru, zdálo se jí, že se jeho rty ironicky svinují.

– Víím o vás vše, řekla, nemyslete si. Celý životopis.

– Ano, vidíme si všichni do talíře; někdy to zrovna nepovzbuzuje chuť.

– Máte pravdu. Ale co dělat? – Nic. Dívat se dál.

Vešel mladší bratr, vinárník. Bylo vidět, že není nejlepší myslí. Také hned řekl Kláře:

– Nikam ani nechod'; ten blbec nás zase pomluvil!

– Který? otázala se Klára, myslíc rozpačitě na staršího bratra Viktora

– Pepija Pája. Viktor ho opil a on řval, jak svinsky žijeme! Fuj! Taková ostuda. Kdyby na tom bylo aspoň zbla pravdy

– Nuže, to zrovna půjdu, pravila umíněně Klára, otočila se k zrcadlu a setřela si přebytečný pudr s tváře. Budu interesantnější, smála se.

– Pepija je jen takový nestyda, jakým ho chce město mít, a může ubrat jen hlupákům; je z těch ubožáků, kteří nepřidávají, nemajíce z čeho, protože nikdy nic nedostali a proto není možno se na ně zlobit.

Vinárník nic nenamítl, ale stále dál kryl čelo mrakem, jsa dohřát.

– Je pravda, že je potomkem nějakého hraběte? otázala se Klára.

– Nevypadá tak? Jak možno pochybovat!

– Nashledanou, řekla a vyplula; s ní odvál oblak fialkové voňavky.

Večerní korso při nejlepší vůli všech nebylo tím, čím je chtěli mít: odleskem života, podávaného ústům po lékařských lžičkách, klidného, mírného, odevzdaného v ruce Páně; ale paní lékárníková se chtěla více lesknouti než paní okresní hejtmánová, nejvyšší bod smetanového škraloupu a dcera zazobaného uzenáře šejnohy chtěla přetrumfnout dceru vlastníka velkostatku, Vilemínu Urbanovou. Míjely se s falešnou úctou, s vyhaným obdivem, a minuvše se, pokrývaly se špatně tajenými úsměšky a jízlivostmi. Paní doktorová Kejřová byla soupeřkou paní profesorově Šůstkově a paní lesní Bradačové. Paní Lichtová, choť kořalečnicka a obchodníka s obilím závodila s paní Košákovou a paní Košáková s paní Goldschmiedovou. Přebíjely se navzájem jako v kartách devítky desítkami a králové esy.

Mělo skryté kouzlo toto večerní závodění v toaletách, v kráse, v mladosti, u mnohých už marně konservované. Paní lékárníkově zajisté už ani neslušela panenská žvatlavost, již chtěla stále uvádět v údiv své ctitele; ti znali příliš, jak si její služky ulevují nad udatnou vládou, již držela dům i se svým ctihodným manželem nemilosrdně v hrsti. A paní Lichtové

nebylo třeba se naparovat tak, jak činila: její křivé zuby se tím nevyrovnávaly a její manžel nebyl méně nevěrný.

V malém městě se prádlo pere venku, sousedka vedle sousedky: znaly své tělesné vady, věděly o všech zákmitech svých duší. Avšak na této večerní promenádě jako by to byli jiní lidé nejen před jinými, ale i sami před sebou.

Ženy milují hru. Nechť tedy žije, ať jest jakákoliv.

Mezi touto měšťanskou honorací kmitaly se jako mezi vztyčenými ohony trojbarevných koček zjevy méně významné a mládež obojího pohlaví; oktaváni chodili se vzpřímenou páteří, oči zrajících slečen se přese všecku zdrželivost roztékaly štědrostí a ňadra závratnými sliby. Zrajícími dívkami byly ony, které měly toliko jakés takés známosti; byly by jimi ovšem zprudka pohrdly, kdyby byl přišel někdo, z koho by se byla třeba jenom nejtišším šepem ozvala náповeď možnosti a ochoty zabezpečiti je v manželství. Chodily, milostnost sama, řehtaly se, pohazujíce hlavami, jalo činí hříbata, nezkrocená dosud udidly; přes nevinnost, již nikdo neohrožoval, tvářila se mnohá z nich, jako by měla bůhví jakou minulost, v níž plameny šlehaly velmi vysoko: tato přetvářka měla pro ně sladký půvab.

Důstojníci chodili pospolu, mluvili německy; zůstávalo záhadou, o čem stále hovořili. Drželi se v hejnu jako ptáci jednoho hnízda, kteří dosud neztratili příbuzenského povědomí; chodili, gestikulujíce a obracejíce se jak loutky, šavle břinčely, ostruhy břinčely, oficíři se naparovali, blýskali vyšpulenými zadnicemi, byli neodolatelní. Velitel regimentu chodil před nimi tak důležitě, že se zdálo, jako by ustavičně překračoval hranice říše za zpěvu: Zachovej nám, Hospodine, císaře a naši, zem.

Pepijův řev vzbudil zájem, korso se rozchumelilo, a, když se mezi ně vsunul obličej Klářin, napjaly se všechny obličejové a chtěly vykřesat z tohoto křemene co nejvíce jisker. Ale ona se procházela klidně s Pucholdem, úředníkem městské spořitelny, kamarádem inženýra Schovánka, a zdravila usměvavě, jako vždy předtím, a odpovídala na pozdravy, jež byly jaksi delší a významnější, zvláště u nezkušených studentů.

Puchold se náruživě rád seznamoval s lidmi, vrhal se na ně s vášní; se stejnou vášní sbíral v mládí květiny do herbáře a nyní staré poštovní známky; aby mohl korespondovat se zahraničními filatelisty, učil se esperantu; dělal si také sbírku z pohlednic a byl členem hádankářského kroužku v Praze. Nejraději psával do dívčích památníků své vlastní verše: „Moje družko milená, jste jak růže, jako mana – napadaná časně zrána“, napsal do listů srdce Antonie Tiché. Tyto verše se dostaly do úst studentům, kteří ho pak jimi tloukli přes uši jako směšnými žvanci: „Jste jak růže, jako mana, nakládaná brzy zrána!“

S počátku rudl vztekem, ale pak už nereagoval, ba zdálo se, že se pokládá za člověka populárního.

– Ach, hleďme, Mařka Kumštová má zase nového milence! Kde je jen sbíral řekl.

Zcela neznámý mladý muž, se skřípcem, v rukavicích, toť se rozumí, a s holí s kostěným zobákem, šel s Kumštovou v důležitém rozhovoru; prořízla s ním dvakrát promenádu, tak, na ukázkou, a zahnuli za roh do ulice. Šla nadmutá, pyšná. Prosím vás, jako bychom j i neznali!

A to byl druhý kámen, jenž padl do jednotvárného rytmu večera.

Vlk seděl ve vinárně. Dřepěl tu a kybicoval. Místnost byla plna kouře; vycházel ze skupin hráčů jako posvátný dým z obětních kamenů.

– Ještě jednu, pane Fassati, a zčerstva! Doma mě čekají s večeří. Starý Rubeš, tmavý v tváři jako přezralá meruňka, shodil břichem plechový popelník s kraje stolu.

Rubeš byl známý jedlík a piják a neohrožený křikloun na veřejných schůzích. Jeho blahobyt zkvetl z potu učedníků, jichž zaměstnával nad zákonnou míru, na což marně ukazoval jediný Soudný, šil hamburačky pro městské dělníky a cajkové oděvy pro zemědělce. Prodával lacino, vyssáváj e do dna slabé paže patnáctiletých hochů. Obstarával každým rokem pro chudé školáčky vánoční nadílky, jež mu svěřoval katolický spolek žen a dívek „štědrovečerní ryba“. Rubeš se tím chlubil jako vlasteneckou zásluhou; a opravdu, tyto objednávky mu ani valně nevynášely.

Na promenádu vplul inženýr Arnošt Schovánek. Chvátal. Měřil u Bystřičky terén, zmeškal vlak, i musil jít pěšky. Spěchal ke Kláře. Myslil stále na ní, na včerejší večer, po celý den se před ním kmítal její obličej, zubil se na něj ze strží a pletl se mu do záznamů.

Pln milostné vroucnosti stiskl Kláře ruku, ale ona nepohnula ani rysem, jako by se nic mezi nimi nebylo událo: zdůstojněla, zchladla, její rty nebyly ničí, lesk jejích očí pod širokým sklopeným kloboukem byl jenom její. Schovánek něco zakoktal a pak se snažil vtípkovat. Nevěnovala mu ani tolik pozornosti jako Pucholdovu svislému nosu, zirájícímu melancholicky na vystouplý spodní ret.

Inženýr odešel rozčarován a uražen, vymluviv se na nutné kancelářské práce. Byl dojat i roztrpčen. Vrazil nahněvaně do dveří hostince „U koruny“, a pil sklenici za sklenici; div že neplakal, jak ho hryzla bolest. Zahrozil holí směrem k náměstí a brkal postranní uličkou k svému bytu na Karlově. Rozsvítil. Z pohovky se zdála ještě vanout vůně Klářina těla; včera tam

seděla a on klečel u jejích nohou; zdálo se mu, že nikdy tak snadno nevyhrál krásnou bitvu, a hle, dnes! Položil hlavu na stůl, stále se mu ještě chtělo vzlykat. Ozvalo se zaklepání. Inženýr vyskočil, šel k oknu a spatřiv známou postavu, otevřel.

– Pane inženýre...

– Dej mi pokoj, Rejhole, utrl se Schovánek. Vidíš přece, že chci spát.

– Osmnáctiletá, pane inženýre, dýchla postava do okna. Právě teď přijela, Bruneta.

– Máš ji sebou? otázal se Schovánek, nakláněje se z okna a polevuje rázem v své mrzutosti.

– U kapličky, pravil muž v ulici.

– Dobrá, řekl inženýr už pevně rozhodnut a zavřel okno. Na zlost tobě, zahrozil holí směrem k náměstí, když vycházel do noci.

‘U kapličky’ bylo místo zcela odlehlé. Ve dne si tam hrávaly děti dělníků, v noci tamtudy nepřešla duše, leda hladová kočka, pátrající po myších. Bylo to na konci města, za továrni zdí, za ploty zahrad, pod tratí. Na počátku minulého století se u této studánky stal zázrak. Objevila s:’ v ní tvář Panny Marie; zbožní lidé vystavěli příbytek pro tento obraz Matky Boží a kněží tam vodili ovečky. Průběhem času se však zázrak opotřeboval, pozbyl přitažlivosti a konečně upadl téměř úplně v zapomenutí, živořil jen v usínajícím vědomí nejstarších rodáků.

Za zády kapličky duněly vlaky, před její tváří žila v sykotu páry a v rachotu strojů továrna na usně. Ostrý pach koží a silná vůně třísla naplňovaly okolí, vyhánějíce z něho ptačí rodiny.

‘U kapličky’, na místě posvěceném, konávaly se za pozdních večerů tajné obřady mužů. Neděly se pravidelně, nýbrž podle toho, jak sem kdy vítr zavál nějakou ženu. Městečko, vedené mravnými lidmi, zrušilo před lety v zájmu lidskosti živnost bývalého taj něho policisty Hynka Kropáčka; ten zemřel brzy potom a zanechal dvě dcery; ty se přestěhovaly do Vídně, kde se provdaly za oficíry; měly slušná věna. Zrušením veřejného domu přišla o živobytí jeho obstarožná děvčata; tři se odebrala za.pozdním štěstím jinam, čtvrtá, domácího původu, zůstala a na stará kolena metla ulice. Manželky hýřivých mužů si oddechly, zmizela jejich bolest, matky se přestaly obávat o své syny – vůbec se tehdy zdálo, že život je zase hodný, zubil se jako sousedův pes, vrtě přátelsky ohonem: Pejsku Vořechu, milý pacholíčku! Nebylo zpronevěr manželův, aniž mileneckých prorad. Stezky srdcí se zdály ubíhati něžně jako rýhy po dětských sáňkách v čerstvě napadaném sněhu.

Avšak hříšné myšlenky žily přes to v křehkých nádobách dál, nevypleněny; náhodný zájezd dívky neřestného řemesla rozvířil vždy mnoho chtičů. Ctnosti kvetly z nouze. Nedostanou-li psi masa, hryžou kosti. Tyto kosti se ohryzovaly,‘U kapličky’.

Chudé holky z kraje sloužily v Praze i ve Vídni, dobývaly si v světě perný chléb i klamný úsměv štěstí. Nevracely se rády do hornatiny, mizely pod trusem dnů v dálce; ale mnohé z nich, rozlomivše pouta, jimiž byly spjaty jejich pudy, ocitaly se pod kladkou zákona o společenském pořádku, jež je přenášela zpátky do hnízd, z nichž vylétly. Byly dopravovány s cejchem na čele domů, odkud je ihned zase poctiví otcové vybíjeli. Zákonu bylo učiněno zadost, děvčata se vracela na místa svých poklesků jako vrah k silnici, na které zabil. Neměla

peněz a bylo třeba jeti vlakem. Raňkov, zlá štace pro herce, byla trnitým zastavením pro hříšnici.

Bratři Josef a Jan Rejholové měli už zrak, a ne-li zrak, alespoň nosy; ty rozpoznaly bezpečně zápach řemesla Maří Magdaler. Hlídali zahradní zeď kasáren, větřili v přílivech čekárny třetí třídy. Shodli-li se v úsudku, podnikli ihned útok, a zatím co se Josef plížil s kořistí v šeru okapů, zpravoval Jan po městě své zákazníky, rozechvívaje jejich chřípí. Rázem deváté se tísnila řada postav u zadku fabriky. Josef vybíral peníze. Tajemný, úzkostlivě skrývaný obřad byl přerušován sbíráním sil ženy; nad nimi jezdily vlaky, pruh světla se vznese z každého vlaku na odpočívající zdi továrny, kaplička ožila v temnu bíle řada mužů jako by se nekrátila. čekali svorně a trpělivě i zatetelili se, kdykoliv k nim dolétl tlumený vzdech.

Tutlaná atrakce se končila úplným vyčerpáním ženy. Ti, na které nedošlo, musili znovu vážit cestu nazejtří, a žena, když napřed ještě nasytila vylajdané bratry Josefa a Jana, kteří se na ni vrhali jako býci, odjížděla vybrakovaná a rozdrčená. Lístek na dráhu platila draže než jiní – ovšem bratří přece také chtěli žít, a život je boj; oni bojovali, jak nejlépe dovedli.

Skrývajíce se před světlem, táhli bratři opět čerstvou kořist. Tenkrát neodolal ani Puchold, úředník spořitelny raňkovské, a i on, kromě jiných, onemocněl. Bydlil s matkou a bylo mu těžko se léčiti; hůře ovšem bylo s manžely, rodinné skandály překračovaly prahy domů, z mnoha oken se lila zlá slova.

– Kdybychom měli více svobody! úpěli postižení ustupující s trpkostí před alkoholickými nápoji v hospodách; inženýr Schovánek se jim smál smíchem člověka, kterého neštěstí z rozmaru přeskočilo. Puchold tajil svou nemoc neléče ji; chodil s přistřiženými křídly a jeho oči přijaly výraz trpitele, obětu-

jícího se jaksi pro všeobecné dobro. Stenal ze spaní, probouzel se dříve než započali kohouti s křiklavými pozdravy, a vídal před sebou temnou, neznámou po–stavu, již chtěl v záchvatu něžné vděčnosti líbati na rty; chovala se k němu jako kočka ke psu a odstrkovala ho, říkajíc: „Nedělejte hlouposti, nemám na ně kdy.“ Neprodávala se víc, než jak byla povinována.

Májové dni se na úředníka Pucholda řítily jako hořící trámy.

Nad polem zpíval skřivan a cvrčci hráli v mezi, po níž kráčel. Bílý oblak lezl po obloze, podoben obrovskému pavouku.

Mám, nemám? ptal se Puchold sám sebe:

Sedl si na teplou mez do sedmikrás a mateřídoušky a vytáhl revolver. Díval se na něj úzkostlivě, pak se lekl, zamřel oči, vstrčil zbraň zase do kapsy a rychle se vzdaloval. Mez ubíhala k mlýnské cestě. Na stávku bod lesem seděl Vlk a díval se na vodu pod sebou, jak se bije a pění. Obrátil klidně zrak na Pucholda, stanuvšího nedaleko. Pozdravili se.

Odpolední slunce prokládalo olše zlatými stíny, les prudce voněl, třepetali se v něm kosi a lesní holubi. Vlkovi bylo zřejmě veselo, pohazoval rozčepýřenou hlavou a klátil nohama. Takto vypadá tedy člověk ztracený! Puchold se podíval závistivě a pocítil pojednou potřebu promluvit s ním. Přibližoval se, nutě se do úsměvu; dopadlo to tak, že Vlk vykulil oči.

– Máme pěkné počasí, není-li pravda, pane Vlku?

Ach tak? řekl Vlk i rozhlédl se. Ano – zrovna jako bývá často v máji.

Puchold neobjevil tedy nic zvláštního, ale on nechtěl objevovat. Chtěl se jen k někomu utéci, pocítit teplý pohled, uslyšet statečné slovo, o něž by se opřel. Usedl vedle Vlka. Jak rád by mu byl řekl: Chtěl jsem se zastřelit – vlastně ještě chci! Ano. ještě chci! Hleďte revolver, jen stisknout! Učiním tak,

nehodíte-li mi spasné slovo jako lodní věnec! Nevidíte mou tvář, sežranou bolestí.“ Slova mu pobíhala zmateně v ústech jako překvapené myši, ale nemohla z nich, jako nemohou ony z pasti.

– Sbohem, řekl Vlk zvedaje se.

– Probůh, sedte! vzkřikl Puchold bolestně.

– Proč? Jsem už tohoto kouta syt, půjdu dál. Teprve nyní si všiml zpleněného obličeje Pucholdova.

– Co je vám? zeptal se poplašeně, a tu vyrazil Puchold:

– Ach, já se zabiju, docela určitě se zabiju! Zdálo se, jak se naklonil, že po těch slovech vyvrhne své vnitřnosti. – Moje ubohá matka! – Velké slzy kanuly mu z očí.

– Vy se chcete zabít? Zbaběle! zahulákal Vlk překvapen a vrhl se k němu, jako by mu chtěl zasadit ránu. Puchold se lekl a rázem přestal plakat. Tu se Vlk rozřehtal:

– Ukažte puls, příteli. Tak. Ano. Trochu horečky. Potřeboval byste, abych vás shodil do potoka. Vy a zabít se! Kdopak by u nás sbíral známky? Puchold a sebevražda! bouřil. – Kdo by psal verše do památníků? Myslí, jste na to, člověče? A vůbec: proč byste se chtěl zabít?

Puchold se vyjevil:

– Ticho, prosil, mohl by to někdo slyšet! Už neplakal, přes to stále seděl zlomeně; jeho ruce, položené na starém břevnu, byly velmi zestárlé, chvěly se, nos jako by mu byl ještě více vystoupil a zcela osaměl, neboť brada zplihla kamsi dolů.

– Máte pravdu, mohl by to někdo uslyšet, změkl Vlk, hned však dodal: By la by to ostuda, mluvit o sebevraždě a neprovést ji, že? Chtěl jste se snad oběsit?

– Ne... mám revolver. – Sem s ním!

Puchold poslušně vytáhl malou, lesklou zbraň a provinile ji podal Vlkovi, jenž ji s úsměvem vstrčil do kabátu.

– A teď hlavu vzhůru, pane, a řekněte, proč jste to chtěl udělat? Pro milenku?

Vlk se dověděl. Řekl:

– Przybyszewski radí sejít se světa oběšením. Uslyšíme hudbu a pocítíme pohlavní rozkoš; což je asi příjemné. V našem případě: provaz je nejlacinějším prostředkem. Já však vám říkám, jděte se léčit, vy vole!

Puchold zbytečně vztáhl ruce: Vlk odcházel. Splav duněl, les hořel v sluneční záři a z něho vyproudil zpěv dívčích hrdel.

Ve věncích panenské zeleně mlýn Sirých mlčel, jarní svátek mával s něho praporem. Chasa se smála s tarasu zahrady, vykašlávajíc prach mlýnice a šalandy, nasbíraný za týden. Za mlýnem bouchla rána, jako bys tleskl do dlaní, a za ní druhá. Václaviček, mlynářský učeň, odlepil se od chasy a ubíhal přitahován střelbou jak jehla magnetem.

Vlk, skrytý olší, trefoval se tůně. Václaviček ho uviděl právě, kdy vystupoval ze skrytu a klidným obloukem posílal na dno vody malý předmět, lesknouti se jako ještěrka. Když zašel, vskočil mlynářský učeň bez meškání do potoka, vylovil nejvzácnější kořist svého mladého života; po lítostivém ošívání prodal ji ještě téhož dne stárkovi, věru za babku!

Petr šel po proudu potoka, prozpěvuj e si; přišed v doubravu, trhl se stranou do příkré stráně, s níž přehlédl širou rozlohu lesů. Jarní modřiny nesmělou žlutí rozorávaly zeleň borovic a smrků. Za půl hodiny, setřepav s pat psa, zaklepal na dveře hájovny. „Lohovka“ živořila pod jedlemi, ani taková, ani onaká, na půl hájovna, na půl slepičí pelech. Když vkročil, obklopilo ho hejno dětí; od plotny zdravila hajná.

– Jsem dnes tak špinavá, upejpala se jako mladice. Činila to po každé, kdykoliv přišel; vždycky byla v červené spodnici

a v kazajce, která bývala kdysi bílá; u posad s králíky, u prasečích chlívků a ve smečce dětí by však i anděl páchl.

– Ráčeji se posadit; František právě teď odešel, ale hned přijde.

Okna byla zavřená, dohořívající slunce se do nich vzpíralo.

– Počkám na něj venku, řekl Petr.

Klid váł smírně od stavení; za lukami v dálce běžela vesele silnice s mladými stromky a telegrafními Tyčemi. Vlk se na ni díval a zatoužil natrhat kvítí za klobouk a vykročit po ní rychlým, pružným krokem, ale tu již viděl oknem Františka, vlekl putýnku s vodou. Hájovna neměla studny, nosili vodu z potoka pod zahradou.

– Hrome, nemůžeš svou vzácnou návštěvu ohlásit! křičel František. Hnedle bys mne nebyl zastihl. Ale počkej, ještě založím králíkům. Půjdeme do Mločina. Doufám, že máš peníze? Přijde také tatík, je v Loutí.

– Pilník a vratidlo, volala za nimi hajná s prahu, hlavně tatínek!

Dvě děti je vyprovázely kus cesty.

Mločin byla hospoda pod Loutím, vesnici se zámečkem, v jehož službě byl hajný.

– Div se v té díře neudusím, pravil František, když se děti odloučily.

Vyšli z luční pěšiny na silnici. Vlk se náhle napřímil, zamával kloboukem

– Silnice světa, buďte pozdraveny!

František stržen Vlkem zaťal pěsti a zahulákal všecek rudý

– Neznámé krásy na cestách! My vám vzkazujeme.

Nedokřikl. Svěsil lebku a mračil se.

– Kamaráde, mumlal po chvíli, já tu nevydržím, poplavu. Půjdu možná s komedianty. Tábořili tu před týdnem, říkám ti, to je život! – Ano, ať žije tuláctví!

Předvečer v lukách pod lesy zněl houslemi. Poznali se s Vlkem ve škole a přilnuli k sobě kamarádstvím, udržovaným vášnivými spory o literaturu, o křesťanství, o velké problémy života. V přestávkách bojů se dostavovaly dni dojemné shody, plné ohně jinošské milostnosti.

František Hars studoval práva. Nemaje peněz na Prahu, učil se doma. Učil se – neučil, jak to bývá; když se hajný znovu oženil, bylo mu čtrnáct let, i dali ho, aby byl nové ženě s očí, do budějovického internátu. Chlapec hladověl po volnosti, po světě, i prchl v osmnácti letech domů. Měl prudkou hlavu a bolestné oči, těžce snášel život studenta proletáře.

Zapadla-li sněhem Harsova cesta domů, dlouhá přes dvě hodiny, spávali spolu v úzké jizbě na jednom lůžku právě tak svorně, jako jedlí často spolu z jedné chudé mísy.

Nyní šli rychle silnicí vzhůru a srdce jim vichřila. Večer houslil, měli plno rosy ve vlasech.

– Píšu něco, řekl Hars, zastavil se a díval se do hvězd. Stál pod nimi bledý, s černou hřívou, spadající na vlasy, bez límce, vzrostlý a silný jako horal.

– Píšu něco, opakoval. Je to divoké. Nemá to formu, a to je hrozné, škubu to.

Z ozder mu šlehal oheň. Ubíhal. Vlk mu stěží stačil.

– Franto, ty ses minul na samotě s rozumem. Musíme tě dát znovu do internátu, řekl Petr a hlučně se rozesmál.

Hars drsně zaklel a propaloval Vlka očima. Silnice dorážela na rozlehlé stavení Mločina. Hospoda seděla pod kaštany, dosud holými, jako obrovská kvočna se žlutým okem v čele.

Před hospodou stál koník, zapřažený v hokynářské bryčce, hlavu měl u kolen, klímal.

– Pivo, šenkýři, bouchl Hars do stolu.

– No, no. Snad není tak nakvap, uplivil hostinský.

– Co by nebylo! Nahnul se k Vlкови šeptal: Víš, píšu drama.

Ťukli si a napili se.

– Bude to drama, pokračoval, jež se, abych tak řekl, pokusí rozluštit otázku: Jest bůh či nikoli? Život, láska, všechno je podružné, nad veškerým pohybem na této planetě se lhostejně valí osud, podnož boha. Takové nějaké to bude, filosofická báseň.

– Nechtěl bych ji číst, povzdychl Petr po odstavcích mlčení. Hars se rozhněval.

– Ovšem, nenapíšu ji pro povrchní lajdáky!

– Jsem-li nástrojem boha či ne, je mi jedno. A abych se přiznal – jak tě znám, myslím, že by ti lépe svědčilo skládat něco pro čítanky.

František soptil dopálen.

– Ano, didaktická prósa, povídky pro mládež. Vtom vešel hajný a Vlček se zvedl, aby ho přivítal. – To je překvapení! chrochtal starý, měl se

k Petrovi jako příbuzný a tiskl mu silně ruku. škoda, musím ještě odskočit, v Chudlazích má někdo políčeno, čert aby tu pakáž vzal!

Sedl a jeho oči se položily se zalíbením na syna. – Nepoštěkali jste se zase?

– Tuhle s Vlčkem! Skoro, řekl syn, přemáhaje hněv.

– Copak! mávl hajný rukou a dobromyslně se usmál. – To je z lásky. Ale, myslím, doma?

– Dělán dobrotu. Necháám matku mluvit a myslím si své. Doufejme, že to ještě chvíli vydržím.

Hajný se obalil kotoučem dýmu, mlčel, pak odkvapil, rychle dopiv.

– Psal ti Skála z Lomu?

– že se ptáš teprve teď, Františku Xaverský? Ovšem František udeřil na stůl a teprve za chvíli vyrazil:

– Chlap líná! Mně nepošle řádky. Vykrákám mu, až se s ním v Praze sejdu. Vlach prý tam chodí jako velký pán. Inu, má ambice. Povídám, bude universitním profesorem.

– Má pravdu. S gestem nejdál dojdeš. – Já jsem Král Václav.

– A já Král Jan!

Vedla u stolu se krejčí z Třemčína držel kolem krku s řezníkem z Větrova

– Královská milosti, my jsme příbuzní.

– Jste mým vnukem, Králi Václave. Dáme si ještě jednu!

– Chochocho! Královsky se napijeme! Přitrousilo se několik náhodných chodců; pili, neměříce hodin. Krčma hřměla jako vodopád, bývalo to zřídka v roce, hostinský se vyšvihl na prázdný stůl u dveří, kouřil z dýmky o dlouhé troubeli a přižívoval se mlčky na královské zábavě – to byl jeho úkol u příležitosti hlučných schůzek; funkci nalévače převzala žena, jež si nedala nikým umazovat čárky.

Hajný se připachtil později než se nadál. Natrefil tikány, pohádal se s nimi, ale oheň jim nerozmetal; sepsul je spíše ze zlosti, že ho zdrželi od truňku; popil si rád se synem a v takových hodinách si rozuměli, zatím co jindy se mýjeli beze slova. Bylo v hájovně tolik chudoby jako kopřiv na spáleníšti; páčila, sotvaže promnul ráno oči, a uprostřed kopřiv žena-

matka, macecha; cizí, nepřátelská tomuto člověku, jenž má jeho ústa, jeho hlas, vzrušené pohyby jeho dávno mrtvého mládí. – Paní matka j e zdráva? Zapomněl j sem se zeptat.

– Děkuji, zdráva. Vlk odbíhal od otázky provinile.

– Nu, u nás taky – všecko zdrávo, smál se hajný, ukazuje tesáky. Čím je nás víc, tím Lépe.

– Snad nás ještě nepřibude? napjal se syn a otec pokrčil rameny a zchmuřil se jako stoletý dub. V trojici nastalo nepříjemné ticho.

– Co bylo s oky? zeptal se rychle Vlk, ale hajný neodpověděl.

– Potřeboval byste naprat holí! vybuchl František. Přiveďte nás všechny na mizinu! Hrom do toho! Hajný se skrčil ještě víc, zasyčel a plil pod stůl. – Kdybyste měl statek, čert to vem. Ale taková žebrota! Sestra slouží, nestačí posílat zlatníky, a já...

– Mlč nebo ti dám po hubě, jako že jsem tvůj táta!

Vlk nebyl v své kůži. Nepřišel sem přece pro tohle. Hospoda se naplnila a ozývala se zpěvem.

– Ještě duplák, řval Král Václav.

– Dva dupláky, bouřil Král Jan, řezník z Větrova a jeho převíslé zatýlí blýskalo v kouři jako rudý obojek. Co taková královská výsost. Já něco vážím! Já propil tu českou korunu! Pijte chlapi, až zmodráte a ženy vás doma nepoznají! Ramtá ramtadrá...

Hospodská samota kloktala jak horské vřídlo. Po půlnoci vyvrhla vrávorající postavy. Lidé se pod velikostí měsíční oblohy scvrkli na drobné stíny. Rozstříkli se v různé směry. Otec se synem a Vlk měřili mlčky zrosená luka k hájovně, spící pod jedlovou klenbou spánkem spravedlivých. Potok zpíval. Jinak bylo ticho jako bývá v prsou, naplněných sladkými nadějemi.

František vyprovázel ráno Petra přes vlhké lesy. Husté závoje vůně byly napjaty od stromu k stromu. Cesta rychle ubíhala přese všechny zastávky a okliky. Stanuli pod mlýnem a Petr si vzpomněl: – Včera jsem, mocná, zachránil člověka.

– Před smrtí?

Hars byl vážný.

– Ano, před sebevraždou. A Vlk se zasmál. Chtěl se zastřelit. Poručil j sem mu, poslechl; dal mi revolver.

– Ve jménu čeho jsi ho zachránil? tázal se Hars s velkým zájmem.

– Tak – život potřebuje hlupáků. Ve jménu hlouposti, řekněme.

František jako by se byl po této odpovědi schoulil před zimou. Pak vytáhl obočí

– Jsme nějaké – přiskřípnuté pokolení! vyrazil ze sebe, podal rychle Petrovi ruku a vracel se.

Petr se díval za ním. Viděl, jak svěsil těžce hlavu.

9

– Posad' se, milý Gustave, zapal si cigaretu a nadávej na svět. Pád tě Myším zatracovat všechno živé i mrtvé. V kletbách je tvoje síla, nic lepšího ti osud nemohl dát. Jak ti závidím'

Gustav se posadil ve Vlkově jizbě, ale nic kloudného neřekl; byl silný jen doma, všude jinde byl jako rozviklaný kůl, hotov se usmívat nebo zádumčivě přitakávat. Seděl a kouřil, posléze položil na stůl dopis Od slečny Kláry, řekl. Petr se podivil. Psaní bylo růžové, dýchalo voňavkou, již byla zahalena ve vinárně.

– Povstaň, Gusto, v své velikosti, zvolal Petr a Rosenheim se poslušně zdvihl. – Opušť, že teprve dnes tě zřím celého.

Aj, vidím, žes nikoliv jen sodovkářem, nikoliv jen sběratelem špinavých podvlékaček raňkovské honorace nebo kostelníkem, ale i černovlasým Amorem, pokorným služebníkem nejšladší mocnosti! ó, sladký posle, buď sbohem!

V rozpacích se žid vykolébal ze dveří; nepamatoval se, že by se byl Vlk kdy k němu choval tak roztomile a přece ironicky; ačkoliv se Gustav nemohl cítiti dotčen, přece byl mrzut.

Petr roztrhl obálku. Klára ho zvala na schůzku. Pohodil hlavou, celkem však mu dopis lichotil a úderem čtvrté byl na určeném místě. Za Jezerním hájem se šedala Marjánovská cesta mezi topoly; překračovali jejich stíny.

– Jsem jako dítě, vidím hračku a nemohu bez ní žít, hovořila. Hračky jsou pro mne tím, čím pro jiného peníze, připravují radosti, rozmnožují pocity štěstí. Smála se, oči jí planuly, přiblížovala je k jeho obličejí.

Cítil prudkost jejího dechu. V dolíku mu sevřela krk měkkýma rukama. Díval se na ni pozorně; rty se jí chvěly a pod vrstvou pudru jí zbrunátněla pleť.

– Ach, bože – co je toto za projev? ptal se. Ruce jí spadly, zadívala se na něj hněvivě. Pohodila hlavou, ale pak se zastavila a dala se do smíchu

– Řekněte, co je tedy láska? Zajisté, že pozdvižení srdcí! Zajisté, že oheň, jímž vzplaneme jako posvátná vatra! Ne, kamaráde?

ženy šly s mezí; byly sehnuté pod náklady trávy, kráčely zvolna, kolébavě jako přetížení soumaři, a v prachu cesty zbývaly po nich hluboké tápy bosých nohou.

Zadíval se na tyto stopy dvorských dělnic i řekl: – Svět žije prací.

Vzpomněl jejich zatuchlých kumbálů vedle chlívů, v nichž přespávají robotnice panstva, děvky správců a utahané man-

želky deputátníků, voláků a koňáků, hrubé matky tupých rodů, a řekl opět

– Svět žije nespravedlností' Je to kupa neřesti. Bude třeba všechno snést na jednu hromadu a zapálit.

– Škoda jen, že ten požár neuvidím. Nestrašte! Toho se snad lekne vaše maminka nebo teta, ale – je to všechno hloupost! Svět nezměníme. Jest, jako byl vždy, a bude takový, kupa neřesti a nespravedlnosti. S tím se třeba smířit. žádný tlach, žádná hlava neprorazí tuto zeď. Láska je všechno; je vodou, která žene mlýn světa. Práce je jenom nutným zlem. Lidé, kteří hlásají a píší vznešená hesla o práci, jsou buďto sentimentální hlupáci nebo cyničtí pokrytci.

Den rozháněl růžové beránky a ocet je volal v stádo. Petr se na ně díval a bylo mu pojednou, že cosi ztratil. Ohlédl se mimoděk: nebylo tam nic kromě ticha.

Klára si sedla na mez, Petr k ní. Život máme jen jeden, pokračovala Klára; je to dar; a vše, co pohlítíme svými smysly, je dobrá jeho kořist. Jsem žena, jež nechce trpět. Život má hltat. Natrhejme tolik štěstí, co můžeme... Ale já se, Petře, nesmírně nudím! Její hlas se zastřel. Seděla opět, opínajíc kolena; její profil zvroucňel.

Zvonily večerní zvony. Pod jejich stříbrným hlasem houstly vlny šera a v nich se zvolna ztrácelo městečko. Dívali se na ně. Vlak dýmal v nádraží, pískl a jel.

Nad nezřetelným shlukem střech se vzpínala zbylá kostra gotických oken minoritského kláštera, pamětník Žižkových vojsk. zachytávaly

Topoly šuměly, v jejich hrotech se zachytávaly třpyty prvních hvězd.

Loudali se k domovům.

– Podejte mi ruku. Tak. Jsme se tedy přece o kousek blíží, řekla Klára zcela vesele a její smích se rozrazil o kvetoucí větve jabloní, pravila.

– Zdá se mi, že se ještě sejdem, Petr byl tichý.

Slečna Zabranská šla sama, jako vždy, po silnici na procházku. Nesla nos vzhůru a myslela na všechny klepy, které kdy slyšela. Zaradovala se, když uzřela tuto dvojici. Vyměnili pozdravy i zastavili se. Nos Zabranské se snesl s bohorovné výše a ústa zesládla; slečna modistka byla v této chvíli nejnevinnějším tvorem městečka. Shodila masku ihned, jakmile opět pokročila, i ohlížela se dlouho a pila vzduch, jenž táhl za nimi; byl zcela jistě podezřelý.

Na mostě, sklenutém přes trať, se zadívali na sebe.

– Vypadáte jako palič. Či myslíte, že je to vzezření tragické?

Petr neodpověděl.

šli, nevšimajíce si jeden druhého, tlustá čára jako oj plula mezi nimi.

– Zítra opět, řekla Klára při rozchodu. Petr zavrtěl hlavou.

– Nuže, chlapče, přijďte kdykoli. Přijďte, budete-li potřebovat útěchy, zasmála se Klára a ho– dila hlavou jako dobře krmený panský koník.

Jakýsi důstojník šlehl po ní okem, jda kolem ní, i obrátil se na podpatku a pospíchal za ní. Vlk zachytil tuto kohoutí hru a chtělo se mu běžet za důstojníkem a srazit se s ním.

– Proč? otázal se sám sebe, když opadla vlna zlobného záchvatu. či snad žárlím? Nikoli, nemám práva, nechci mít práva.

A přece, proč jeho srdce nyní trnulo při pomyšlení, že by ji mohl uzřít v náručí jiného? Zajisté prošla již mnoha výhněmi. Vidím hračku a chci ji mít! Ne– říká-li to opojeně?

– Kamaráde, dej mi retku, nastavil ruku Cyril Mrhal, jenž se náhle odlepil od zdi domu. Děkuji ti. Tys přece jen stále dobrej spolužák. Jiný se mně štítějí, jako bych byl provedl něco zlýho. Ale ať jsem Franta, že eště provedu.

— I mlč, hlupáku, sykl Petr, napodobuje jeho mluvu, co bys proved?! Oženíš se – to bude všechno.

– Jo, ale až potom, dřív ne. Mám něco za lubem, ale to je těžká věc. Potřebuju prachy, a to víš, z práce bych si je nezačoval. Ba ne, z práce se dneska už nebohatne. Copak myslíš, na příklad, že tadyhle Fuchs se stal boháčem ze dřiny? Nebo Goldmann? Celý den lo vidíš procházet se před krámem. A což Larin. Ani v Africe, nebo kde byl, neprší peníze s nebe. Vůbec já toho starýho darebáka podezřívám, že ty svý prachy někde ukradl nebo uloupil. Moh taky, to se ví, někoho zabít; co bysme tady věděli? Houby.

– Nevěděl jsem o tobě, Cyrile, že jsi žvanil. Larin je možná darebák, o to se s tebou nechci přít; darebák je přece každý, kdo vycucal tak nebo onak z práce jiných lidí prachy; ale že by vraždil?

Cyrl mávl rukou a ušklíbl se. Heleď, tady jdou Rejholové. Pudu s nima. Co mám dělat? Mají zas asi něco v pácu, může bejt legrace. Sbohem!

Petr nemyslel na Cyrilův žvást. Jda domů vzpomínal na Harse – on, čistý člověk, dobude světa! A ty? Kam vítr, tam plášť!

S kamennou hlavou ležel mezi matčinými nájemníky. Spali, pískali nosem i pochrapovali. Myslel na Harse, stál tu před ním, slyšel ho mluvit

– Život, láska – vše je podružné, nad vším pohybem na této planetě se lhostejně valí osud.

– Nesmysl, odporoval mu, není osudu kromě onoho, který si člověk sprádá sám. Nevytvořil sis novou dráhu, prchnuv z budějovického internátu? Existuje ovšem řada náhod, jež zasahují do našeho života...

Hars odešel a byl tu Skála z Lomu s krásným, čistým čelem, s nadšenýma očima. Seděl vedle lůžka, mlčel, jen jeho oči hovořily

– Za tisíci řekami, bratři, jest údolí věčného jara: proč otálíme? optal se a zmizel.

– Kláro! zavolal plným hlasem Petr, až se spolunoclehář Jarolím probudil:

– Co je? – Když se nikdo neozval, upadl zase do spánku.

Petr si vyčaroval Klářin profil, zíral na široce, hltaje každý jeho záchvěv; kolem lůžka vál oblak voňavky, topoly šuměly, v dálce se modraly raňkovské lesy, pak počaly truchlit zvony, a byl tu znovu Skála a promluvil:

– Je třeba vyrazit přede dnem. Myslím, že je právě čas!

A Vlček mu odpovídal:

– Už jsem byl ve světě, kamaráde, ale nenašel jsem cesty k tvému údolí. Půjdu ovšem zase, nyní však nemohu, mám na prsou balvanu.

Usnul konečně, ale bylo to, jako by bděl. šel pod rozkvetlými jabloňovými stromy, o něž se rozrážel veselý smích. A potom přecházel s Klárou potok, nesl ji po kamenech nahou, byla jak plamen, páčila ho do rukou. Skála stál na břehu, jeho čisté čelo bylo zryto brázdami

– S tímto břemenem nedojdeš, příteli, zvolal na něj a Petr klouzl.

Probudil se. Byl už den.

Skála, jemuž přidali, z Lomu', žil v dálce, ve vsi nad řekou, sám syn uprostřed čtyř sester; byl pánem svého času: bloumal po skalnatých březích nebo dřepěl mezi plavci v hospodách. Matka se kormoutila nad jeho nečinností, ale otec, muž slavné tradice štědrých dlaní, chránil ho svým srdcem. Skálův mladý život se podobal jednotvárností svých dnů životu Vlkovu i Harsovu jako kuličky růžence; louskala je jedna ruka.

– Zdá se mi, že se ještě sejdem! slyšel znovu hlas Klářin; nebylo pochyby, byl to hlas zkušené lidské psice, ohlížející se po hrotu svého ohonu. Až se Petr otřásl, jak mu nyní zazněl a všecek se vzrušil.

Ďábel stál u něho. Andělíčku, můj strážníčku, kde jsi?

Stál na křižovatce za Raňkovem. Cesta napravo a cesta nalevo: pravá k marjánovské aleji, levá k Samechovu.

Dejmež se, nohy, na cestu levou, pojďmež tiše a v obzoru se zvedne oblak a za ním půjde Lidka! Ďábel zůstal na křižovatce krče rameny, ale Petr se po něm neohlížel a šel k Samechovu, za lesem si lehl nad cestu na stráň. Bílý oblak se neukázal, ale ona přišla. Pevným krokem, jímž chodí jen lidé pořádní a jistí sami sebou. Zdravil a ona mu kynula přátelsky a s ní jako by mu byly kynuly i kvetoucí keře se všech mezí, co jich tu leželo od Samechova. Její tělo, když se přiblížila, zavonělo zdravím, a on pocítil stísněnost. Sklonil se hluboko tiskna její ruku.

– Čtu Machara. Na lyceu nám ho zakazovali, nevím proč. Je tak přímý, tak lidský.

– Líbí se mi, jak nemilosrdně buší do našich prasat, řekl. Ach literatura! Podívejte se do naší knihovny, kdo a které knihy čte. Jsou to studenti a dělníci. Trocha dělníků čte vědecké knihy. Úředníci a živnostníci nic. Pokud se týče profesorů, ti, zdá se, utkvěli na čtení úkolů svých žáků.

– Zhrdáte paušálně lidmi, a to je zlé. – Nenávidím toliko – snad!

– Což je horší.

– Vůbec, pravil Petr, život je břemeno. Nevím, proč jsem se narodil. Snad abych tuto pravdu konstatoval tisící. A přes to, ano, miluji toto břemeno. Života bído, přec tě mám rád!

– Chcete citovat Fráňu Šrámka?

– Hle, kterak opakuji chtě nechtě, co již dávno bylo řečeno!

– Perete se sám se sebou... pamatujete se na prvé naše setkání? Přemýšlela jsem o vás. Nezazlíte mi otázku? Je i dnešní setkání náhodné?

– Přicházím k vám, k nikomu jinému. Zaváhala a pak řekla poněkud vzrušena: – Nuže, řeknu vám: láska vás vysvobodí!

Jeho oči se v té chvíli podobaly oknům pojednou se rozevřevším.

– Čistá láska, doložila.

Jeho oči byly stále okny rozletěný mi dokořán. – Co povídáte: čistá láska! mávl rukou. Okna se tiše zavřela. Bylo ticho, nad loukou, plnou žlutých a bílých květů zpíval skřivan svou píseň. Na celé zemi ležel světlý dotek boží ruku.

– Mimo lásku není pro hoře světa léku. – Citujete také někoho? optal se Petr.

– Možná. A bylo by v tom něco špatného? Hlavní věc, vím-li to. A já to vím!

Nemohl odvětit; cítil pravdu jejich slov.

Západ zrudl červánky a dělníci se vraceli z práce, míjeli v hloučcích tuto dvojici; ji vonnou a jasnou, jeho chmurného, unaveného; vtiskl si klobouk do hlavy a mlčel, vleka se vedle ní.

– Jste kladná bytost. Taková, která nachází úsměvy všude, kam se obrátí. Máte v sobě živou sílu a já mrtvý pramen.

Nazejtří se Petr opět svezl se stráně proti ní, řka:

– Láska vysvobodí možná svět, ale mne ne. Byl jsem jí schopen včera, ale dnes už ne. Jsou duše, které rostou jen pro nenávisť. Miluji svět, ale tato láska se mi rozplývá v lidech, které potkávám a s nimiž je mi souzeno žít. Svět – co je to? Veliký, nesmírný pojem a nakonec jen cesta, po níž jdeme, a nyní jen my dva sami, pod tímto útržkem nebe.

Díval se na její orosenou tvář a na její jasné oči, jimiž jako by na něj hleděla neznámá krásná země. Cítila jeho pohled na své tváři a zarděla se vzrušením.

Jednoho dne jí dal čísti své verše: nahmatala pod šedivými a zlými slovy básní jeho těžké srdce. Sklonila se nad nimi znovu, když byla sama doma a čtla bez dechu; vyčtla z nich jeho vyznání a byla dojata jejich koncem. Říkala si: Toulá se a trpí! A bylo jí líto jeho mladého života.

Petr nečekal na stráni za lesem ani včera, ani dnes, a teprve když vyšla večer na náměstí, viděla ho kmitnouti se korem a zmizet v čítárně.

Vstoupila za ním do neveliké a nízké místnosti v prvním poschodí budovy městského úřadu. Petrolejová lampa dštla od stropu měkký prach žlutého světla na noviny a revue, které rozkládalo

před sebou několik hochů, Nebeský, Mach a Roubíček, septimánský krasavec, chrlící ze sebe při každé příležitosti citáty z Tolstého a Chelčického.

Veliké a teplé oči Lidčiny rozpačitě a polekaně spočinuly na Petrově obličeji.

Vyšli na náměstí, jež bylo ozářeno několika málo bledými svítilnami a zdálo se velikou kalužinou, na pokrajích tiše šplýchající. Piaristický kostel zabodával barokní věž do zhaslého nebe. Beze slov táhli kolem nízkých domků vzhůru na Karlov,

ke kostelu svatého Mikuláše a ke hřbitovní zahradě, z níž zavoněly kosatce a cypřiše. Cesta spadala podél hřbitovní zdi do úvozu, v němž je sevřela tma.

– Jako hoch jsem si sem chodíval pro hrůzu. A dnes? Proč jste mne vyhledala?

Chtěla k němu hovořit pevnými slovy, ale nyní jich nenalézala, nyní nenalézala ani v sobě, ani kolem sebe nic, čím by mohla podepřít postavu, poklesávající podle jejího kroku ve tmě úvalu; cesta byla plná výmolů, bylo to tak trochu symbolické pro jejich rychlé přátelství, které chtělo vrůsti do korun a do květů.

Petr cítil její bezradnost a stal se sentimentálním.

– Kdy bych vás miloval, trpěli bychom oba. Nemiluji nikoho, jen snad k matce cítím úctu ze šetrnosti k její bídě a osiřelosti. Než jaká to úcta, jestliže jsem jí na krku? Kdyby si maminka rozuměla, vyhnala by mne a já bych odešel z tohoto zeměpásu ně kam do kolonií.

– Chtěl-li byste, řekla Lidka velmi vřele, šla bych s vámi!

V kasárnách troubili večerku. Kolem nich přeletěl voják, dlouho ještě bylo slyšet jeho skoky. Z temna zamrkalo světlo v rasovně, psi se tam zuřivě rozštěkali.

A nyní jala oba společná touha po dalekém světě, po modru neznámých hor a jezer, vzali se dětsky za ruce, sedli do trávy a rozžvatlali se: Potáhnou dnem i nocí, volni a radostni svým mládím.

Noc se nad nimi rozsvětlovala hvězdami.

Bude se třeba ohlédnout po zaměstnání. Dá se na práci, na loď, aby se mohli přepravit do Ameriky. Ale proč ne do Indočíny? Proč ne na Tahiti? Urobí si chýši z palmových listů, ptáci se budou sletovat před jejich práh a při západu slunce

budou vzpomínat na krásy starého světa, kterými prošli a usínajíce uprostřed květů a vůně, budou myslit na radostné probuzení. Země věčného jara, nepatrný zbytek pozemského ráje, který jest uzavřen navždy nesmírnými vodami oceánu.

Čarovný sen plynul před jejich očima a jejich srdce bušila prudkým rytmem.

Zavanulo hlubokou nocí, když procitli z opojení a uzřeli trosky snu u svých nohou.

Duhový most, jež zbudovala chvíle, prolomil se před nimi, stáli opět na chladném břehu, říkajíce si – Není možná, není možná!

Hřbitovní zeď, nedávno opravená, bělala se ve tmách zpáteční cesty. Styděli se za své přenáhlení a rozcházeli se. Raňkov, uzavřený v noc, přijal je jako neznámé město trosečníky. Cítili nerovnou dlažbu ostře v chodidlech a omítlá cizoty spadávala na ně s domů rodákův.

– I za marný sen díky, řekl Petr a ona stiskla rty.

Kytice polních květin svítila z vázy na jejím stolku odříkavě a potěšila ji svou čistotou a pokornou odevzdaností. K té kytici se utekla s mladým hořem.

Kdesi vysoko nad ní, nad jejím zeleným domkem, táhla prudce noc s bojovnými prapory temnoty, jediné, která v životě vítězí.

Na který břeh byly odplaveny její jistota a pokojná víra v rosná rána?

Souostroví věčné blaženosti, mládí a živné krásy, jsi-li, proč tě člověk nedochází?

Proč se obrazí v chvějících se parách jen tvoje fata morgana?

Slyšela ještě do pozdního spánku štěkot psů z rasovny.

Na křižovatce cesty k Samechovu a k Ouročnici stál kříž a za ním se chvěla osika, statný, štíhlý strom. Míjejíc osiku vzpomněla si vždycky Jidáše, rezavého zlosyna z bible, který ukončil svůj život na tomto dřevě. Ode vždy byl život a sen, život a zrada. A láska a Bůh a Kristus, anděl a ďábel a světlo a tma.

– Jdu za světlem, chci jiti za světlem' říkala si umíněně.

Utrhla kopretinu a rvala její bílé jazýčky

– Jaký bude můj život? Světlý či tmavý? Světlý – světlý.

Její unavené oči se nově rodily. Svítilo slunce a po modrém nebi plul růžový oblak.

– Tahiti, řekla opět a bílé jazýčky kopretinových terčů zůstávaly za její stopou: Ano? Ne?

Podél cesty kvetly bílé lomikameny a modré zvonky. Z lesnaté stráně voněl vemeník. Natrhala ho přehršli a voníc k němu, myslila na školu, jež jí zaskvítila vstříc s vršku, ze zeleně starých selských zahrad.

– Byla jsem celá u vyjevení, když j sem vás viděla s tím Vlkovým, pravila klempířka Burianová Randové, vracející se Strašínskou ulicí k večeru domů. – Ani svým očím jsem nechtěla věřit. Zním toho chlapce dobře, dejte si na něj pozor! Ach, jak dobře ho znám. Chovala jsem ho, když byl ještě takovýhle, ukázala. Neposloužila byste si, celé město by o vás mluvilo. Je to přece lajdák jako Mrhalů a ještě hříšnější. A proč vlastně neleze dál za Fassatiovou? že už by se ho byla nasytila? Slečna Zabranská mi to říkala.

Učitelka se zalekla přívalu slov, ale pak naškrobila tvář a z očí jí skočily jiskry hněvu:

– Budu chodit, s kým budu chtít, paní Burianová.

– Nebožka tetička by tomu jistě bránila, kdyby chudák žila, odvětila dobrácky Burianová. Věřte mi, ctíla jsem ji upřímně, byla tak příkladná.

– Zajisté, mohla by být vzorem přemnohým a některým ženám obzvlášť. Její velikou ctností na příklad bylo také, že se nestarala o to, do čeho jí nic nebylo. Sbohem, paní Burianová.

A mladá učitelka odcházela.

– Žába zelená, sykla Buriánka. A kterak se za dobrou radu ještě nafoukla. Hleďme, ona se ježí, furiantka!

Zatím co klempíř Burian usýchal nad správkami starého nádobí jako zralý lusk, šířila se jeho žena Róza v bedrech i zadku a rozkvétala v tvářích sametovým nachem. Mladý mistr pochrchlával nad lihovými kahany a ona nejraději, podpírajíc se o boky, chytala lelky před krámem.

Její tři děti skotačily po městě, dvouleté se molousalo se slepicemi v písku na dvorku; dvě teta právě minula nejmladšímu a Buriánová opět cítila tíži nového plodu v hlubině svého těla.

Stála před krámem, pila vzduch, do něhož vydechávaly průjezdy svou kyselost.

Ulicí hnal tele řezník Vomáčka. Napřímil se, maje minouti Buriánku i pozdravil hlučně

– Co dělá starý? křikl. Nu, žádné zle, jak vidím, panička zdráva!

V jeho očích se jiskřilo. Aby se pochlubil svou mužskou silou, zkroutil bojácnému zvířeti ohon a smýkl jím o čtyři metry dopředu. Mistrová se rozřehtala.

Bylo jí najednou veselo, tak, z řezníkova počinu, z idiotských poskoků telete, z pohody dne, ze zahálky. Vešla do krámků, vyřídila Vomáčkovu pozdravení a znovu založila ruce, dívajíc se na ulici. Po druhé straně se šinul tichými, chvátavými kroky písař Rychlý, za ním se loudali bratři Rejholové; měli ruce v kapsách, cigaretu v ústech a činili dojem lidí plně si vědomých ceny svého života.

Burianová zavětrila. Kdyby se byla mohla postavit jako lovecký pes, bývala by tak ráda učinila.

Za sebevědomou stopou bratří Rejholů táhl pruh nečistoty, jejíž zápach podráždil její chřípě. Přešli a Burianová se zasnila; ulice byla tichá, jen slunce lezlo po rozbitých chodnících; a před Buriankou plynul čas jejího mládí; před dvaceti lety přišla za služku do domácnosti Vlka pekaře; byla tak mladá, tak mladá! Kynula z rohlíků, jichž před tím neznala. Když Vlkovi přišli o barák, přešla do Kubáskova hostince, kde myla od rána do večera nádobí a drhla zaplivanou podlahu.

Přicházeli páni od úřadu, pili své pivo, čtli své noviny a vracejíce se večer k svým manželkám, šilhali po Andiných nadržech a lýtkách. Byli mlsní jako kocouři, dotýkali se jí, kdykoliv se jim octla na dosah ruky; a přijížděli sedláci a plácali ji po zadnici a smáli se i smáli se hlučně, aby ukázali sílu svého života. Jako obtížné bohatství přenášela přes plameny své panenství, jedinou výslužku chudého domova. Když klempíři Burianovi, dennímu hostu Kubáskovy hospody, zemřel tatík, odvedl si ji od výparů drštěk a smradu pivních splašek do krámku, v němž se, dav výpověď z místa, zařídil konečně pro sebe. Přivedl Annu z hluku do ticha, jemuž dlouho nemohla přivyknouti.

Burian se Anny neptal po citech, vyslovil prostě své přání, znělo jako rozkaz; vzdáti se této partie mohla jen pitomá holka a Anna měla všech pět pohromadě. Z děvečky se stala přes noc paní, rovnou své zaměstnavatelce a ženám těch, před nimiž se dosud musila držet v úctě a jež musila hlasitě zdravít. Proto byla Burianovi za toto štěstí vděčna, ale, Burian byl muž suchý, bez žáru, nechtěl nic kromě svého oběda a večere. Lehal záhy na lože a usínal, zatím co ona se převalovala z boku na bok. I vycházela pak, a tu přicházeli muži,

jimž se po léta odpírala; žertovali s ní a ona se smála hlučně jejich pepřeným slovům a jenom na oko uhýbala před jejich nestoudnými doteky.

Burian stravoval své plíce nad kahany a plechem starých hrnců, nerozčiluje se nad tlachy městečka, jehož byl částí jako jeho otec a děd:

– Dejte mi pokoj, odbýval každého, kdo mu chtěl naznačit, co věděl dávno celý Raňkov; nechci o ničem nic vědět! Starám se jen o to, aby ch měl eo spravovat, abychom měli co jíst. Řeči mně neživí.

Den spadl večerem a Burianová zevlovala.

Mladí dělníci přecházeli kolem se služkami a švadlenami, usmívajíce se na sebe. Soudný kráčel zamyšleně do výborové schůze, vdovec Říha se mihl, a Burianová myslila na jeho osiřelé srdce. Rozsvěceli světla a Říha hleděl do oken pod záclonky pln zvědavosti; zamířil ke klempířce, jeho nos se zavlhl, oči se zálibně přivřely.

– To jsem se nasmál, paní Burianová! Jejškote! K Judášovi přišla taková coura, přived ji ke mně na míru, abych jí ušil střevice; měla už jen sešmajdané šlupky.

– Jaké jsou dneska ty ženské nestydy, pane Řího, ani židů se neštítí! Mistrová se zajíkla a ovál jejího obličej se omastil jako posvícenský mazanec.

– To se rozumí, ženská a ženská je rozdíl.

— Svatá pravda. Ale nikdy tak nebývalo. Oni, židi, víte, křesťanskou krev – fuj! Až se mi zvedá žaludek! A víte, že Vlkův chodí s Randovou? Ano, s učitelkou Randovou. Viděla jsem je chodit spolu a nic za to nedám, že... víte... kdo má čas, aby hlídal její barák v noci, chachacha!

– To jsou novinky, smál se Říha, omakáváje svýma malýma očima rozvlněné klempířčino poprsí. – Tak tedy Randová tak-

hle? Kdo by to býval řekl? To se ví, že sama, docela sama, bez dozoru. A že mně to nikdy nenapadlo?

– A Judáš tedy má – jak jste to nazval? To jsem na ni zvědava! Co pak to bude zač? To jsem zvědava!

– Nu ano: Cilka Hojerová si vzpomněla'. Judášovi se zachvěly ruce, když mu podal listonoš

dopis, na jehož rubu stálo písmem co možno nejněžnějším: C. Hojerová, bývalý člen Tatrovy umělecké společnosti, t. č. v Roudnici, hotel...

Dopis dýchal velikým přátelstvím a touhou uzříť Judáše, člověka umělecké duše, zlatého srdce, vzácného porozumění. Svět ji zklamal a umění... což pak je umění to, co se pěstuje v dnešních venkovských společnostech? Kolegové a kolegyně jsou zrádci a intrikáři. Ředitel protežuje „svoje“ lidi, ty, kteří mu lichotí a donášejí. Zhnusil se jí ten život. Šla k divadlu z idealismu, obětovala vše, co měla – Judáš to nejlépe ví!

Byl pohnut, slzy se mu draly do očí, když jí odpisoval, že nemůže nic lepšího udělat než přijet do Raňkova, do jeho vřelé náruče: „Budu vám štítem“. Přijela a vrhla se na jeho hrud' s pláčem. Kouzlo příchodu se velmi povážlivě ztenčilo, když se ukázalo, že Cilka je těhotná. Judášovo srdce se však nezatvrdilo a bylo mu zcela dobře, když v jeho jizbě odložila plaid a řekla, zastavivši proud slzí:

– Divíš se, miláčku, ale – vždyť je to tvoje! Víím to zcela určitě!

Dudáš vzpomněl na horkou chvíli listopadové noci, v níž se mu poddala spíc z útrpnosti než z vášně. Krev mu vstoupila do hlavy a ramena mu klesla. Ale vzmužil se záhy.

– Dobrá, řekl, přinášeje salám a chléb. Hled', koupil jsem i víno, aby to bylo slavnostní. A udělej si pohodlí. Tu je tvůj domov, sem svět na tebe nesáhne, sem jeho slina nevstříkne.

– Jsi tak dobrý! Děkuji ti. Nevěřil bys, co j sem vytrpěla. Ach, jsem znavena!

Burianová se smála až se ohýbala – že je s outěžkem?

– Počítám, že v osmém měsíci, odpověděl Říha. Chtěl jsem vzít míru všem třem. Povídám: Vždyť už jsem byl taky ženatý, já bych to trefil!

Říha odcházel. Kráčel dál při zdi, nakukuje pod záclonky. Burianová hleděla za ním pořehtávajíc se.

– Ty, muži! Ty nikdy nic nevíš! Dudáš se oženil.

– Ať se oženil, když se mu líbilo. Mně to práce neubere ani nepřidá.

– To se rozumí! Ale na divoko, aby s věděl a, cheche, hned rodina! Co říkáš? Já myslila, že jsi něco tento...

Muž neříkal nic. Cítil velikou únavu v kříži, na prsou ho tížilo a chtělo se mu spát. Děti už taky spaly, Burianová zůstala bdít sama; civěla polosvlečená u okna, vedoucího na dvůr.

Rozlehl se smích škádlené služky, pak se ozvaly housle, táhle, nyně, smutně. Zmlkly a pak začaly znova, letní píseň, jež lehla na srdce jako ruka roztouženého milovníka a k ní se zdvihl zpěv mladých hrdel:

*Jetelíčku v lese,
bože, rozpomeň se!
Jaké je to mi– a milování,
když mne holka nechce!*

10

Píseň prýštila z hostince starého Hnátka; tato putyka, do níž se Hnátek přestěhoval, pustiv „Ořech“, stála na konci ulice jako prašivá bába, poslední útěcha opilců. živořila ze slávy, již se pokryla před čtvrt stoletím s mladou hostinskou v čele.

Už spali většinou za zdí u svatého Mikuláše, kdož tam bdívali a pouštěli žilou přebytkům svých energií a kapeš; i šenkýřka, silná jako chlap, jež milovala, pila i rvala se jako forman, byla mrtva.

Jetelíčku v lese, bože rozpomeň se!

Jednooký výrostek Trezal stál uprostřed nálevny pod petrolejkou, a kývaje se strany na stranu i trhaje sebou, hrál píseň za písní.

– Dej už pokoj, nebo se uřveme! křičel Hars, ale Trezal neslyšel, jsa zabrán do hry.

– Jen hraj, až si rozmačkáš prsty! Co stojí tahle barabizna, ještě to neslyšela. A slyšela už moc, vidíte Hnátku! Petr se smál vysokým, nepříjemným hlasem. Umolousaný hostinský kývl, vzdychl a přihnul si z Harsovy sklenice.

– Ba, slyšela. Co zažila, to už nikdy nepředhoní, holečku. Já to dobře pamatuj u, tak dobře, jako vašeho otce, když přišel k nám na „Ořech“, rozbitý bouří, s malým klukem v náruči. To jste byl vy. Bože, to už jsou leta! Však i moje žena je dávno nebožkou.

– Tak už to dopijte, taškáři, ať se máte jednou dobře. Vypadáte, jako byste louskal šváby, držgrešle! křičel na něj Hars a Hnátek dopil Harsovu sklenici naráz.

František s Petrem zase jednou po čase zasedli za špinavý stůl opovrhované hospody, aby se porvali, ale byl tu Trezal, lajdavý parazit s hudební duší, a oni s ním pili a pili mnoho; jejich křik zněl do polomrtvého města. Přišli bratři Rejholové a švec Říha, seděl tu advokátní sollicitátor Habada, odpovědný redaktor nezávislého čtrnáctideníku „Hlasy z Podchlumí“, do nichž psal katecheta Kejř feuilletony z cest po Svaté zemi a profesor Snúpek příležitostné básně na den císařských na-

rozenin; vydavatelem a hlavním redaktorem byl pan lékárník Dlabal, jenž vyráběl politické úvodníky, jakési čtrnáctidenní výtažky z politických úvodníků „Národních listů“. Odpovědný redaktor pak měl na starosti rubriku zahraniční, shánění insertů a expedici.

Habada třískl na stůl:

– Víno sem, Hnátku, nebo vás dám do novin a budete mít ostudu!

– I mlč, obludo, osopil se Hnátek, vždyť neumíš ani psát. Redactore, redactore! A smál se lišácky pod zplihlé, plesnivě kníry.

Po půlnoci usnul Habada mezi bratry Rejholy pod politým stolem a Trezal mu hrál:

Dobrou noc, má milá, dobře spi.

Posléze se přikolíbal i inženýr Schovánek. Seděl zamračen, pije rychle likér za likérem a občas stříleje od svého stolu divoké šípy po Vlкови, jenž, jak se zdálo, vůbec neznamenal jeho přítomnosti.

– Co jste tak veselý, he? křikl na Vlka pojednou.

– Kdo se to ptá? optal se Hars. – S kým mám tu čest?

– Vás se to netýká, pane, zachrčel Schovánek a učinil pohrdlivé gesto. Vás neznám. Ale s tím, abych tak řekl, věčným studentem, mám si vyrovnat jistý vroubek.

A povstal rudý vztekem a s chutí bít se.

– Nic ve zlém, přátelé, zařičel Hnátek, stavě se před Schovánka, jenž ho však prudce odstrčil, až vletěl na nálevní pult.

– Nuže, skvitněme si jej, řekl Vlk a skočil na stůl a se stolu před inženýra.

Stáli proti sobě jako dva berani.

– Lezeš mi do zelí a to nemohu trpět.

– Já? Přisámbohu, ani prstem jsem se nedotkl, udeřil se Vlč v prsa.

– Nevěřím ti, darebáku, zaječel Schovánek. – Darebáku! zpřičil se Vlč.

– Bij! zařval Hars a Petr udeřil pěstí Schováňka mezi oči, až se zakolísal.

– Ještě! pobídl Hars, a prudká rána dopadla po druhé na inženýrovo lebku.

Křik, jenž se zvedl jako houf krkavců, třískal na okna a padal do ulice.

Roztrhli rváče a Trezal, pobledlý rozčilením, vyvzpomněl tklivou melodii, jež pobouřené ovzduší zvolna počala tišiti, kladouc se na ně jako náplast'. Kraválem se vzbudil také Habada a buše znovu do desky stolu, poroučel opojnou tekutinu za tekutinou, a připíjeje na přátelství celého světa, rozléval ji. Pak se znovu skácel a spal pod stolem, chrochtaje jako vepř.

Za hospodou se ukázal pruh šedého svítání. Potom nastal den a Vlč byl sám. Zmocnilo se ho hoře opilců.

– Nečistý! opakoval Harsovy nadávky s velikou nenávisť. Měl pocit, že se bije kameny.

A tu, hle, jsou dveře Klářiny! Jak se k nim dostal? Před desíti lety poslal po něm kdosi malé Kláře košíček jahod, dostal za posilku pětník.

Jako tehdy i dneska se chvěl, když klepal na dveře. Ale dnes měl holé ruce, nenesly daru. Dnes tu byly, aby se nastavily!

Klepal, nikdo se neozýval. Zabušil tedy jako na brány. – Kdo je?

Řekl své jméno.

– Ach! Nedělejte rámus! Tiše! ozval se Klářin poplašený hlas.

Nalehl na kliku a byl uprostřed pokoje. – Jak to vypadáte? Nezabil jste nikoho? – Dva. Sebe a...

– Tiše! Nejsem přece za horama, řekla přísně, ale pak se usmála, rozevřevši náručí. Světnice se nad ním zavřela, jeho nebe i peklo. Věděl, když opět sbíral smysly, že má tvář mokrou slzami. Smála se mu, brala jeho hlavu do loktů i tiskla na ňadra a on v nich sténal, cítě veliký smutek; celé mládí se v něm propadalo hořem a opuštěností.

Vyděšeným zrakem zíral na zašlé květy na stropě a bylo mu, jako by viděl po prvé proud slunce, jenž se řítí dovnitř.

Ve starém domě bylo ticho a Petr si přál hluku, v němž by skryl tisíc vyčítavých hlasů, proudících ze dna žhavých útrob.

– Pst! sykla Klára, když pojednou vyskočil rovnou na podlahu.

– Když jsme se dali do boje, Kláro, musíme dobojovat, křikl jako by už nyní chtěl zachycovat břitké rány jazyků městečka.

– Už je, jak se zdá, dobojováno, řekla Klára. Přivřela oči a odvrátila se od něho.

– Slečno Kláro!

– Slyším. Ale prosím vás, odejděte! Ach bože, nekřičte, zvolala, ačkoliv Petr byl už zcela tichý. Pod námi je otec, stůně! Buďte šetrný! Zalomila rukama, jata dceřinou láskou.

– Slečno Kláro, řekl Petr tiše, ale ona mu zavřela ústa.

Jděte pryč, rychle – proboha, co se to stalo? Děkuji vám, řekl Petr.

Stiskla mu mezi dveřmi ruku lhostejnými prsty. Byl pln vůně a tepla jejích podušek a čehosi, co jako by chutnalo krví.

Mnul si oči; bylo mu stále jako by trčel v palčivém snu. Scházel opatrně po skřípajících schodech jako zloděj, srdce mu stoupalo do úst. Vyšel, aniž ho, jak se domníval, kdo viděl.

Klára se rychle strojila. V kuchyni seděla Amála jako kvočna na rozhrábnutém hnízdě, její velké a unavené oči přebíhaly zvolna z koutka do koutka:

– Slečinka měla nějakou ranou návštěvu, řekla mrzutě.

Klára uhnula provinile

– Ach, to jen tak! Přinesl mi růže, nu, prudký hoch. Však jsem se zlobila! A optala se chvatně: Jak je tatínkovi?

– Bude líp, dej pánbůh. Měl trochu fantas, ale poznal mne. Usnul k ránu. Ani oka jsem nezamhouřila. Ach, já vím všecko, mávla po chvíli omrzele rukou. I to vím, že se Vlkův pral s panem inženýrem. Proč, to ovšem nevím. Dnes v noci u Hnátků. Taková putyka, fuj! Říkala to Marjána Svašková.

– Tak? vyjekla Klára a stiskla silně rty. Obloha byla zlatě rozklenutá, ale tady v starém domě táhl den za sebou roztráštěné, tmavé perutě.

Zvonili poledne a starý Fassati pracoval k smrti. Před týdnem ještě budil dcerunku Klárinku, šťáral se v domácnosti a v dýmce, bručel na nejstaršího, náhle však ulehl a počal se ztráceti v peřinách jako popelavá skvrna holuba v bílých oblacích.

Zesýchal se rychle, strom, vytržený náhle ze země. Spal nebo blouznil, ale míval i jasné chvíle a tehdy přehlížel celý svůj minulý život jako hospodář lán zralé pšenice; vlnil se v mírném vanutí předvečerního větru, bohatý a dlouhý, velmi dlouhý; obcházel jej, a byl s ním otec i děd, věrná stráž rodu Fassatiův; zezadu pak, kde splývalo pole s nebem, dívaly se na něj přetiché oči jeho ženy, rozžehující se světla věčnosti.

Hospodář vztáhl v roztoužení ruce. Tu se lekl: Hle, koukol v pšenici!

– Milosrdný bože! Viktor! – Viktore, hanbo mého štítu!
A zmizelo obilí, hvězdy, strážní duchové, a vydechla tma ze vši své hloubi.

Řítil se do ní jako do propasti. Zachytil se

– To jste vy, Amálko? – Amála, milostpane.

– Vzpomínejte na mne v dobrém...

Spal.

Byl žlutý, krůpěj potu mu stála uprostřed čela jako dešťová kapka. Klára se jí nevšimla. Udělala nad ním křížek a sepjala ruce šeptajíc modlitbu; než její mysl se odtrhla a ona myslila na dobrodružné probuzení, na mladou vášeň Vlkovu. Byl opilý, ten chlapec. A děkoval, zač?

Klára seděla se sepjatýma rukama v klíně a cítila, kterak pod nimi kypí a se vzdouvá její pohlaví jako vlna černé krve, jako by hrozná houba rostla ze dna jejích vnitřnosti, jako obrovský polyp.

– Viktore... dechl otec, nepohnuv rty.

Klára zavolala tiše nejstaršího. Viktor schýlil se nad umírajícím. Nic.

Viktor byl vybrakovaný, smutný jak hrob. Klekl u postele a choulil se v zimnici; dopadaly na něj těžké rány.

– Jdi už a netřes postelí!

– Ach, ty! obrátil na Kláru krutě oči Viktor. Nejsem prvorozený? Snad mě nebudeš odhánět, když mě volal?

– Nezasloužil sis býti jeho synem, řekla Klára. Vztyčil se jakoby uštknut a napřáhl ruku. Klára se propadla do pohovky, její oči zůstaly trčet kdesi mezi ní a bratrem. Spustiv ruku přiblížil svůj hranatý obličej k jejímu a syčel:

– Myslíš, že nevím! Jsem blb či co? A teď přicházíš jako anděl a chceš nám dávat rozhřešení?

– Viktore! zaúpěla.

Vykulil oči; byly už bez hrůzy. Dopadl na pelest a zakryl si obličej.

Tehdy otec škytl, ale nepohnul sebou.

– Sestro, vydechl pojednou Viktor, odpusťme si. Před otcem.

Jeho hlas vycházel z propasti, jež se v něm rozevřela.

Mlčení, jež na to Klára položila, mělo hrot jako šíp; zabodl se a chvěl se v ráně. Avšak její srdce se počalo ubírat za střelou. Vzala bratrovy ruce, zaťaté v pelesti, a stiskla je několikrát, ryjíc do nich nehty.

Sloupkové hodiny, nad nimiž bděl otec po čtyřicet let, aby se nezastavily, zahrčely v ten ráz, zmlkly, a celý dům se pohnul v základech a vydal zvuk velikého ticha, jež proniklo údy a zamrazilo v páteři.

Smrt sáhla po Fassatiových a vyrvavši jejich kořen, odlétala s chechtotem.

Klára vykřikla hrůzou a Rudolf se vrátil do dveří. Rázem třetí hodiny zazněl umíráček.

Umřel bohatý, neboť hlas zvonu byl vážný jako krok hodnostářův při církevní slavnosti.

Dobré role, dům, dobré role dům, Kriste, smiluj se...

Obracejíce se po zvuku, říkali lidé

– Kdopak to bude? Kdo jinej než starej Fassati, pravila Baš-tářka. Žala trávu pod panskou kovárnou s vdovou Hrabánkovou. Ustaly obě v práci a pokřičovaly se.

– Bůh mu odpusť všechny hříchy, napřímila se vdova, tak von teda už taky natáh bačkory. –Musíme tam holt všichni, tetičko.

– Ba, tak. Ale až my umřem, jářku, takle nám vyzvánět nebudou. Jako mému starýmu: Nic neměl, nic neměl. Černohlávek se nepřetrhne. To je ta spravedlnost na světě!

– A není to jedno? Jen když se potom všichni sejdem. A už aby to bylo.

– Vy huso, co vám tu schází? Na smrt máme vždycky dost času!

A schýlily se znova k žvancům pro dobytek.

V starém domě na náměstí nastal shon. Najednou bylo všude plno, přibíhali sousedé a známí, jejich obličejové praskaly smutkem jako bomby, které po sobě zanechávají dýmný zápach. Přihnal se kněz a vyčítal, proč že lidé tak málo myslí na smrt, jež je jediné skrze jeho ruce bránou k opravdovému životu, ale cítě bohatou odměnu, ustrnul se i mazal ustydlá již chodidla vinárníkova.

Umrlec ležel s usmířenou tváří dosud v peřinách a citlivým návštěvníkům se zdálo, že se vznáší vzhůru, blíže k nebesům. Byl hubený a lehký. Myčkám, které ho k večeru snášely s oblak opět k zemi, zdál se obilním snopem, vysušeným sluncem vlídných žní. A jak ho drhly, vzpomínaly ty to chudé ženy svých živých mužů: Tato úzká, žlutá prsa! Oj, naši mají dosud pevné hrudi jako podešve. A toto břicho, jak obrácená miska! Břicha našich mužů jsou tvrdá a bývají plna vzpoury! Z nich vyvěrají jejich myšlenky a v nich ústí smysl našich dnů, pro něj pracujeme a proň myjeme i toto tělo. A hle! Uschlé pohlaví: Ano, za ně, za tento uvadlý list prodala naše pramáti věčnost; jak je směšné; jak je nicotné; a přece ono je klíčem života, středem všeho dění a středem světa.

Chudé ženy vzdychly.

– Kdyby tak, Štíško, člověk neměl břicho, pravila Boštičková.

– A kdyby byl bez tohohle, vzdychla Štíška, ukazujíc.
– Jo, to teprve by byl andělem!
– Co člověk zkusí, než je svatý, vidíte? protáhla Štíška a vysmrkala se hlučně do spodničky. Pokračovaly v práci. Tato stehna, jako hůlky!

Naši mužové mají stehna svalnatá, plná, drsná, těžká jako kameny, kterými se zavírají kvasící vinné sudy, kterými uzavírají nás, stokrát a tisíckrát nás, které jsme hříšné, Kriste pane!

Odpusť nám naše víny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům...

Třetího dne byl sňat s katafalku Jeronym Fassati, zabedeněn a tažen párem černých chocholatých koní, pomalu, s největší vážností k své hrobce, již střežla štíhlá pinie, strom země, z níž přišli Fassatiové. Hudba hrála.

Městečko kráčelo důstojně za rakví.

Dobré role, dům, Kriste, smiluj se!

Zněl zvon, jež pobízel Černohlávek.

Klára se potácela uprostřed bratří od zděné krychle, z níž na ni zaválo studeným puchem zetlelého těla matčina a již se nyní snažili rychle opět zaklopiti poloopilí nádeníci. Potácela se, bratří ji podepřeli, aby nepadla. Tíha života se položila na její ramena, uvyklá dosud nositi jen světlo a radosti. Zastesklo se jí prudce po soucitém pohledu, i vzhledla do množství očima, v nichž už vyschly slzy, toužíc uzříti tvář posledního milence. Ale Vlček nebyl v zástupu; u bran hřbitovných stál jen černě oděný Schovánek; přišel, aby jí stiskl ruku. Byl bledý a mezi očima mu seděla modrá skvrna. Bratr Rudolf ho vtiskl do kočáru a přinutil ho pak, aby šel s nimi na smuteční hostinu.

– Přála bych si, věru, slečinko, aby z téhle smuteční povstala svatební, špitla hospodyně Amála v kuchyni Kláře do ucha.

Byla to neprozřetelnost, jak seznala z prudkého pohledu Klářína, i omlouvala se, tváříc se opět bolestně jako u hrobu. Co však to bylo platno: řečená slova nemůžeš odemluvit.

– Nemluvím s vámi, Amálko. Urážíte můj smutek. Nejsem už taková, jako jste mne znala! A svého otce, svého otce jsem měla radši než jsem sama tušila. Teď to teprve vím!

– Nemyslila jsem nic ve zlém, naopak. Ostatně, co dělat, smrt ničím nevykoupíme, je třeba i za největší truchloty myslet na život, jinak bychom přece zahynuli...

11

– Ach, Gustave! Tys to všechno způsobil! naříkala Cilka. Moje umění, moje všechno, proč jsem od mládí žila, moje kariéra! Kde je to vše?

Dudáš ležel uprostřed světnice na zemi na špinavém prádle, Cilčiny nářky se ho dotýkaly bolestně, cítil se nešťastným a strach poháněl jeho srdce.

– Co si počnu? šeptal si beznadějně. Co si počnu, já třikrát prokletý?

Cilka sténala zatínajíc zuby:

– Ó, ach! Nikdy jsem nechtěla mít tyhle bolesti. Nenávidím je jako smrt.

Noc stála nehybná a nemá nad lidskými doupaty jako strážidelná loď.

– Gustave! řičela Cilka, utínajíc prsty do postranic.

Ležel s provinilýma očima, občas vztáhl ruce směrem k ní a ptal se zoufale, co by měl dělat. Potom vstal, povytáhl knot v lampě a oblékal se.

– Uvařím čaj s rumem, pravil. Zahřeješ se, bude ti líp.

– Vždyť jsem celá zpocená, zahořekovala. Nechci, nic nechci!

– Nuže, černá káva na lačný žaludek ti nemůže uškodit...

– Já – umřu! křikla v tom Cilka velikým hlasem a vztýčila se na loži tak prudce, že zapraskalo ve všech svých částech a Dudáš polekán, neumyt a bez klobouku vyrazil do ulic.

Porodní babička bydlila na náměstí; stanul u jejích dveří po několika mohutných skocích a div, že neutrhil drátěné držadlo starého zvonku; poděšený jeho zvuk pronikl celým domem, byl by vzbudil i mrtvého.

Dudáš úpěl, stěží mluvil.

Ale děvče, nikoli chlapec, jak si v hloubi srdce přál, narodilo se až odpoledne, ve chvíli, kdy se rozhlaholily zvony na oslavu poslední cesty Jeronyma Fassatiho.

Zatím co Cilka spala, nahýbal se Dudáš bezradně nad robátko. Bylo celé červené, slizké a malé, tak malounké a křehké, že se je bál vzít do rukou, aby mu neublížil.

– Bude mít štěstí řekla bába odcházejíc. Zvonily hrany, to je dobré znamení, to je, jako by žabka dostala do vínku dukát.

Dudáš se nemohl vzpamatovat. Prožíval dny stálého kvapu a starostí; připadalo mu zatěžko věřit, že je to on sám a nikdo jiný. Mnul si čelo, aby si uvědomil, že mu skutečně nastal nový život, z čista jasna, jako když hrom udeří – přišel, lehl si na postel, počal se tam rozvalovat, hekat i lomit rukama a brečet, hlavně brečet. A učinil tlustou čáru přes celou minulost židovu, zarazil na jejím konci hůl jako inženýr při vyměřování nové silnice: je nutno se uhnouti právě na tomto místě o celých devadesát stupňů. A do kopce?

Co naplat! Když do kopce, tak do kopce. Nohy, alou!

Smrt Fassatiova a narození dcerky neznámého původu spadly do mělkého klína Raňkova jako dvě přežralé hrušky.

Přišel Soudný i stiskl židovi pravici, podíval se na dítě, posadil se na chvíli, pronesl pár slov a měl se opět k odchodu.

– Zachoval ses dobře, soudruhu, řekl, jako muž. Tak tě ctím. škoda, že to není chlapec, šil bych mu šatičky.

Dudáš byl zřejmě potěšen a zavřev za Soudným dveře, podíval se s pýchou po dítěti a Cildě; pak vyňal z kufru svoji košili, prohlédl ji proti oknu, aby viděl, kde je chatrná a počal ji trhati na pleny.

Přisedl na postel a řekl:

– Povijan jsem už koupil a kočárek dostanu od Pavlátů; je to volnomyšlenkářská rodina a už ho nepotřebuje. Jen co vstaneš, Cilko, pak pojede všechno jako na kolečkách. Víš, takový chlap, jako je Soudný, člověka pozvedne...

Dívala se na něj očima, v nichž se chvěl raněný úsměv.

– Víš co? zakomíhal se Dudáš nad děckem i odvážil se je vzít po prvé na lokty. Víš co? opakoval; když osud nedovolil, abychom se věnovali umění my, musí se stát umělkyní ona!

– Za mne, za mne! vzepjala se vzrušená Cilka. – Za tebe! A dodal tišeji: Za mne také, přísámbohu.

Petr Vlk vstoupil s květinami, choval se nemotorně a tonul v rozpacích, když přál rodičce zdraví.

– Ani se mi nepochlubil se svým štěstím, pravil sedaje.

Byl jsem kdesi za vrchy, v jiném světě. Jaktěživo jsem se neoctl ještě v takovém chumlu. Všechno najednou – tak to dopadlo, ráz na ráz. Uvařím čaj, Vlk, jen se pořádně posaď. A květiny do džbánu; aby nepovadly. Hle, jaký jsi přítel!

Pamatuj i se na vás, paní, viděl jsem vás na jevišti. Mohl bych vám říci i kus.

– Ach, moje jeviště, pronesla Cilka. Jako bych už deset let na něm nebyla!

– Paní! řekl Judáš a dal se do smíchu. K čertu, ani na vdavky nebylo pomyslení. Ale je třeba na ně myslet, že ano? podivil se.

– Ale kde? V kostele či na úřadě? zeptala se Cilka s živou účastí. On je žid a já katolička. A co bude s dítětem?

– Petře, rad', já tomu nerozumím. Já vařím čaj.

– Nechte to běžet. Kdyby ti chtěli vzít kostelnictví v synagoze, obrátil se Petr po Judášovi, pak byste ovšem šli do synagogy. Je to jedno.

– Tys také židovský kostelník? smála se Cilka, hledíc na Judášovy ruce, nalévající líh do samovaru. Ani ses nepochlubil.

– To jsou maličkosti.

– Devět řemesel, desátá bída. Nebude to tak? usmála se Cilka.

Říkám ti, vás uživím vždycky. žádné starosti. Teď je nejdůležitější, jak nazveme dítě! Co radíš, Petře? A Judáš zapáliv líh v kahanu vztýčil hlavu až ke stropu, plnému much.

– Nejlepší jméno jest Eva. Je prosté jako list stromu, z něhož prababička jedla plod lásky. Je nejženštější.

Judáš byl nadšen.

– Myslíla jsem, víte, nějaké takové – Dagmar, Viola.

– Necht' tedy sluje Dagmar Eva! křikl žid.

– Počkat, už to mám! Julie? Vždycky jsem si myslíla, že to bude vrchol mé slávy, až mi dají v Národním zahrát v Romeu a Julii. Pojď sem, moje Julie, smála se, tisknout k ústům růžový obličej íček novorozeněte.

Bylo to jako slavný křest.

Ó, Julie Dagmar Evo! říčel Judáš. Děcko se vzbudilo a plakalo.

– Chce převinout, řekl Judáš, stavěje před Vlka kouřící koflík. Převinu je, uvidíš, jak už j sem zapracován.

– Nechce převinout; má hlad, chce pít.

Děcko se přissálo s velkým úsilím, i složilo pak sladce ručičky podél těla, dumlalo velký prs, boříc do něho celou tvářičku.

V rozcuchaném, z rubu na rub přeházeném židově pelechu bylo v této chvíli slavně jak za jarního rána v lukách pod lesem, v němž se cukrují ptáci.

– Všichni jsme nečistí, myslil Vlč, jedině zvířata a děti jsou bez poskvrny.

Když vyšel, potkal Burianku. Tvářila se mile a přátelsky, jako stará dobrá známá, s níž jsme se po leta neviděli.

– Ach, mladý pán! hekala. Nu, copak stále děláme? A co matinka, matinka? Bože, já si tak často vzpomínám, jak jsem bývala u vás. A u Judášů mají dítě, dcerušku. Přišlo požehnání shůry, říkají, zasmála se falešně.

– Ano, Judáš je pomilováníhodný muž, ovšem, lidské mrchy *by ho* nejráději roznesly.

– A co dělá slečna Klára? otázala se rychle Burianka.

– Pohřbila otce, jak známo, odvětil suše a šel dál, nechávaje Burianku stát s otevřenými ústy.

A přece tato otázka mu naklonila hlavu: kamkoli se podíváš, všude tě udeří Klára do hlavy. Nezapomínal, ale podivná bolest, již cítil, počala sama sebe polykat; mizela horká vůně krve, ale na srdci, kam vnikl omamný žár prvního poznání, zůstala jizva, kterou živote, ničím nepřikryješ a nezahladíš.

Sotvaže zmlkl šum hlasů nad Fassatiovým hrobem, zazvučely vyprávěním podrobností o případu Judášově. Nebyla to událost všední. K židovi se trousily návštěvy sousedek, vzdálených příbuzných, i těch, kdož mu svěřovali prádlo; jako by byl obecní pastvinou, na níž se může napást kdejaká svině. Konečně rozzuřen uzamkl dveře na dva západy.

Ostatně nastaly dni veder a Judáš byl nucen zaměstnávat se pilně sodovkou. Rozvážel dopoledne láhve po hostincích, odpoledne stával s povozným stánkem na rozích ulic, ústících do náměstí, obklopován ustavičně houfem dětí i zahalečů, kteří si z něho rádi tropili žerty.

Než se Cilka ráno probudila, už tu byl Gustav s nákupem, přinášel zeleninu, brambory i hovězí kosti do polévky, aby byla silná. A pak se chutě zapřáhal do vozíku. Nalézal nyní v sobě tolik energie, jako by mu nalili nové šťávy do žil. Táhna za sebou po nerovném dláždění skřípající vozík, kul plány, kterak si zařídí novou živnost, už jedenadvacátou v životě; jedenadvacátou, poslední, ale výnosnou.

Nechtěl odkládati nic na zítřek, přikročil ihned k provádění

– Kupuj u kůže, králíčí, zaječí kůže! Platím nejvyšší ceny.!

Prodal kožich po otci, aby měl kapitál do začátků. Přeplácel králíčinky, aby jméno nového kupce vešlo ve známost u lidu, později však si hrdlil s kluky i hospodyněmi o krejcar, o dva, zapřisahaje se, že prodělává. Nosil kůžičky na rameni, šedé, černé i strakaté, jako kožichy vzácné zvěře, a shazuje je doma na podlahu, říkal:

– Cihlu k cihle nutno dávat, aby byl dům. Zařídím si obchod s kůžemi jako můj otec, povede se nám dobře. Dříve jsem neměl pro koho žít, dnes je věc jiná, mám cíl.

– Kdyby jenom tak nesmrděly, ohrnovala nos Cilka.

– Dnes jsou to smradlavé kůže, zítra však z nich budou peníze. Peníze nesmrdí, odpovídal Gustav. Můj otec z tohohle smradu uživil osmičlennou rodinu. A jak! Byl u nás blahobyť.

– Ach, moje jeviště! říkala Cilka zamilovaně, když k nim opět přišel Vlk na večerní besedu.

– Recituj něco, žebronil Judáš.

– Nemám nápovědy, smála se Cilka; ale smutek tesknil pod jejím smíchem. Pak sklonila hlavu a mlčela.

Rozsvítila lampu, aby se tma nevěsila na duši; nějaký obličej se přitiskl na sklo okna. Zahleděli se tam, obličej se přilepoval, až se rozplynul v kulatou, masnou skvrnu, z níž hleděly jen dvě oči, lačné, chamtivé.

Dudáš vyletěl pln hněvu, ale Vlk ho strhl zpátky.

– Která svině, klel žid.

– Burianová, šklebil se Petr.

Odlepila se, v mžiku však se na skle rozplynul druhý obličej.

– A toto je švec tíha, šklebil se Petr poznovu. Tentokráte se Judáš nedal zadržet, vyrazil na práh a stal se roztrženým pytlek nadávek; rozsypávaly se úzkou ulicí jako krupobití.

– Jsem jako tlustá Lída, vážím dva metráky. Měli bychom vybírat vstupné. Nechtěl byste být im, presariem? Lístek za korunu. Zbohatli bychom. Schýlila hlavu do dlaní.

– Leze to kolem pořád jako hmyz. Jak tu můžete žít? ptala se Vlka.

– Tak, jako se žije mezi hmyzem. Co dělat? Nevíme si rady. Poradte!

Zavrtěla hlavou a její oči odletěly do dálky. Dudáš se vrátil uprskán, ale nedozloben. Syčel ještě, leč zmlkl, jakmile jeho pohled zabloudil k posteli, na níž spočíval malý obličej Julie; byl tak milý a sladký, že se mu srdce zachvělo, a on cítil, jak toto stvoření počíná míti rád opravdovou, otcovskou, pyšnou láskou, pro niž by byl ochoten podstoupiti sebe krutější zápas.

– Psal jsi mi, že na mne nestříkne žádná špinavá slina, pravila Cilda tiše. Doufejme, že tu bude dobře, až se zvědavost nasytí.

– Člověk se musí bránit. Běda slabým! Přisahám, že vás uhájím. Přisahám, že budu silný! A Dudáš myslil na králíčí a zaječí kůže, v nichž je skryto štěstí příštích dnů.

Cilčiny oči opět odletěly.

Otcova smrt působila Kláře Fassatiové hoře, jež nikdo nemohl zmenšit. Dni mýjely jejich dům zvolna a každý byl shrbený jako umdlený stařec. Žila obklopena samotou, klášterním tichem, jež dává růsti modlitbám a pokání. Býti silnou v pohrdě všeho, co milovala! Viktor ji našel v předsíni plazící se před Kristem; pozdvihl ji jako děcko, očistil její kolena a zahleděv se na ni po prvé čistým, bratrským pohledem, pravil:

– Vidím, jak trpíš. šetři se, vždyť otci už ničím nepomůžeš. Vím, nikdo tě nebude mít tak rád jako on, ale jak jsi zeslábla! Já se hryžu. Měli jsme žít za něho dobře. Já si vyčítám! Modlíš-li se, modli se i za mne. Já nemohu. Já už jsem asi ztracen.

Chtěl se obrátit k odchodu, Klára však zadržela jeho loket

– Spoj se se mnou k cestě vykoupení. Ve dvou nám to půjde snáze.

Seděli dlouho v pokoji vedle sebe.

Vyhledávali se častěji. Jestliže se dříve potkávali jako nepřátelští cizinci, svazoval nyní společný žal čím dál těsněji jejich duše. Nacházeli mnoho společných rysů. Když byla přečtena Fassatiova závěť, seznali, že nejsou zdaleka tak zámožní, jak se vždycky domnívali. Rudolfovi připadl dům, Kláře několik tisícovek vedle starého nábytku: to bylo vše. Viktor dostal dýmku a těžký kožich, hospodyně Amála zbytečnou veteš, oslazenou dvěma stovkami.

Rudolf byt rozumný muž, bylo se lze nadáti, že vše půjde v obvyklém pořádku dál.

Jednoho dne zavedl před Amálou s Klárou a Viktorem řeč, z níž bylo dost zřejmo, že sice zůstává vše při starém, než po čase bude nutno přece pomýšlet na jisté změny; bude potřebí rozšířit závod a tak všelicos. Snad by byl čas přemýšlet také na Klářiny vdavky, a pokud se týká Viktora, záleží jenom na něm; Rudolf mu vypomůže radou i jinak, o tom netřeba pochybovat.

Cítili svrchovanou vážnost jeho slov, ale Klára byla dotčena.

– Nikdy, pravila. Nerostla jsem proto, abych se prodala.

– Nemáš panství, abys mohla žít z důchodu. Budeš-li uvažovat o věci, jak se sluší, dojdeš k tomu, že vdavky jsou jak obyčejně jediným východištěm i z tvé situace. Odjedeš do Prahy, budeš chodit do divadel, na koncerty, přijdeš na jiné myšlenky. Ale, jak pravím, s ničím nespěchám. Mluvil jsem se Schovánkem. Pokud mohu soudit, myslí stále na tebe a není to partie špatná, dodal povýšiv hlas. A vy, Amálo, doufám, u nás dosloužíte.

Amála se hrdě napřimila a setřela slzu, vedravší se pohnutím do oka.

V staré zahradě bylo ticho. Pršelo celé dopoledne, potom se však vyčasil, sad byl pln vláhy, lesknoucí se barevně na stromech i v trávě. Klára utrhla růži a zatkla si ji na prsa. Praha! To slovo ji lákalo, vyslovila je několikrát po sobě; pod ním se zjevovaly krásné ulice, naplněné výkladními skříněmi a šumivým hlukem... A Schovánek stál před ní a ona řekla: Arnošte. Tys můj milý? Tys můj muž? Ale stín jí neodpovídal.

Od Minaříků zaznělo piano a zvuky houslí: Věrné naše milování. Klára se trpce pousmála: Ano, je nám známo, pan Orliček miluje paní geometrovou. Lyrické intermezzo bývá nejšladší... Je nám známo. Vše je nám známo. Ach městečko!

Kdybich se před tebou uzamkla na sto západů, vetřeš se ke mně, naplníš každou mou póru. Zamhouřím oči, abych tě neviděla, ale cítím tě, pobíháš po mně a svědíš. Nelze ti utéci, nelze se skrýti před tebou; jsi všudy přítomno jako bůh!

Přes plot nahlédla hlava sousedky Hanibalové: – Vaše slepice nám pěkně zřídily záhony, slečinko! ječela. Pošlete si sem pro ně, nebo je pobiju!

Jindy by se byla Klára pohrdlivě usmála a pokrčila rameny. Dnes, ovšem, slepice ne Fassatiových, ale Rudolfovy byly věc, vzbuzující zájem

– Hned pro ně dojdu, paní Hanibalová. Děkuji vám za upozornění a lituji, že vám způsobily škodu. Fošlete si sem děti, natrhám jim rybízu.

– Není třeba, není třeba. Já vám je tam, potvory, přehodím, abyste nemusila obcházet, zesládla rázem Hanibalčina nečesaná hlava a zmizela...

Ach, slečno Kláro! Krasavice okresního hnízda, kterak jste bývala pyšná a velkomyslná, a jak se vám dneska chce ticha a pokorného života! Uzrála ve vás leta – jdětež, abyste vyдалa plod.

Sbohem, slečno Kláro!

12

Hars vykládal prudce, tmavé vlasy mu poletovaly, jako by hnány vichrem

– Nikdo z nás nepostaví díla, nebude-li žítí mimo svět. Je třeba se odříci všeho, co nás rozptyluje. Každé rozptýlení jest uhnutí z cesty.

– Chyběj ti ještě poustevnická brada a opánky, pronesl vážně Skála. Vlk se smál.

Byli po dlouhém čase opět pospolu; zdálo se, že se navrátilo kus jejich zelené minulosti. VlK se ještě smál. Skála se dal do hvízdání a Hars gestikuloval, odbíhal a opět se vracel, vzrušeně, jako by se chtěl po každé na oba přátelé vrhnouti a sraziti je k zemi; milovali ho takto vzníceného, s tvrdou lebkou, z níž vyskakovaly plameny.

– Žijete špatně, jste slaboši, vědomě nečistí lidé! Skála blýskl vesele očima:

— Pamatuješ se, Františku, na onu povídku, v níž jsi obhajoval padlou dívku? Měla děcko, otec ji vyhnal ze stavení, trpěla – tys j i nazval světicí! Chtěla žítí no svém. Nech nás také žítí po našem! Chachacha!

Hars chrлил přívaly zlých slov, zlobil se.

– Ach, nečistí, řekl pak dojatě, což nevidíte, že trpím za vás? Chtěl bych vás míti lepšími, než jste.

– Dočkáš se pěkných věcí!

– Jen strpení, bratře. Všecko přijde.

Nad nimi letěl jen šum borovic, znělo to jako hudba vzdáleného splavu.

Vyšli z lesa na kopec. Pod ním ležel malinký městys, protěkaný řekou, jež obrážela slávu slunečného dne. Sešli dolů, pískli na převozníka, poseděli s ním na břehu, minuvše nástrahy hospod a zase vzhůru silnicí do kopce, hulákali, smáli se, šklebili se do čtyř světových stran. Hornatý kraj s nakloněnými dlaněmi políček leskl se před nimi; z dálky se sunul, zvolna se prodíraje stráněmi, říční proud.

– Hle, vlast'! zvolal unesen Skála a začlonil zrak.

– Čerta starého, co mi po ní! řekl VlK a kráčel dál. Pokud vím, jsou tyto břehy arcibiskupovy.

– Ach, co je vlast'? Já nevím! hřměl Hars. Já nevím! – Zním ovšem zvyk určité krajiny, lidem, prostředí, cítím se tam doma,

vede-li se mi tam dobře; mám-li však bídu, toužím pryč. Proč? Protože celou svou bytostí chci žít, a ne hynout. Toť přirozené. Ale jsa vzdálen, vzpomínám a chtěl bych zpět. Toť též přirozené.

– Pojem vlasti by tedy byl, myslím, zčásti hmotný, zčásti vyšší, srostlý s naší duší, zafilosofoval Skála, stále se rozhlížeje. Nemohu si pomoci, přátelé, ale tento kraj jest krásný!

– Neužil by ses v něm, kdybys měl dobývat chleba prací rukou svých. Tvůj otec ovšem má lomy – to je jiné, můžeš si to chválit, chudáci se drou na tebe.

– Domníváš se, Františku, že by se stejně nedřeli, kdy bych neseďel tatínkovi na krku?

– V budoucnosti musí každý stejně pracovat, trubci budou vyhubeni.

– Výborně! Vůbec bude velmi plodné, jestliže promluvíme o příštích reformách, jež zavedeme po revoluci. Nuže, pánové, co soudíte o červené mrše? že je právě tak vzdálena jako naše srdce hrdinství, není-liž pravda? ptal se patheticky Vlk.

– Necht' žije revoluce! křikl Skála, až se to rozlehlo stráněmi.

– Smolné víchy do vesnic – je to stádo, nečistí lidé! Zhyne-me neřestmi, nevzchopíme-li se a nenastolíme-li pravého boha lásky.

Hars přicházel do svého živlu:

– Bůh je podstata všeho.

– Národ, který má boha, je nutně dynastický. A příští společnost musí žít v svobodných komunách. Ne bůh, ale život sám – toť pravá podstata! život je náboženstvím budoucnosti, odporoval Vlk.

– Ať žije revoluce! zpíval Skála svou. Konečně se rozmrzel: Málem bych ochraptěl. Jsem zvědav, padlo-li aspoň jednou mé zrno na půdu úrodnou.

– Asi ano: na četnickou stanici, zařehntal se Hars pojednou uprostřed sporu s Vlkem.

– Kdyby vyšel četník proti nám, řekněme: Řvali jsme „evoluce“! Vývoj říše! Hurá!

– A potom bychom zapěli hymnu, řekl Skála.

– Úžasné, potřásl Hars hřívou, jak jsme bezcharakterní!

– Máš-li zanedbanou páteř už z kolébky, bylo by v dvaceti letech hloupou námahou shazovat hrb. Nesme své kasy odaně do hrobu, kamaráde, radil Skála. Ostatně nám už dvacet minulo, nebudme pošetilejší, než jsme.

Leželi na stráni, slunce rylo svou poslední brázdu, svět utonul v ohni.

– Kamarádi, bratři! Kdosi šel v plamenech západu a zpíval. Naslouchali.

– Až jednoho dne vyrazíme dobývat světa, pak! Skála se napřimil, jeho oči byly plny náhlé žízně.

– Pocváláme na šemících, či pojedeme vlakem? otázal se Vlk.

Hars pohodil hlavou

– Kamarádi, bratři – bídáci!

– Nuže, přátelé, zahovořil znovu Skála, sešli jsme se, abychom si neřekli, co jsme si chtěli říci, a přece – slyšeli jsme píseň neznámého, díky za to. Rozejdeme se, abychom se shledali, možná, za jiných okolností.

– Obohaceni zkušenostmi plodného svého života, přátelé, zadeklamoval Vlk, ale Hars div se na něj nevrhl; jeho oči byly divoké, zaúpěl, chytil se za hlavu a ubíhal dolů.

– Františku – Franto! — Minul ses s rozumem? Hars ubíhal.

Seděli mlčky, dívajíce se za kamarádem, zcela již drobným v stínech předvečera.

– Přemýšlím často o nás, pravil tiše Skála,. Jsme takoví nějakí... a hledal marně výraz.

– Zajisté, kývl Vlk, takoví nějakí... Ale on jest předurčený.

– Je v něm bolest pokolení – tak nějak. – Cosi, ech – jako svátost.

– Celkem však dobře, že je pryč. Bez něho si, zdá se, spíše rozumíme.

– Stojí mezi námi nečistými.

Ale cítili mezeru, zaválo z ní opuštěně, jejich ruce se jí marně snažily zakrýti.

Lokálka stanula a vyrazila znovu, nabravši těžce dechu.

Vlk vyšel z nádraží sám.

Hars byl zatím již dole s kopců a hnal se silnicí k domovu jako čertovo spřežení. Bouře burácela nad ním, marně se jí snažil uniknout. Vždy se tak s ním dělo, přicházelo to z čista jasna, hlava mu odletěla a srdce se utrhlo. Chtělo se mu cynicky smát a sentimentálně brečet zároveň. Supěl ubíhaje, pot se mu řinul s čela. Vítr citů, hořký jako žluč, počal se tišit; pohlédl k nebi. Skvělo se čisté, mléčná dráha po něm vinula svůj odvěčný pruh s miliony světél. Pocítil se pod nesmírností oblohy malým jak červ, ale bolest uplývala; bylo mu, jako by byl náhle vyskočil z podzimní povodně na tvrdou zem a zachránil se; černý proud ho ještě ohlušoval, ale pak zněl čím dále slaběji.

Chopil se větve stromu a odpočíval. Ohlédl se. Kdyby tu zno-
va byli oni oba! Nechtěl se přece takto loučit! Jak je ten život
podivný.

Hars věčně trpěl. Příliš citů se shlukovalo na jeho srdce, a tu
prchal, cítě se nešťastným; život ho bolel jako skalpovaná hla-
va. Němé hoře Harsova rodu, bičovaného pokolení
za pokolením šlechtici, křížovaného bídou, plakávalo v něm
a on se marně vzpínal, jako býk, uchopený za rohy. Bolest,
láska, nenávist slévaly se v jeden plamen, nad nímž se opékal.

Znali ho tak a milovali; toužil je přivinouti na svou širokou
hrud', obejmout je, až by kosti chrupaly. Ale co vše stálo mezi
tímto objetím! Spíš. bys horu přenesl, spíše bys narazil če-
lem, že by odletělo jako míč. Přátelství rostlo v hádkách a pod
ranami. čím prudší úder, tím upřímnější.

Hleděl na světlou čáru silnice, neobjeví-li se tam tmavý bod.
Bylo mu, že se s nimi neshledá už nikdy v životě, i stali se mu
drahými, myslil na ně s velikou něžností.

– Kamarádi! vzkřikl. Ticho sevřelo jeho hlas.

Cítil se provinilým a odvrátil se od svého stínu, jež promítaly
hvězdy na bělavý prach cesty k domovu.

Maje hrst peněz, uvízl Vlk v hospodě za osadou. Svěsiv hla-
vu nad sklenicí piva, myslil na oba kamarády. Všichni touží-
me po štěstí; co nám brání, že za ním nejdeme? Ovšem, ho-
voříme o něm a sníme, nevědouce, kde sídlí a v čem spočí-
vá. Così jako sladký fantom zjevuje se nám za tisíci řeckami.
Je to klam. Není štěstí mimo nás, mimo mládí, mimo naše
dny.

Požádal o nocleh. Zavedli ho do komory, v níž páchlo plísní.
Otevřel okno, proud hvězd jím vplul dovnitř. Ležel pod jejich
přívalem, bylo mu lehce. Vzpomněl na Kláru. Ležela vedle

něho, ale on jí neviděl do tváře; jen její silné nohy se vzpínaly proti němu a zružovělá, tuhá prsa kroužila jako dva měsíce. Vzpomněl na tichou učitelku Randovou, a tu jako by byl vánek hvězdného večera ovál jeho čelo. A vztáhl po obou ruce, jak tu šly nyní před ním.

Tři dni mimo hnízdo byly veselé jak tři vlajky na omšelé budově. Ale spěchal po nich domů rád. Bzučelo mu v hlavě jako v jamím úlu.

Nebýti doma podnájemníků, byl by zahradil dveře světnice a ponořil se do práce! Do jaké práce?

Avšak pokoj nebyl vyvětrán.

Tak tomu bylo vždycky, chtěl-li začít: upomínka věřitelova, nemoc některého z nocležníků, nebo i nevyvětraný pokoj.

A uslyšel znovu matčinu vyčítavou otázku

– Hochu, kde jsi zase byl? Strachovala jsem se. Zdá se mi, že tě už ani nemám.

Její oči byly teskné. Zasluhovala by si na stará kolena lehčího života, myslil, hledě na ni, a po prvé viděl, kterak od smrti otcovy zestárla, nahrbila se, tváře se jí scvrkly a byly šedé jako popel.

– Ano, měl bych už také něco dělat, řekl.

– Konečně snad už to sám uznáš. Mluví se už o tom. Strýček Vojtěch tu byl včera, ptal se po tobě a taky – vrtěl hlavou, abych se tak vyjádřila.

– Ale dluh nepřinesl? vybuchl Petr zrudnuv. Proč jste mu neřekla, aby se staral o své blbce? Matka se ještě více shrbila nad nádobí v dřezu a řekla po chvíli omlouvavě:

– Nu, nu, nebuď hned tak hr; nemyslíl to právě zle. Pravda, táta a ty – hned nakvašení!

Mouchy bzučely nad stolem a pod nimi seděl Petr stísněně jako zbabělec; nevěděl, co dělat s rukama, bylo mu trapně jako žáčkovi, který špatně napsal úlohu.

Před jeho očima se na špinavém ubrusu položilo jeho městečko. Díval se na ně s ptačí perspektivy. Ubohé a sešlé, z průjezdů k němu stoupal zápach. A viděl průvod sousedů, jeden se sunul za druhým a na konci byl on sám: domníval se vždy, že bude lékařem této společnosti. Chacha? Nyní tu krácel, choule se v sešlý šat – příživník!

Smutek jím zachvěl.

Tak tomu bývalo často. Ale jako vždy – mávl na konec rukou, zapálil cigaretu a nebylo radno rmoutiti se více, než zrovna chvíle žádala. Na ničem nezáleží přece tolik, jako na tom, nedat se přitisknouti zcela ke zdi!

Právě nyní – hola na palubu! Avšak paluba se potácela.

– Chceš být užitečným členem společnosti? tázal se sám sebe, i zhrozil se znovu toho truchlivého života. Užitečné jest býti právě parazitem, rozkladným činitelem! Toť jediné, co má smysl v této době!

A kolísající se loď už nebyla lodí, ale malou kolébkou a kučeravý občánek v ní dumlal spokojeně palec. Ovšem! Všechno je tak známé, zbytečná věc strachovat se.

A klidně překročil práh.

Sotvaže však shlédl prašnou ulici s umouněnými dětmi, se psy a stařenami, obrátil se a doma se spěšně zabořil do papírů. Nebyla to báseň, ani začátek románu: „Základy dnešní společnosti“ měl název novinářský článek. Podtitul zněl: „Náš cíl – porevoluční přestavba.“

Papíry se vrstvily.

Před večerem učinil konečně poslední tečku, narovnal se v zádech a hodil do plotny popsané archy, zvaživ je v rukou trochu bolestně.

Večeřeli. Syn pozoroval malé pohyby matčiny; viděl, jak jí zežilnatěly ruce, jak se začínají chvět. Odložila šátek před jídlem i hlava její byla jaksi menší. Po krátkém čase nacházel tolik drobných změn.

– Na včerejšek v noci přišel nebožtík tatík: neříkal nic, hleděl na mne, zakýval starostlivě hlavou, a když zmizel, vzbudila jsem se. Tak, jako by se tu po něm ještě třásla záře.

Syn mlčel, pojídaje dál chudou večeři.

– Když si vzpomenu, vzlykla, jak nerad odcházel! Pořád jako by měl ještě něco na srdci – nezúctoval.

Bylo ticho, jen mouchy bzučely. Pod Petrem se počala znovu kolébatí podlaha.

– A stále hleděl ke dveřím, pokračovala matka, a zase na mne, jako by se ptal, kde j si, kdy se vrátíš, vrátíš-li se ještě. A ty ses nevracel.

Bylo to po mnoha letech po prvé, co tu zase večer seděl, krotký, pozorný. Zdálo se že nabírá k čemusi dechu.

Žabák se chystal ke skoku z kalužiny? Bylo zaklepáno na dveře a vešla Trezalka.

– Jaká vzácná návštěva, řekla Vlková, ani očím nevěřím.

– Ano, jsem to já, usmála se skromně paní Trezalová, žena správce stravovny. šla jsem kolem a tak se stavím na minutu. Nesu radostnou novinu. Nevíte-li snad, že se nám bude vdávat dcera Růža? Bere si ji hodný člověk, mám radost, ale, prosím vás, přece jen mě bolí srdce, protože ji ztratím.

A Vlková kývala.

– Čím jest více dětí, tím je matčino srdce větší a bolestnější.

– Avšak mohu říci, utřela slzu Trezalka, Evžena mám nejradši!

Petr naslouchal oběma starým ženám pokorně, jak nasloucháváme hlasům země a teplého života.

13

Podzim se tlačil k městečku. Za Trezalovou stravovnou už byla pole a jimi kráčela ze široka říšská silnice, zdobená švestkovými a hruškovými stromy. Táhli se sem drobní uličníci, aby orvali větve o plody, ale sadař Vondruška je proháněl s řemenem v ruce; běda darebovi, kterého dopadl; neznal slitování. Měl tři boudy, v jedné seděl sám, v druhé, prostřední, povaloval se blbý Pepija Pája, jež sadař najal za laciný peníz, v třetí pak hlídal syn Emanuel.

Silnice se vinula za obzor a Emanuel, neučil-li se, díval se po ní a říkal si:

– Ještě rok, uteče to, a budu po tobě, sestro bílá, chodit s vysoko vztýčeným čelem, volný jak oblak. Chodil poslední rok do gymnasia; šel na ně pozdě,

teprve když se otec trochu pozvedl z požáru, jenž zničil jejich domek; miloval nástroje, chtěl býti zámečником. Matka však rozhodla o jeho osudu jinak.

Nejstarší a největší sedal v posledních lavicích, zkušený, přezrálý a všecek mrzat. Nebylo v třídě kamarádů pro jeho věk, lavice ho mačkala, tísnil ho poměr k profesorům a svírala ho chudoba, do níž byl oblečen. Se záplatovanými lokty a koleny vyjímal se v průvodu jako krejčovský tovaryš. Zůstával dělníkem mezi žáky, kteří se tlačili čím dál výš, nad své drobné tatíky a upachtěné matky. Jeho přítelem se stal Petr Vlk; hledával na něj všecek vzrušen, cítil v něm starší duši bratra děl-

níka; Vlk chodil touto silnicí, Emanuel na něj čekával a vyprovázel ho k městečku.

– Ještě rok a pak jsem volný, rozběhnu se, kam budu chtít, Možná, že i na regulaci půjdu, abych si vydělal peníze a mohl v Praze lépe žít.

Aleje byly napolo sebrané, blížil se s kvapem studený podzimek, a Emanuel pokašlával.

– Nastydl j si se v boudě, jsou už chladné noci; měl by ses vyhrát v posteli; lehni si, uvařím ti čaj, naléhala matka. A mnoho, zdá se, kouříš.

Emanuel mávl rukou, ale za dveřmi, odcházej e, plivl do kapsníku, aby viděl, neobjeví-li se krev jako předevcírem. Neukázala se a on znovu mávl rukou, tentokrát zcela ledabyle.

Potkal Evžena a šli spolu do alejí. Do boudy za nimi přišel Vlk. Už se smrákalo, švestky voněly z nůší a strhané listí páchlo z talut. Smutek prázdných polí tiskl se k boudě, v níž leželi; dívali se na pruh silnice a přes Raňkov k lesům, do šedé dálky.

– Nevím, kde mám přezimovat, hovořil Trezal. Tady, v Čechách, bych nerad zůstal. Nebyl jsem ještě na Moravě, rád bych věděl, jaká jsou tam hnízda. Kdybych sehnal do spolku někoho, kdo má koncesi, jel bych s ním všude.

– Šťastný člověče, vzdychl Vlk. Emanuel vzdychl rovněž, ale neřekl nic. Bylo chvíli ticho, odkudsi jen drobně drncel vůz. Šťastný člověče, opakoval Petr.

V šeru na silnici se objevil komediantský povoz, tažený malým koněm; několik postav klusalo kolem, štíhlá, černovlasá holka se zadívala do boudy, zachechtala se a táhla opět za vozem, jenž se rychlé trafil v rostoucím soumraku.

– Jako touha. černé oči, bílé zuby – objeví se ti a pryč, řekl Vondruška.

Trezal se zasmál:

– Takových jsem mohl mít, kdybych býval chtěl.

– Netlachej, jelene, křikl Petr a Evžen se přestal smát.

– Netlachám, abys věděl. Taky jsem šel jednou celý týden s komedianty, hrával jsem jim při produkci. Chtěli mě sezdat s dcerou, ale já jsem odešel, ani jsem se rozloučil. A řekl bych ti, Petře, kdybys chtěl, kde bys v zimě mohl najít práci. V Mostě bys mohl pracovat. Horníci si vydělají dost peněz, a ty bys, když máš školy, mohl tam dobýt brzy dobrého postavení.

Emanuel se vzrušeně zadíval na Vlka, ale ten byl klidný; kouřil cigaretu.

– Ano, tam jsou jiní lidé. Jezdím tam k nim a hraj u jim. Chtěli si mě tam vůbec nechat. Ale já nevydržím na místě, rád jezdím a rád přijíždím do měst, v nichž jsem ještě nikdy nebyl:

– Na severu jsou anarchisti! řekl zbožně Emanuel.

Zvedl se vítr a zatančil s listím před boudou. Tmou jel vlak, hučel a světelný pruh z oken se protáhl a zmizel; vlak vjel do nádraží.

– Anarchisti. Myslíl jsem, bůhví, co to není za divné lidi, naháněli mi husí kůži. Teď už se jich nebojím. Jsou to lidé jako my.

– Šel bych mezi ně od hodiny, pravil na to Emanuel a jeho oči se leskly ve tmě boudy a jeho vlasy jistě že byly vztýčeny jako hřebíky. Ty, Petře, přišel bych tam za tebou. Hoch se rozkašlal suchým, dlouhým kašlem.

Petr neříkal nic, pohnul sebou teprve, když Vondruška nemohl popadnouti dechu

– Sakra, ty máš psí kašel! Dej si pozor. Měl bys jít k doktorovi.

– Čerta platné. Kašlu už dávno plíce. Všechno nenávidím. Chtěl bych se pomstít!

– Pomstít! smál se Trezal. Proč? A na kom? Pojednou zarazil uprostřed smíchu a pravil: Tak to je, když je člověk chudý. Cítí všechny bolesti na sobě a nenávidí, zvláště má-li hlad!

Petr opustil boudu. Trezal, jehož housle rád poslouchal, ale jehož tlachání mu šlo jedním uchem tam a druhým ven, zasel do něho sémě, které už nyní, cestou od boudy, počalo klíčit: Most, Duchcov, Lom – práce v podzemí – práce v dolech a propagační činnost pro generální stávkou.

Vstupuje do Raňkova potkal několik známých, kteří však ho míjeli velmi rychle, předstírajíce spěch. Podél zdi se šinul tiše stín vdovce Říhy, jenž nakukoval pod záclonky osvětlených oken. Jako by se byla všechna přetvářka a poťouchlost ztělesnila v jeho suché postavičce, v ševcově figuře, který, cítě se v svém pětáctýřicátém roce opět svobodným, lepil se na každou spodničku jako chrobák na ovčí trus.

Zastavil Petra pochechtávaje se:

– Socani vás budou kandidovat na radnici. Slyšel jsem to, čestné slovo. Myslím, že budete jednou starostou Raňkova; měl bych z toho, věřte mi, takovou radost jako vaše matinka.

Dořekl usmívaje se vlídně, ale oči mu svítily marně tajemnou škodolibostí. Snad chtěl sáhnout po klobouku, poroučet se, ale v tom se octl mimo chodník a marně se snažil zachytit rovnováhu; padl jak široký, tak dlouhý. Teprve za chvíli se zdvihl; cítil, jak mu tvář hoří palčivou bolestí.

– Sedí dobře, vážený? To je purkmistrovská! slyšel Vlka, ale neměl chuti mu odpovědět. Sebral zčerstva klobouk a zmizel.

Trezal konečně rovněž odešel od Emanuela a sadařův hoch zůstal sám a chystal se přenocovat na slámě pod chatrnou dekou.

Přikryl se po uši, ale nemohl usnout.

Noc byla tichá, jen chvílemi zavanul vítr, a hoch slyšel komediantova koně okusovat trávu. Byl sám s kašlem, jenž ho mořil a vtiskoval mu smutné myšlenky. Vstal, aby se rozptýlil. Sedl si před boudu.

Nebe se vyjasnilo, veliké podzimní hvězdy se chvěly ve výši, a stranou silnice hořel komediantův oheň. Zadíval se naň, zdálo se mu, že netryská od země, ale že vyvěrá červený, natahující se a opět se skrčující, z čehosi mezi zemí a nebem a kolem něho že tančí pružné děvče kouzelný tanec mládí.

– Kdyby tu byl se mnou Petr, vypravili bychom se k ohni a potěšili se možná s nimi. Já sám však jsem zvíře stydlavé a bojácné. Umru možná, aniž jsem poznal plamen a utrl květ. Ó, já jsem tak žádostivý života a tak chtivý krásy! Moje srdce je vypráhlé žizní, bolí mě víc než plíce.

Emanuel se stal melancholickým. Díval se k ohni, a když oheň dohořel, hleděl do svitu hvězd. Silnice vycházela přímo z hvězdného nebe a dorážela na něj, na jeho vetřchý kabát a na jeho slaměnou boudu, páchnoucí zavlhlou slamou, i cítil pod dotekem věčnosti, že je méně než zrna písečné a méně než brouk, jenž umírá zalezlý v skulině země.

– Chtěl bych čin, který by mě proslavil, kterým bych se zachytil jako pták drápkem na okraji strže zapomenutí, do níž se všechno mimo hvězdy a svět řítí každým dnem, každým dnem!

Přišel otec na obhlídku a podivil se, vida ho státi jako na stráži, a odcházeje, políbil ho po dlouhých letech zase jednou na čelo, trochu kvapně, protože byl příliš dojat svou náhlou otcovskou láskou. Mizel v nezřetelných stínech aleje ustaraný, shrbený již stářím, únavou ze života.

Emanuel se díval za ním, jak se ztrácí a pocítil svůj smutek se zdvojenou tíhou.

– Ach, chtěl bych prospěti lidstvu, chtěl bych obejmout zeměkouli! Ale moje náruč je tak nepatrná, že neobejmu ani matku, abych v ní rozsvítil hrst vlahé radosti.

Usnul pak spánkem, který přerývaly muří sny a kašel; stěží popadal dech i musil několikrát vyjít. Ráno ho bolela hlava a cítil každý úd jinak, jako by ho byl déšť rozklížil.

Netečný a tupý proseděl své hodiny ve škamnách.

– Odjedu na sever do dolů, budeme s Petrem pracovat v anarchistické federaci, vykonáme čin, abych jím prospěl dělníkům a všem, kdož trpí chudobou. Uděláme atentát – něco velikého, co by otřáslo svědomím všech tyranů, zatopíme doly, aby se zastavila všechna práce v městech a propukla vzpoura vykořisťovaných – všech nás, všech nás? Nuže, pak necht' umru!

Byl tichý, teplý čas, on však se třásl zimou, a v den, kdy dotrhávali poslední stromy, ulehl.

Tenkrát odjížděl Evžen na své cesty v lakýrkách už hodně pochroumaných a v propoceném tvrd'asu. Jel vesele do boje s hnědou etuí, v níž choval cikánovy stradivárky, při jejichž zpěvu se lidem chtělo do tance.

Emanuel proležel týden. Rodiče časně vyjízděli na trh s ovocem a on zůstával sám; nenáviděl tuto samotou, zlobil se na strop i peřiny, v nichž se potil a jež páchly také vlhkostí koutu, v němž stála postel. Chtěl se učit, ale písmena se mu vždycky rozskákala před očima, i nechával všeho a tupě se díval ke kamnům, do prázdna, jež se v něm obráželo.

Za týden se mu ulevilo, i povstal a vlekl se do budovy gymnasia s knihami ledabyle zastrčenými v podpaží, a sedě v lavici a zíraje k tabuli myslil, kterak provede něco velikého.

– Atentát či co? Něco, co zatřese světem až do jeho hlubin, až do základů.

– Něco velikého! Co?

Za to, že trpí. Za to, že nenávidí. Za to, že miluje. – Nuže, Vondruško?

Slyšel svoje jméno i povstal. Nedáváte pozor. Sedněte si.

A profesor Cukrář si učinil drobnou poznámku do malého černého notýsku a pak vyvolal jiné jméno. Vondruška se posadil.

Seděl u okna, zadíval se jím na kalná nebesa a myslil:

– Něco velikého, co překvapí svět!

A tu ho přepadl kašel a rdousil, zdálo se, že z něho vyrazí ducha.

– Vondruško, Vondruško, hrozil profesor Cukrář prstem, všecek náhle ustaraný a zjihlý. Abyste neřekl, škrtnu vám tu poznámku. Ale měl byste jít k panu doktorovi.

– Mně je to jedno, pravil Vondruška.

– Co je vám jedno? zděsil se profesor. Neřekl už nic, sedl si a jeho čelo bylo krabaté. – Inu, když je to takové, tedy vám poznámečku necháme.

Venku byl kalný den. Vondruška hleděl do něho mysle:

– To uvidíte, bestie, kdo vás to obrátil vzhůru nohama!

Všechny hořkosti světa obklopily jeho srdce, a ono se zatínilo v pěst jako nenávistná ruka. Odcházel ze školy pomalým, klátivým krokem. Myšlenka na čin se mu zažírala do mozku jako červ. Odbočil se své každodenní přímé cesty do ulice s krámkem Soudného a vpadl dovnitř, neohlížeje se tentokráte, vidí-li ho někdo strkati hlavu do díry neoficiálně studentům zapověděné.

– Půjčte mi, soudruhu Antoníne, dějiny ruské revoluce.

– Naše strana jich dosud nevydala. Doufejme však, že tak učiní. Potřebovali bychom jich jako soli. Rusové! Ne, my nejsme Rusové. Jejich inteligence jde do továren jen pinto, aby naučila dělníky číst. Vyučí se truhlářství, a pak spravuje v carském zámku podlahy a chystá podkop. nemáme dějin ruské revoluce. A kdybychom měli, zdá se mi, že by nám nebyly nic platny. Naše inteligence, pokud je v řadách socialistických, nemyslí na provádění zásad socialistických v životě, ulpí jen v teorii. Opravdovým socialistickým živlem v našem národě jsou a zůstanou už asi jenom dělníci, bohužel i bohudíky! Ale ovšem i teoretiků je třeba a nadto nepotřebuje strana nic tak, jako mítí soudruha v každém údu státu. Říkám to Vlčkovi při každé příležitosti, avšak on jako by byl hluchý mrzí se na městečko, na společnost pro svou zahálku, nevida, že i on sám je vinen.

Kupodivu, jak tentokrát Soudný mluvil mnoho. – Tu je cosi, pravil Vondruška a vytáhl z krejčovy knihovny Rutenbergova Gapona a jeho smrt. Půjčte mi to, soudruhu!

Vondruškovy hubené prsty se chvěly na listech tenké knihy.

– Půjčím. A pamatuj si, že se u nás tyká.

– Ano, vím, soudruhu, vzdychl Vondruška. Ale já, víte, nejsem sociální demokrat. Vlček mi půjčil Kropotkinovy, Buřičovy řeči, konfiskované... Já jsem anarchist...

– Dobrá, dobrá, chlapče. Vlček také není tak zcela náš. Ale sejdeme se, až vás opustí romantika mládí! Vešel Judáš s balíkem přečtených novin pod paždím, hodil je na pohovku a stisknuv oběma ruku zase odešel.

– Statečný člověk, pronesl Soudný za ním. Bez předsudků a s velikou láskou v srdci k lidem a k naší věci.

– Chtěl bych být také statečným, abych mohl pomoci lidstvu, řekl chmurně Vondruška a stisknuv, Gaponu mezi učebné knihy odešel.

– Vypadá trochu špatně ten Vondruška, pomyslel Soudný, sedaje opět ku práci.

Kdo očekával, že se předseda organizace nevzpamatuje z rány, již utrpěl zlomením stávky pekařských dělníků, mýlil se. Naprostý nezdár ho s počátku drtil, avšak nyní byl zase už zcela na nohou a s větším úsilím než kdy předtím staral se o svou organizaci, o pořádek v ní a o disciplínu členů, jichž přibývalo. Zorganizoval kolportáž časopisů a založil stávkový fond.

Největším jeho úspěchem bylo založení odborové organizace v továrně na usně; byla pro ni získána řada dělníků, kteří přišli do továrny s panských dvorů a domnívali se dotud, že jsou tažným dobytkem každého, v čí služby se nabídnou. Ti rozeznávali lidi dvojího druhu: jedni měli peníze a chléb, těch bylo málo, druhí pak, a k těm náleželi oni a těch bylo mnoho, neměli nic, jen dvě nohy, po nichž chodili, a ruce, jimiž pracovali; a k tomuto málu měl ještě každý ženu, která tak snadno a často rodila, jako králice.

Neměli pro nic smysl mimo práci ve fabrice; v sobotu večer chodili do hospod pít pivo a hrát v karty, v neděli šli na ranní a odpoledne spali, aby se posílili na nový týden dřiny u kotlů, u stroje a u valch. Jejich těla byla proniknuta zápachem z koží a třísla skrz naskrz, jako jejich duše oddaností k fabrikantovi, jenž jim dával práci a živil jejich rodiny. Vlastník továrny chodil zřídka mezi ně, nebylo třeba, aby se staral o chod dílen a oddělení, byl tu ředitel a ten měl všude svoje lidi, kteří rozdělávali práci a dohlíželi, jak se kdo přičiňuje; všechny tyto představené bylo třeba ctít, přede všemi se klanět s vlídným úsměvem.

Těžko se dobýval Soudný k jejich srdci a marná byla jeho práce po celá leta. Obcházel tuto fabriku jako hladový vlk

uzavřený dvorec, ale byl odehnán po každé, kdykoli se zakousl do vrat.

Vlastník továrny byl cizinec. Jeho děd, vypravovali, přišel do Raňkova s holí a s pytlém na zádech; kupoval kůže; usadil se tu a jeho obchod zkvetl. Syn založil dnešní továrnu, již vnuk rozšiřoval. Celý rod však, ačkoli tu seděl drahý čas, zůstal cizí, ba ještě stále patřili do Vídně nebo kam; jejich vyšší úředníci rovněž byli Němci.

Malý ten německý panský ostrůvek žil si v Raňkově tichým, ale skvělým životem; do jejich světa neměl nikdo přístupu, kromě důstojníků, kteří byli také světem pro sebe a jejich dni se míjely s dny raňkovskými jako dvě rovnoběžky.

Továrna se rozšiřovala o nový trakt s moderními stroji a s převysokým komínem. Na zmodernisovanou práci přišli dělníci z Prahy i z jiných končin království a s nimi vstoupil do Hochmannovy říše nový živel, vědomý svých sil a ceny své práce, a co nezmohlo desetiletí, bylo nyní v nich: základ organisace, jež trochu se rozhlédši, sunula do každého kouta a do každé díry svá obratná chapadla.

Ovšemže bylo stále třeba si počínat opatrně. Na vrabce nesmíš s bubnem. Hochmannovy hlupáky musils dlouho s úsměvem obcházet, než uvěřili bezelstnosti tvé tváře a dali se lapit. Nejprve založili „včelku“, pokladničku na týdenní úspory na vánoce. To byt vhodný počín k další práci: stal se lákadlem i pro ženy dělníků. A brzy přivedl Soudný toto sdružení v součinnost se svou politickou organisací, do níž byl kooptován člen výboru, včelky' a jež pak rychle na se brala ráz odborové organisace. Na jejím razítku byly dvě spojené ruce, a členové si s jistým váháním počínali říkat, soudruhu', zrovna jako ti, socani'. Stali se jimi, aniž o tom věděli, a to byl mistrný kousek Antonína Soudného.

– Antoníne, oslovil se, dobře si vedeš. Protáhl se, pustil rozešitý kabát a nehnul se, zahleděl se oknem na židovský hřbitov, pestrý podzimkem. Zasmál se, viděl v duchu, kterak tam pochodují zástupy s rudými prapory a slyšel jejich píseň

Poslední bitva vzplála, dejme se na pochod... Sedl znovu k šití a mysli, že má dnes schůzi výboru a zítra že musí půjčovat knihy v „Rovnosti“ a pozítří – co je pozítří? A v neděli se vypraví do Týniště, kde je přádelna, aby tam obhlédl terén a započal s prací pro stranu po vzoru zdejší „včelky“; potom dojde na sklárny na březích Sázavy a pak – bože, co je práce!

A kostroun zbožně vzhledl k obrazu Karla Marce, i zdálo se mu, že se ve vousech socialistického apoštola pohnul úsměv, milý, pobízivý, spokojený, radostný.

Soused Hruška, pomahač u kupce Sobotky, vtrhl dveřmi a žádal, aby se ujal jeho výrostka, jenž byl nespravedlivě spohlavkován mistrem Řeřábekem, u něhož se učil uzenářství.

– Dám se k vám do strany, pomůžete-li, aby Řeřábek byl pokutován. Hocha jsem vzal a doučí se u Fialy.

Soudný si byl vědom postavení, jakého se domohl svým životem a prací. Obraceli se na něj všickni zraňovaní chudí a on pomáhal, radil, bojoval za ně proti. křivdám a pro spravedlnost, a přece vždy, děkovali-li mu, tvářil se, jako by ne on pomáhal, ale kdosi jiný, jenž se nazývá „strana“; ne on sám, nýbrž veliké těleso, jehož vůle on byl prostým vykonavatelem.

– Vyřídím váš dík soudruhům, říkával.

Lidé nosili k němu své strasti, jako nosí k lékařům své zlámané údy.

Žil chudě a střídmě, jak je třeba žítí člověku spravedlivému, rozsevači nové víry a nových nadějí.

– Až dobudeme měst, budeme chodit do selských pelechů. Tam je tmy, soudruzi! Však ji také rozplašíme!

Nebyl od přírody nadán výmluvností, mluvíval krátce, stručně, ale jeho suchý hlas měl přesvědčivost:

– V jednotě je naše síla! Spojme se! Dělný lid je pákou světa! Spojme se, pohneme jím!

Jeho lože bylo tvrdé jako lůžko vojákovo, zřídka převlékané; padal na ně vždy až pozdě v noci a ležel často ještě dlouho s otevřenýma očima, a tu k němu přicházel jas příštího krásného světa, za nějž se bil, oslňoval ho a jeho srdce vzrušeně bilo.

Nebude ani chudých, ani bohatých, nebude žalů, nebude smutků, jen radost ze života bude šlehat z duší blažených! Člověk hrdý a vznešený svou dokonalostí stane nad světem jako nad kvetoucí zahradou, člověk čistý a silný, pán země a strojů, které budou pracovat za něj!

V takových hodinách ticha, které prosakovalo celým domem jako voda mořskou houbu, věřil, že jeho život nezanikne s jeho suchým tělem, že potrvá dál, aby se pak radoval s plesajícími.

– Proč se neoženíš, soudruhu Antoníne? tázali se ho a žertovali o jeho staromládenectví.

Mával rukou zhurta, a padl-li neomalený vtíp o ženách, červenával se jako jinoch.

Znali tuto jeho slabou stránku a škádlívali ho, aby viděli jeho mládenecké rdění a mohli se mu smát. Nezbyvalo mu mnohdy na obědy a tehdy si vařival černou kávu, k níž přikusoval chléb. Nuže, tehdy také chválil osud, že mu k srdci a k boku nepřipoutal ženu, která by trpěla, nemajíc co dáti do hrnce, a čin Judášův, jenž na svá bedra naložil ženu s děckem, zdál se mu hrdinstvím, jež rostlo tím výš, čím více bylo v obecném posměchu.

Julie, dítě Cilčino, mělo se náležitě k světu, jak se sluší na zdravé mládě. Ale Cilka schla jako by z ní s mateřským mlékem odcházely mízy života.

Občas k nim zapadal Vlk a Soudný. Dítě se rozvalovalo na peřince, vonělo mlékem, prskalo, smálo se a brečelo; brečelo-li příliš, bral je Judáš a říkal:

– Má hlad. Převinu je, dej mu pít, Cilko!

Neboť plakalo-li, bylo to zajisté z hladu, z čeho jiného?

– Dítě, to je radost, říkával Soudný, dej mi je, soudruhu, pochovat, i houpal je a promlouval k němu něžnými slovy. Odejdu bez potomka, říkával, a to není správné.

– Nu – ovšemže, ovšemže. Než pravda je také, že každý není pro manželství, jako každý není otcem, i když potomek tu je a hlásí se o svá práva. Co je manželů, kteří necítí povinností k svým manželkám a rodinám. Jen se rozhlédni kolem sebe!

– Dívám se a vidím, odpovídal Soudný. Ale žijeme přece v státě se špatným společenským řádem. Lidská společnost je mizerně vychovaná. V příštím světě bude otectví opravdovou pýchou a matka bude ctěna, jako tomu bývalo u starých kmenů, budou se před ní sklánět jako před udržovatelkou a rozmnožovatelkou posvátných ohňů.

– Ano, i já věřím, že tomu tak bude. Ale my, Antoníne, se toho nedočkáme. Ještě do nedávna jsem byl přesvědčen, že...

Hlava mu zapadla do ramenou a jeho ruce zatápaly.

– Věřím dnes jen tomu, co mám: je toho málo a je toho mnoho; záleží na tom, za jaký konec se to vezme.

Soudný pokyvoval hlavou a jeho zrak letěl na nízkou a blátivou ulici, jejíž střed se podobal odpadové stoce; jestliže po ní jel selský povoz s mladými koni, stříkalo bláto až na střechu domků, jež se podobaly navlas svým obyvatelům, prohýbaly se jako oni a jejich okna, věčně zavřená, byla jako jejich zrak, šedý starostmi a dřinou.

Pobíhali tu staří psi, nečistá rasa pudlíků věčně hladových a byl-li měsíc v úplňku, sráželi se v smečku a vyli, rozespali lidé vybíhali a zaháněli je kamením a klacky. Jako obyvatelé této věčně mokré ulice i oni tvořili obec pro sebe, Chudou Prahu, běda psu, který sem zabloudil z jiného rayonu: vrhali se naň spojenými silami a štvali ho jako zloděje.

Stalo se, že stařenka Rejzlová, nesoucí džbánek mléka na večeri svým vnukům, byla touto smečkou povalena. Od těch čas napadala na nohu.

Hned vedle Rejzlových, rodiny provazníkovy, bydlel hodinář Breburda, vídals jeho hlavu za oknem, šel-lis kolem, vznášela se tam hubená a bledá jako pára nad hrncem; vycházel zřídkka před práh, žil s dcerou životem samotáře, znalo se jen jeho jméno a jeho hlas, který se nesměle klonil před zákazníkem. Nekouřil ani nepil, přes to trpěl záduchou, která ho často vyháněla na dvůr, aby tam mohl popadnouti ztracený dech. Neprodával nového zboží; spravoval pouze porouchané stroje cylindrovek a budíčeků; neměl mnoho práce, jeho zrak nebyl proto opotřebován; ovšem podle toho i jeho výtělky byly skromné, rovnaly se kozím bobkům; čerti vědí, jak žili. Míval kdysi také pole, ale když mu zemřela žena, odprodal je a z celého ceckářského hospodářství ponechal si jen kozu pro niž jeho dcera Žofie nosívala trávu tajně žatou na mezích vojenského cvičiště.

Tyto dvě rodiny byly tiché jako traviny v závětrí a ztrácely se také v ostatních, které hlukem naplňovaly své nízké příbytky, svoje večery a neděle. Bydleli tu lidé ze Schönthalovy palírny a lidé pracující u dvora Johanisova, jemuž, neznámo proč, se přezdívalo Ježíšek; a kamnář Lichot a jeho žena také nebyli tišší tvoři; po blátivé ulici mezi psy pobíhalo mnoho dětí, věčně umolousaných a rozdrbaných, večer pak tu žil vesele výčep „U Bura“, zapadali sem vojáci, zpívali i rvávali se.

Za nízkými okny domků v zimě se tlačil zelený mech s papírovými jesličkami, v létě tam dávali hrnce se zbytky kávy a polévek, a u každých dveří v děravé haleně stála bída, zubíc se na kolemjdoucí: Bydlí tu moji lidé! Jejich život odvracela od světla a proměňovala jej na řadu dní, běžících za sebou beze vzruchu a bez radosti, s trýznivou jednotvárností.

V Chudé Praze pouze Judáš třepetal křídly, aby vzletěl nad bláto a nad kalužiny, které zanechávali po sobě vojáci vracující se od „Bura“, když se končil jejich přesčas.

Hledě do této ulice Judášovým oknem, cítil Antonín Soudný všechnu její nečistotu, slabost všech životů na ní přissátých a nebylo mu do řeči. Bolela ho bída všech nás, maličkých lidí, kteří přece, zrozeni byvše za stejných podmínek, mají mít stejné právo na štěstí a na nepřeborné bohatství, jež chová matka země ve svém lůně.

Rozpršelo se tichým, drobným deštěm a smrákalo se.

Soudný se rychle rozloučil a vyšel; myslil na to, že je třeba chodit dům od domu a neustávat v probouzení:

– Vstávejte, chudí, vykřikujte svou bídu a domáhejte se spravedlnosti! Chudí celého světa, povstaňte jako jeden muž a hřměte své kletby k nebi!

Zatím co Judáš sháněl živobytí po městě – nyní nastávala žeň králíčích a zaječích koží, Cilka se doma obírala dítětem.

Kupodivu, jak s počátku marně shledávala city, nic se v ní neozývalo, hleděla na své mateřské povinnosti jako na past, do níž byla polapena její svoboda. Nyní však, čím dále tím více se v ní probouzela vášnivá láska k tomu malému bezbrannému tvorů, jenž tak dravě se sápal po zřídle svého života, skrytém v jejím prsu. Děťátko bylo milé, sladké a nevinné. Hledívala na ně, když spalo, a slzy jí vstupovaly do očí:

– Jaký život tě čeká, Julie? Osude, rci mi! Osud stál nad děckem, ale nedával odpovědi.

– Až mne dítě nebude potřebovat, myslívála, půjdu pryč s ním – za svým uměním! Jak vášnivě se budu učití svým úlohám! Jak budu nyní prožívat své role! Proniknu, dostanu se do Prahy? A viděla prudce ozářenou rampu Národního divadla a viděla se na ní, jak se klaní bouři potlesku nadšených diváků, stržených krásou jejího hlasu a svrchovanou mocí jejích pohybů...

Děcko spalo oddechujíc tiše a ona se nad ně klonila a šeptala mu

– Neboj se, já tě vysvobodím. A viděla se s ním na ranních procházkách Petřínem a Nebozítkem: učí se úlohám a před ní v bílých šatečkách poskakuje andělíček, Julie; mine skupinu studentů, cítí v týle, jak se po nich ohlízejí a slyší je praviti: Hled'ťe, to je Hojerová – ach, to je Ho-je-ro-vá!

Pýcha jí prochvěla páteří. Shlížela se v zrcadle a nalézala se zcela sličnou.

V těchto kouzelných představách, v nichž nebylo usmoleného Judáše, letělo jí odpoledne. A přec více než snít bylo třeba připravovati pokrm.

Judáš přibíhal upachtěný a sedal nad prázdný m stolem i fuňel nespokojeností.

– Zase leží v mokru! říkal nadzvedaje dítě.

– Není možná, odpovídala, právě teď jsem ji převinula.

Judáš morousil. Cítil na sobě tíhu břemene. Dříve bylo radostné a lehlé, ale teď se stávalo den ze dne těším, i zařezávalo se mu do ramenou jako popruhy vysoko naložené nůše; ale když nasýtil hladový žaludek, bývalo mu lehce, i zkoušel zažertovat a měl znovu chuť běhat po kůžích a shánět špinavé prádlo, protože plný žaludek činí člověka statečným.

– Až půjdeš domů, nezapomeň koupit rýžový pudr, řekla, Julinka je trochy živá. A on doběhl ihned, sám nazdvihoval nožičky dítěte, aby Cilka mohla zpruzená místa pokrýt bílým prachem; dojata jeho úzkostlivou pozorností, měkla a toužila mu říci laskavé slovo; ale snaha marně bojovala s ústy; byl však vděčen i za mlčení, v něž upadla v takových zjihlých vteřinách.

Umiňoval si, že tíhu svých dnů a mrzutého pobíhání po měšťanských domech shodí po každé před prahem, aby mohl vejít do dveří jasný a přátelský, stále odhodlaný sloužit ženě, již mu bůh neočekávaně vložil do náručí.

Leč zapomínal na svá dobrá předsevzetí; zapomínají tak všichni, které život prohání metlou. Jest jich mnoho, jest jich mnoho!

Judáš morousil znovu.

Když odešel Soudný a snesl se večer, zvedl se Judáš, aby zatopil k večeři. Cilka mlčela, sedíc na postranici postele a patříc, jak Judáš velkýma, neohrabanýma rukama štípá třísky kleče na podlaze. Rozdělal oheň a v červených paprscích ohně vynikala jeho neholená, podlouhlá tvář s velikým nosem prastaré bludné rasy. Zavřela rychle oči, ale židova tvář tkvěla ve tmě pod víčky nepohnutě jako portret, malovaný cihlovými barvami; odvracela se od něho, ale on stále stál před ní jako osud.

Judáš snesl lampu s krovce na stůl a rozsvítil, zatáhl závěsy v okně, přešel několikrát světnicí, pak přivřel dveře, vedoucí na ulici a pustil se do skládání kusů prádla, které zítra časně ráno odveze do Prahy. Sledovala sluchem Judášovo počínání. Ach, jak je život nudný, protivný. Odvracela se ode všech známek života, jak tu pravidelně večer začínal. Věčné přepočítávání páchnoucího prádla, věčné sčítání zvířecích kožíšků, jež se schovávaly pod postel, aby *byly* prodány, až se naplní jich počet, jenž pak vydá peníze do zamýšleného podniku, do velikého podniku, z něhož budou žítí lehčeji, ba dobře.

Uhýbala před zápachem z koží, ale nemohla se uhnouti, a před ní stále hořel židův obličej barvami čím dál rudějšími. Bylo jí jako by se byla octla za mřížemi. Tu byla páchnoucí špelunka a tam – tam v dálce byl svět veselý a jasný!

A Cilka pojednou zapochybovala, že je pro ni nějaké východisko; tento kout, do něhož se vrhla v zoufalství nad útlou a v opuštěnosti a kde našla spásu, zdál se jí celou, z níž dveře vedou jen do ulice plné kalužin, psího neřádu a jež je slepá.

– Co je ti zase? optal se Judáš.

Neřekla nic, jen hlava jí klesala jako kámen. Díval se na ni chvíli, jako by ji chtěl prozkoumat ledví, ale pak ji pohladil po skráních a vzal teple za ruku. Sedl si vedle ní, ale ne na dlouho; dítě se ozvalo a on je šel tišit. Lampa lila po světnici klidný žlutý kruh. Vzal dítě do tohoto kruhu a hýčkal je na kolenou.

Pak bylo opět ticho, na okenní sklo bubnoval déšť; poslouchajíc teskné, ševelivé zvuky lijáku, vzpomněla na své kamarády a kamarádky, na místa, v nichž se probíjejí, na hospody, v nichž jedí svou skromnou večeři, mají-li na ni. A vzpomněla na svůj někdejší život a na muže, kteří se domáhali jejího

úsměvu a objetí, za něž jí pak kupovali botky, klobouky a bluzy, jimiž vábila nové příznivce a bylo jí těžce.

Ó, umění, které neživíš, umění, které dáváš hladověti a které zaprodáváš duši i tělo!

Zdálo se jí, že se k ní z dálky hrne potlesk řídkého občerstva...

To bylo, co ona nazývala slávou!

Dnes se po prvé zadívala na její rub. Bože, kterak se podobá ulici, tekoucí pod těmito okny!

– Cilko, ty pláčeš? Dítě moje!

Dudáš se nad ní sklonil a tu ona zas jednou vztáhla ruce, zavěsila se na jeho šiji a položila hlavu na jeho silnou a tvrdou hrud'. Pocítila, že nikde jinde nebuší pro ni srdce než tu, že nikde, kromě na této hrudi, není pro ni bezpečí.

Dudáš ji sevřel s radostnou vášní, pojednou probuzenou.

Nazejtří byla sobota. Dudáš se z Prahy vracel odpoledním vlakem; sotva shodil zavazadla, už se převlékal do kostela; byl sabbath, židovská neděle a Dudáš se musil přičinit. Byl-li v Praze, přispála si Cilda, vstávala až před polednem, jak byla zvyklá, neboť přicházívala až před půlnocí do svých náhodných a chvilkových pokojíků; pak také: co dělat před obědem? Spávala ráda a líhávala ráda ještě po spánku s přivřenýma očima.

Na přivřená víčka v posteli pod poduškami lehce jen ťuká život a můžeš i vidět a cítit svět i snovat duhová přadena.

Snívala o lásce, o polibcích a o štěstí, jež ji možná potká, postaví ji na nejkrásnější jeviště v zemi, za nímž se rozlétla už před desíti lety z domova, jenž se za ní navždy zavřel, se slzami a prokletím.

Prespávala si ráda i v sobotu, a jako by se vracely dávné chvíle snů do její hlavy, brala dítě k sobě a vyprávěla mu o své

mladosti. Dítě se spokojeně provalovalo a usínalo, usmívajíc se.

Dudáš ji vozíval letní květiny; ale dnes jí přivezl místo květin na šaty a žábě hračky do vaničky ke koupání.

– Kdes vzal tolik peněz? ptala se ho.

– Říkám ti, žádný strach. Neuměl jsem v tom chodit – teď však! Ano, ukáži ti, že stojím za víc než se možná domníváš!

Bylo to řečeno hrdě a ona, jak se postavila vedle něho, aby viděla v zrcadle, bude-li jí slušet barva látky, pocítila, že stojí pevnou nohou na tvrdé půdě.

– Děkuji ti, Gustave. Nemám už strach. Dudáš se v tu chvíli vzpřímil a téměř vzkřikl:

– Ano, ukáži tobě i jim, co dovedu, když mám rád a když chci! A dodal: Až se zmožu, odstěhujeme se jinam, kde nás neznají a kde po nás nebudou plivat.

– Ach ne, ne, řekla Cilka. Ach ne – Julie není tvoje dítě! Všudy, kam bys nás odstěhoval, byť i na kraj světa, mohou po nás plivat. A dala se do pláče.

– Mýlíš se, řekl klidně. Je to moje dítě, vrostla mi do srdce. Je moje tisíckrát! A vzal její hlavu do konejšivých rukou.

V tu chvíli se zvedl na ulici pod okny chomáč hlasů a letěl jak listí ve vichřici.

– Vražda! Vražda! Vražda!

Jedním skokem byl Dudáš přede dveřmi svého krámků.

Zabili! Larina zabili! křičeli lidé pádíce ulic. A Judáš zapomněl naráz na své kostelní povinnosti a dal se do ztřeštěného klusu s nimi. Odbočil pak k Vlkovým, zabušil na jejich okno volaje:

– Vražda! Zabili Larina!

Vlková záupěla a Petr pravil, chystaje se s Judášem k vile:

– Kdo by si byl pomyslel, že si přijde do rodiště pro ohavnou smrt?

– Divné jsou cesty Páně, pronášela Vlková, zbledlá úderem krvavé zvěsti. Ach, že se vám chce dívat se! Nešla bych i kdyby mi platili. Hrůza! A když Petr s Judášem zmizeli, vzpomínala, jak je tomu už dávno, co byl Larin mlád jako Petr a chodil, ošumělý mládenec, za mužovou sestrou, za nebožkou Fanynkou, a jak jí psával ještě z dálky, kam vytáhl za štěstím, zamilovaná psaní s ujištěním, že si pro ni přijede až se zmůže, až ušetří peněz na cestu oběma. Ale jak leta mize-la, psaní řídla a na konec se Larin odmlčel, ztrativ se zcela v dalekém, širokém, nekonečném světě. Fanynka přestala čekat a vdala se. Její manželství bylo těžké. Je-li opravdu nějaké jiné manželství než těžké? Zemřela vysílena porody a strhána prací. Řadu let už odpočívá... a hle, Larin přijel ze světa s kufrem peněz a ani se na ni nezeptal. A nyní ho tedy zabili... Jak hrozné, Bože můj! Bože milý, podivné jsou cesty Tvoje, kterými nás vodiš. Kéž bys vodil vždycky jen dobrými mého Petra, syna mého jediného!

A Petrova matka sepjala tvrdé své ruce k modlitbě.

Přežvykovalo-li městečko ještě včera znaveně své obvyklé, malé a všední myšlenky, dnes se všecko vzrušilo, pobouřilo, vzedmulo i podobalo se vydrážděnému roji včel.

Listonoš Ptáček, jenž nesl cizokrajnou poštovní zásilku do Larinovy vily, našel jejího vlastníka zavražděného. Neznámý vrah ho přepadl v ložnici a utloukl obuškem, jenž ležel vedle mrtvolky, vychladlé možná už několik dní. Vrah hledal kořist, to bylo jisté neboť v pracovně Larinově všechno zpřeházel a zobracel z rubu na rub.

Vyděšený Ptáček vzbouřil Raňkov, jenž se nyní hrnul k vile v zástupech, s očima na vrchu hlavy. Přišli četníci, vilu zavřeli,

v kočáře přijela komise a lidu nezbývalo než hleděti do vily okny. Stál kolem v hustých řadách, zbledlý hrůzou, jež se zdála křičeti okny i zavřenými dveřmi, a zvědavý k prasknutí.

Obecní strážník Lesina vyrazil po chvíli s četníkem z vily a zamířili do města. Cíl jejich cesty byl bližší než se domnívali: bratři Rejholové táhli sem rovněž, slyšíce novinu, která i je přivedla z míry; byli sebráni na konci ulice, nevinní jako beránci; u vědomí své nevinny dali se zatknouti klidně a odvésti do komory městského úřadu. Sedli si tam klidně na dlouhou lavici a toužili po cigaretách, jež jim strážníci pořádku odebrali i s několika groši, jež jim zůstaly na dně kapes.

– Ještě aby nám tohle hodili na krk, řekl Jan.

– To by tak scházelo, odplivl vztekle Josef. Jaká by to byla na světě spravedlnost?

– Jestli se nás chtějí zbavit... pokrčil Jan rameny a vstal, aby se podíval vysokým mřížovým okénkem na dvůr. Sotva že se vytáhl, zarachotil klíč v zámku a doprostřed komory vletěl neznámý muž, bosý a odraný jako listopadový keř.

– Pěkně vítáme, uklonil se ironicky Josef a Jan dodal:

– Vrahu!

– Co se děje? tázal se neznámý. Tohle se mi v životě ještě nestalo, aby se mne nikdo na nic neptal a zavřel mne. Což kdybych tu měl švagra a šel k němu na návštěvu?

– Vrahu, řekl znovu Jan a tu se neznámý jal bít v prsa i zaklínati se, že o ničem neví.

I Pepiju Páju vstrčili mezi ně a on brečel a proklínal, že tak učinili ze msty, aby si nemohl vydělati za pomoc při odnášení mrtvoly.

– Lidé jsou svině, hovořil dopálen, nedopřejí ti ani smrdutého žvance.

Rejholové se smáli, podpichující bezmocný vztek obecního blbouna.

Larin už ležel týden v prozatímním hrobě, ale jeho vrah dosud nebyl dopaden. Temná komora chovala řadu tuláků a obejdů, ale opět je propouštěla na světlo, protože nikdo z nich to nebyl, a pokud se týče Rejholů a Páji, ti bili propuštěni s omluvami, neboť oni mohli zabít méně než kdo jiný.

Nalezlo se mnoho Larinových příbuzných, kteří měli odvahu tvrdit na okresním hejtmanství, že jsou jedinými přímými dědici pozůstalosti Larinovy; vypukly spory mezi rodinami a soud měl práci; jakkoliv se však příkře rozcházel ve všech věcech, v jedné byli svorní: totiž, že Larin musí ležet v hrobce, a tak o ní pracoval starý Mrhal se synem.

– Víko dám dělat z mramoru, říkal jeden příbuzný Larinův, zatím co druhý vykládal, že bude z pískovce, ježž možno snadno dopravit z nedalekých lomů.

Syn pracoval s ním, mlčelivý jako vždy, neobratný medvěd a hlupák.

Práce v hrobce byla dobře placena. šťáral ses v kostech, bez dozoru, vyzdívala jámu smrti s duplákem piva no několik neděl. Nad hlavou šumí stromy, jinak je ticho; jen ruch lopaty nebo lžíce se ozývá. Tu je kus lebky, tu hnát; skládáš je na hromádku, již pak nabere hrobník lopatou a zakope u zdi pod zetlelé věnce, ztrouchnivělá prkna a zvadlé kytyce, pod skla z lampiček a střepy z květináčů.

Pracuješ mezi mrtvými a pociťuješ svůj život dvojnásob.

Hrobky jsou dobrá věc. Jsou to hradby proti útokům země na mrtvá těla.

Kdyby byl Mrhal bohatý také by si vystavěl hrobka; ta uchová tělo o dvacet let déle než obyčejný hrob, těsná díra plná červu, krteků, dravého života.

– Ale co! Na konec se všichni stejně sejdem, myslil Mrhal smrkaje.

Položil lopatu a díval se vzhůru do větví stromů, jež se vztahovaly po slunečním jasu. A tehdy se syn, aniž ustal v rachtě, otázal:

– Kdo myslíte, otče, že to udělal? Otec pokrčil rameny

– To je jejich věc. Co je mi do toho, já se postarám jenom, aby byli s mou prací spokojeni. Vraha ať hledají četníci.

– Nabral si asi peněz plnou tlamu, pravil na to syn. A skryl je asi někde – i pod kamenem mohou ležet tisíčky. Je to prosté: vlez tam oknem, dáš mu několikrát klackem po palici, vrazíš do stolku, vybereš tisíčky a schováš. Až se zapome-
ne, vyndáš a jsi boháč.

– I kuš, hlupáku!

– No ne? zachechtal se syn Smál se, ale jeho čelo bylo plno vrásek. Kde se na jednou vzaly u kluka takové myšlenky? myslil starý a zapomněl táhnout z dýmky.

– Takových případů bylo moc, řekl ještě Cyril a pracoval klidně dál.

– Jo – ale na každý se přišlo.

– Na tenhle ten ne. Ten je udělán chytře. Žádný hlupák to neudělal, to vám povídám.

– A už ani slova! křikl nyní starý. Poděsil se čehosi, nevěděl sám čeho, a napiv se zhluboka z dupláku, setřel pot a znovu uchoпил lopatu.

Mlčeli pracující. Starý myslil na synovy vrásky, i ustal opět v práci:

– Ano, povídá, ano... bylo to uděláno chytře, nikde ani šlápoty.

– Možná, pravil zvolna syn, že tu noc zrovna přelo a že déšť všecko smyl. Snad si na ten déšť ten člověk počkal.

– Larin, osel! Neměl ani psa.

– To bylo právě dobře. Ostatně, psa můžeš otrávit, no ne? A já, abyste, otče, věděl, si myslím, že ten, co to udělal, chodí mezi námi.

Kdepak! Tohle udělal někdo cizí. Kdopak z nás raňkovských! Ani pomyšlení! Měl to ale promyšleno, pacholek! řekl starý.

– Na takovou věc vždycky musí být rozum. Larin byl chytrý, ale on ho ještě přechytral. A to je co říct. Dej sem prachy, cos vydřel z lidu, člověče my taky chceme žít.

– Kdo my? trhl se Mrhal.

– No, přece on, ten – chytrý. A po chvíli řekl Cyril:

– To vám říkám, prachy jsou pod kamenem.

– Pod kterým, otázal se starý, nemysle na svou otázku. A tehdy syn vylezl z hrobu a ukázal zamazanou pravicí k starému pomníku:

– Tuhle pod tím. Chcete je vidět? Deset tisíc. – Dej mi pokoj, zařval strašným hlasem starý a zavrával; nechci o ničem slyšet, nechci nic vidět. Mlč! Mlč! Jestli cekneš, rozseknu ti palici!

Jeho oči jako by nepřestávaly vylézat z důlků. Usedl na kraj hrobky, škubaje sebou v těžkém vzlykotu. Syn zůstal stát, usmíval se jako blbec, jako někdo, kdo nemůže pochopit.

A tu Mrhal přestal plakat:

– Dej je sem! Honem! Ať tě nikdo nevidí? Bože můj, Bože můj! To je věčnost! Hni sebou! Poslechneš přece?!

Cytil odsunul starý pomník a vyňal malované papíry:

– Tu jsou. Ale nejsou vaše!

Otec vyrval je synovi, vskočil s nimi do hrobky a vzdychaje jal se je zazdívat.

– Jsou jeho, řekl, ať s nimi spí. A ty... já nevím! Možná, že tě zabiju! Honem, jde hrobník, ať nás nevidí zahálet! Bože můj! Bože můj!

Dýmka mu vypadla z úst a on vrávoral na dně hrobky jak opilec.

15

Průtrž mračen vtrhla do kraje jako nepřátelské vojsko; pole žit a pšeníc, rozdrásaná ďábelskýma rukama, zůstala ležeti mrtva, aleje lip a topolů zporáženy a spousty vod, svalivše se do koryta potoka, naplnily jej vysoko, až spláchl mlýny s hrázi rybníků, plných divokých kachen a lysek, špinavými zuby rozerval vesnice, hovící si skromně na jeho březích, pobral dobytek i lidi, zardousil je a položil na dno mezi balvany, roztráštěné olše a pod polní náradí.

Krajina zela k vyčištěnému a opět se usmívajícímu nebi jako veliká rána a sténala krutou žalobou. Včera páni, dnes žebráci chodili vymletými stráněmi a poli, vyťahovali oběti blesku a povodně, mrtvoly lidí a zvíře i žalné trosky domácností.

Radikovský mlynář byl v Raňkově na úřadě, a když se vrátil, našel jen místo, kde stávala kolébka jeho synka; opodál pod skálou bylo vraženo mlýnské kolo. To bylo vše, s čím se shledal. A odkudsi se připlazil pes, třel se mu o nohy a stále ještě se chvěl hrůzou.

Mlynář se potácel po svém gruntu jako těžce raněný, pak usedl a díval se tupě kamsi dolů, kam spěchal kalný proud a kde se snad ještě hnala hrozná vlna, drtíc dál vše, co bylo v cestě. Dal ruce do klína., jeho tvář se podobala odraným stráním kolem něho.

Veliký knížecí rybník Smířenec, pravili, způsobil krutou dra-
vost této záplavy, neboť jeho hráz neodolala množství vod;
ubyla desítky let opravována, i praskla a za ní hráze rybníků
dolejších.

Podnikatelské firmy zamnuly ruce, uslyševše o katastrofě,
i sedly a psaly nabídky. Po vojsku přišli do zničeného kraje
trhani, aby jej znovu pozvedli. Nejdříve se opravovala potrha-
ná trať a přervaná silnice; pak přešel zástup temných postav
na Smířenec.

Mrtvý rybník ožil ruchem krumpáčů, motyk, lopat, skřípotem
koleček.

Pod zámeckými duby zbudovali z prken kanceláře a kanti-
nu, základy budoucího díla.

Vlk s Harsem chodili dlouho po lukách pod Loutím a deba-
tovali.

V pondělí v časných hodinách ranních se postavili do řady
mezi ostatní hledající práci před přijímací kancelář. Nemyli
však pracovních knížek a inženýr krčil rameny. Potom však,
když se nehýbali, mávl rukou a řekl:

– Budiž. Zkuste, jak chutná země.

Usmál se trochu kynou hlavou za odcházejícími. Zařadili je
do party, podělili motykami a zavedli na terén.

S počátku práce ubývalo rychle, ale pak, v srpnovém žáru,
jako bys den ukrajoval jen po tenkých skývách a hodiny
se vlekly. Ochabovali, zatím co vedle nich zněl stejně vesele
jako dopoledne pád motyk nových druhů.

Dělníci v nich věřili cizí živel, pomrkávali po nich a měli zřej-
mě radost, když viděli, jak těžce se Hars už napíná a jak si
Vlk plije bezmocně na ruce. Dlaně jim nabíhaly a hřbet bolel.
Když zaznělo „padla“, pocítili úlevu a v jejich duších se ozval
hrdý pocit vykonané práce.

Nasadili na rty hvizd a šli.

Bahenní zápach s potem pronikl jejich oděv.

– Země prozatím nechutná, což? řekl Hars. – Práce nám, bohužel, nikdy nevoněla.

– Uvidíme, co z toho pojde! – Viděls, jak nás očichávali? František se zasmál trochu neprozřetelně

– Boží dobyteček! Hned však dodal: Ale my přece jsme krev z jejich krve, není-liž pravda?

Stiskli si ruce a Hars odbočil se silnice do stínu obory, za níž ležela Lohovka.

Týden se zlomil a spěl ke dni sobotnímu, k šestému stupni, na němž ležela hromádka mincí – mzda.

– Jako ptáka k letu, ku práci tě stvořil Bůh! říčel Hars, bije do dubového kořání ve staré hrázi.

– Máš obě *ruce* chromé, synáčku. Pusť! odstrčil ho Brejla, nádeník z Řasnice, a trhl za kořeny tak mocně, že mu zůstaly v rukou. Ani se nezapotácel.

– Štěnata, práce není hračka! Nu tak! Vychovávali vás na pány, a tohle je – miláčkové, kdybyste radši neužírali z našeho koláče.

Nepokládali za vhodné odpovídat.

– To máte zrovna tak, jako bych já se škrabal za písaře do kanceláře. Vyrazili by se mnou dveře, šklebil se Kořízek.

– Šak ty práci taky neporazíš, ohlédl se po něm Brejla. Kam tě ráno postaví, tam tě večer najde. Mouchy, sežerte mě!

– Vždyť má chalupu! Já být na jeho místě! řekl jiný.

Nad skupinou nahoře na hrázi se zastavil trhan Jirka. Dnes už nedělal, seděl od rána v kantině a popíjel:

– Jářku, dochoťi! zakymácel se.

– Nezdržuj a táhni za roh, obludo! rozkřikl se naň parták, ale Jirka neslyšel.

– Dochtoři, vykašlete se na to! To je otročina. Kdo to jakživ slyšel, takhle dřít lidi!

– Nemoh sis tu opici nechat na zítřek? smáli se na něj nahoru. Dochtoři! Však, tady jsou, podívej, tvoji bratři!

Jirka se chraplavě zasmál. Podobal se spíš marnému stínu než dělníku. Stáhl si širák do obličeje a komíhal se dál, „za roh“.

K výplatě chodili po partách a kantina se naplnila hlučným životem; trhání obsadili stoly a hltali kořalku i pivo jako hltá půda vysmahlá žárem deště.

– Radost z práce! pravil ironicky Vlk, zíraje po naběhlých obličejích pijanů.

Hars povytáhl obočí a cosi jako vzdech trhlo mu rty.

– Radost – asi. A to je svět, za nějž se budeme bít!

– Především! odušil Vlk s důrazem. — Jak?

– Nevím. Cítím jen, že přese všechno patřím do tohoto pytle. Jsem rád, že jsem se zařadil.

– Vyřadí nás, uvidíš. – Nedáme-li se?

– Ale to není účel.

– Slibný začátek. Je třeba studovat duši dělníka dříve, než o ní začneš debatovat, jak jsme až dosud činili.

– Já ovšem dostuduji práva.

– Budeš-li studovat jako dosud?

– Ušetřím si peněz, abych mohl být v Praze.

Vlkovo tělo páliło, jako by bylo poseto drobnými ranami a jeho ruce byly těžké jak centy. Nevzdychal. Byl den Páně, odpočíval po vyčerpávajícím zápase a měl po prvé pocit pl-

ných dnů; běžely za ním jako šest obdělaných brázd, šest brázd, jež vydají úrodu.

Matka věšela hlavu, podnájemníci se pohrdlivě usmívali a trousili řeči kolem Petrova rybníka; zajímala je pojednou hloubka Smířence, jeho rozloha, mzdové poměry.

– Nedělal bych takovou práci, člověk smrdí bahnem, pravil zámečník Karas. Svinoval si kníry pod pásku a vykračoval si ve sváteční vestě po pokoji.

– Já nadávám sice na svou truhlařinu, řekl Strnad, ale když to vezmeme kolem dokola, je to řemeslo lepší než jiné.

– Kdo nadává, rád má. Hlavní je, že je člověk nezávislý.

– Ale co, práce jako práce. Když uvážíme, leta studovat a pak živořit někde v kanceláři nebo na hejtmanství. Má svoje názory, peníze nemají pro něho cenu, jen pořad: svoboda, svoboda! Já myslím, že se neztratí, snažil se ho zastat krejčí Půhonný.

– To tak, peníze že nemají cenu? Když je nikdy neměl, namítl zámečník a truhlář přitakal:

– Necítil jejich váha, když je nikdy nevydělal. Teď, myslím, pozná, že jsou všechno.

Matka chystala oběd. Pokličky na hrncích odstávaly, jak voda pod nimi vřela.

– Kdyby otec věděl, kam jsi to dopracoval, spráskl by ruce. My slil, bůh ví co z tebe nebude, řekla; její hlas však nevyčítal, chvěl se jen zklamáním.

– Chtěl mít ze mne člověka, to je vše. Doufám, že jím budu. Nyní jsem rád, že nebudu zadarmo jíst. – Mohl jsi být v nemocenské pokladně a mohls jít na městský úřad. Všechno už jsem ti obstarala. – Maminko, maminko!

– Celé město o jiném nepovídá než o tom. Taková hanba, rozčilila se matka.

– Ach, co mi po tom! Nejdůležitější je, a tu se Petr začal smát, že – přece jen pojedete se mnou do Ameriky!

Matka se div nepokřížovala; nuž, jímž třela česnek, jí vypadl z ruky a ona se zadívala na syna celá ustrnulá. Potom se k němu přiblížila a položivši mu ruku na hlavu otázala se velmi upřímně:

– Prosím tě, Petře, řekni, co jsi vlastně zač? Usmál se a pokrčil rameny.

Pohled jeho nevinných modrých očí jí připomněl mrtvého muže; změkla.

– Nechceš mě tam snad živit touto prací?

– Povídám vám jen, že už jsem se přestal bát života. Jako bych býval pořád chodil kolem něho a strachoval se, že mě kousne. Nyní – ať kousne, já kousnu taky! Už se biju. Věřte, že to dobře dopadne.

Bylo to řečeno vážně a matka umlkla. Bylo ticho v kuchyni, jen voda kloktala.

Karas šel na náměstí projít se ještě před obědem. Usmíval se samolibě, vědom si své mužné síly a krásy nových letních šatů, v něm jako by šla sama srpnová neděle: práce byla za ním, práce byla před ním, šel mezi sobotou a pondělím, sebevědomý, jistý, klidný. Až přijde jeho čas, ožení se, zařídí si dílnu a bude mít rodinu. Zatím nutno ještě pracovat, šetřit, dnes však je neděle, den Páně, nemysleme na nic, co bylo nebo bude.

Jeho hůlka s kovaným bodcem bila sebevědomě do nerovného dláždění.

Dávno tomu, co odzvonilo na velkou, dosud však se ve vzduchu míhaly stříbrné tóny zvonů a domy měly vznešenou tvářnost, jako by si byly vzaly čistě vyžehlené náprsenky. Karas se na ně usmíval a ony se usmívaly na něho, od Farštajnů

vyšla služka, zahleděla se na něj blouznivýma očima. Pohodil hlavou, myslé: Kdy bych kývl prstem, poběží. Ale já nekývnu, protože jsem Karas a protože ještě nepřišel můj čas. Ale přece se obrátil za děvčetem a zamrzelo ho, že už se po něm neohlédlo.

– Ne, já bych přece jenom nepracoval v bahně; bahno smrdí, řekl po obědě, utíraje si kapesníkem kníry, a Strnad přisvědčil:

– Není nad řemeslo. Říkejme, co chceme, řemeslo má zlaté dno.

Načež Půhonný znovu pravil:

– Já říkám, že se neztratí, je to svůj člověk. – Učený, to se rozumí; taky se učil na práva, to nic, ale – tohle neměl dělat; to si, já myslím, uškodil, pravil Strnad a blýskl po sobě okem do kalného zrcadla, visícího na protější stěně, a upravil si kravatu.

– Ano, to je to právě, uškodil si; jinak všechna čest, a truhlář si zapálil cigaretu a vdechl labužnický kouř.

– A já vám říkám, že jste maloměšťáci! vyhrkl Půhonný, zrudnuv náhlou zlostí. Kdybyste byli, jak by se slušelo, dělníky, dělnického názoru, nemohli byste takto rozlišovat práci. Každá práce je stejně cenná, a kdyby byl svět spravedlivý, stejně by ji odměňoval.

Rozčilená slova pronikla dveřmi. Matka dojídajíc ukázala tiše na dveře pokoje:

– Slyšíš, Petře? Mluví o tobě. Tvoji soudruzi. – Ano, moji soudruzi, moji bratří dělníci. Dělníci! Pociťil, jak toto slovo má závažný význam, pociťil je živě a s radostí jako nikdy před tím.

– On je socialista! Chce jím být nejen v myšlenkách, abych tak řekl, vykládal Půhonný pozbývaje rychle zlosti a krotě svůj

hlas, ale i v praxi, i životem a proto se nestal pánem. Tak já ho chápu a myslím, že taky mám pravdu.

Karas i Strnad se ulekli náhlého výbuchu krejčího, neodvážili se namítat, naopak přisvědčili:

– To jest jiná věc. To je potom, když je to takhle, opravdu jiná věc.

A dali nohy křížem.

– Così se v městě povídá o tobě a o Kláře Fassatiových, řekla matka po chvíli a Petr se vzrušil:

– Povídá! Ať se povídá! Je to dávno a je to lež. A kdyby nebyla, je to dávno za námi. Zdálo se mu v té chvíli, že onen den leží velmi daleko. Kláru nepotkal od té doby, hořkost pomínula, cítil, jak se nyní hodiny sunou závratnou rychlostí a zasypávají stopy minulého živoření.

Stál za branami první mladosti, jež se tloukla tmou, jež byla tak neveselá, a před ním leželo volné prostranství, na něž počínalo svítit slunce...

Co bylo, bylo hodno k zapomenutí.

Odpoledne Petr našel Judáše s rozčuchanou hlavou, se stopami probdělé noci; mžoural očima a měl zchliplé uši. Přejížděl po bytě, z něhož zmizely fotografie, a našlapoval zlehka, aby nezbudil děcko; spalo polorozvinuté v nohách postele, růžové, krásné.

– Slyšel jsem, že pracuješ. Pracuj, prorazíš zeď předsudků jako já. Přibývá nás.

Petr se rozhlédl místo otázky a Dudáš odpověděl:

– Vidíš, stůně nám děcko, ale ona šla na procházku! Nu, pravda, není třeba dvou. Byl tu doktor, nic zvláštního, nic, jak povídám.

Jeho ruce byly mdlé, vesloval jimi jaksi jen mimo slova.

– Myslím, že její třeba vzduchu, pravil Petr.

– Tak, tak. Ale, kamaráde, také, ovšem – každá žena, myslím si, není, byť i už porodila, matkou. Mnohé jako kukačky snesou vejce, ale nevysedí, nemohou vysedět.

– Vidím, že jsi mrzut. Kůže snad také zlobí, ne?

Veliký žid mávl rukou

– Kůže, řekl, ale má vlastní. A vybuchl: Vím to, nasadila mi kukaččí vejce. Vím, co ty a všickni – Nu! Jen aby byla malá zdráva. Dnes v noci, abych se ti přiznal, jsem se modlil za zdraví toho děcka. Našel jsem Boha, Petře! Rozkřikl se, jeho hlas se zachvěl.

– Je podivné, jak jsi silný a slabý zároveň, řekl Vlk a sklonil se nad děcko.

Tváříčky, mělo rozpálené, pod víčky se mu škubaly oči. Vzal jeho ruku a hledal tepnu. Nikdy před tím nemel útlejší věci v rukou.

Děcko prohlédlo a rozplakalo se. Dudáš je vzal do náruče, přecházel s ním.

Dítě plakalo. Když se po chvíli zkonejšilo, hovořil Dudáš

– Matka potřebuje vzduchu. S jeviště padla sem! Chacha! Do díry. Ovšem, každá žena není určena k mateřství. Ať se projde, ať nás i opustí, kukačka, vid', děťátko?

Cila přišla, usmívajíc se rozpačitě.

– Ach, můj muž mi dělá těžkou hlavu. Řekl by kdo o něm, že, se dovede hněvat? Považte, po prvé jsem si vyšla! Hněváš se ještě, Gustave?

Přišlo s ní trochu letní záře a vůně luk, měla vlhké, teplé oči

– Ták co? Není líp? otázala se. – Dudáš zavrtěl hlavou.

– Ukaž tedy! Snažila se mu vydrati dítě. Pozdvihl je vzhůru; nedal je.

– Sobče! pohodila hlavou; její oči tratily lesk; sedla na truhlu a z jejího obličej se stal bludný kruh.

V polích byl mír, ťukala křepelka a vůně z obilí a mateřídoušky chlácholila jeho srdce. Noc se nížila, teplý vítr vál tiše a ukolébával zemi.

Petr vyrazil na cestu, nad níž čněla Larinova vila s temnými okny, jež se zdála se zírat na kolemjdoucí jak oči umrlcovy. Z rovných i oblých kontur vily, jak se zařezávaly do světlého nebe, křičel stále hřích, přecházel po nich jako černý kocour a kňoural a strašil: Přejdi rychle, chodče, sahá na tebe smrt, strašná, divoká, špinavá! Zločin, jenž nebyl pomšten!

Ale chodec se zastavil, dýchal hrůzu, jež vycházela z opuštěného stavení a ze zahrady, zarostlé příživnickým plevellem.

Nedovřená zahradní dvířka vrzla a vyšel z nich stín člověka.

Petr zatajil dech, husí kůže mu rostla po hřbetě. A než se mohl uhnout, vrazil ten člověk do něho, srazili se obličej.

– Cyrile, jsi slepý! zvolal Petr a odskočil.

Cyrl stanul a vzdychl třesavým, těžkým zastenaním.

– Co je, Cyrile? křikl na něj Petr, setřepáváje strach.

Cyrl stál rozkročen, s očima široko rozevřenýma, jež svítily v jeho sírově žluté tváři divným slepým žářem.

– Ano, už tě poznávám, vykotal konečně, a jeho ruce sahaly po Petrovi. A j si to ty!

– Co děláš ve vile, člověče? Cyrl se pitomě usmál, řka

– Tak. Nic. Chtěl jsem tam – spát jsem tam chtěl, abys věděl. Vůbec, co je ti do toho, co jsem tam chtěl dělat? Odprejskni a nech mě jít svou cestou.

Petr uhnul bez odpovědi a Cyrl šel, supě, jako pod surovým nákladem, k městu, jež drobně světélkovalo.

– Raskolnikov? otázal se Petr hledě za ním. že by on, Cyril...

Hukot se ozval v Petrově hlavě: Jdi a udej! Ukaž prstem a křikni: Raskolnikov! Vrah! Spoutejte ho a uvězněte!

Rozběhl se za Cyrilem a stihl ho ještě před Raňkovem.

– Co za mnou běžíš? obrátil se proti němu Cyril. Zachytil se patníku a drže se ho křečovitě, otázal se zkroušeně: Co mi chceš?

Petr zaváhal. Díval se do Cyrilových očí a bylo mu strašně. Neviděl nikdy takového pohledu. Byl to pohled zvířete, přitaženého lasem.

– Jdi pryč, Petře, prosil Cyril. Jdi svou cestou a nech mne. Co je ti do mne?

– Ano, co je mi do tebe, šeptl rozčilený Petr. Nejsem ani detektiv ani soudce.

– Ne, ne, nemysli si! mumlal Cyril, nic jsem neudělal, nic. Třásl se na celém těle. Nepodezřívej nevinného člověka. Přisáhám ti, šel jsem se tam jenom vyspat. Ale zmocnila se mne hrůza – ještě teď mnou lomcuje.

Tu si Petr počal vyčítat, že podezříval ze zločinu člověka nešťastného, i položil ruku na Cyrilovo rámě, hovoře hlasem co možno nejteplejším:

– Netřes se přece, bláhový. Jdi se vyspat domů, máš snad horečku. Podezříval jsem tě, ale už ne, ne. Jsem toho dalek. Vidíš přece, že se na tebe usmívám. Jdi, jdi už. Připadáš mi teď jako malý chlapec.

– Podezření je hrozná věc. Tys je měl? optal se Cyril, jemuž zřejmě se ulevilo. Dosud však se držel patníku.

– Už nemám, přísámbohu.

– Víš, jsem bázlivec. šel jsem tam, abych abych se naučil kuráži. Tak to je. A ještě někam musím, abych zahnal strach. Nesměj se mi, to není k smíchu!

– Jak se nesmát, když jsi najednou tak žertovný! plácl ho po plecích Petr. Smál se radostí z toho, jak se věc obrátila, jak se Raskolnikov rázem obrátil v Cyrila – strašpytle a rádoby rytíře.

– Ještě – ještě musím o půlnoci na hřbitov, Petře. Nyní se Cyril také dal do smíchu. Co myslíš, provedu to?

– Nevím, nepokousají-li tě tam nebožtíci. A vešli spolu do města.

Petr se snažil žertovat, ale nedařilo se mu to; v jeho duši uvízlo cosi nepříjemného, co ho nutilo, aby se díval na Cyrila – tvář zkoumavě a nedůvěřivě.

16

Po neděli přišlo Petrovi pondělí kyselé, jako nedozralé jablko; kousneš do něho a ústa se ti sevrou. Hars vypřáhl, Peti byl v partě sám. Otřískávali slabiny staré hráze, odstraňovali nános, za nimi se posouvali zedníci a betonáři. široká, temná plocha Smiřence se hemžila lidmi jako mravenci, zněla ruchem nástrojů a hovorem. Vzadu při ústí říčky pracovali bratránci s berany, rytmické dopady těžkých beranních hlav do dna splývaly s rytmem písně:

Sloužila děvečka, buch!
u polesného, buch!
nechtěla jísti, buch!
chleba černého, buch!
Hoj, vlezla na půdu, buch!

vystrčila krám, buch!
pane polesnej, buch!
já s váma nemám – buch!

Petr byl obrácen zády k tomuto hemžení, ale vnímal všechny zvuky a cítil tento ruch množství – prostupoval jím, posiluje jeho mdlé ruce s horkými mozoly. Cítil se článkem živého řetězu, údem velikého pracujícího těla, poslušným bojovníkem v zápolící armádě.

Brejla stál nad ním odpočívaje. Petr cítil, jak se mu jeho veliké modré oči s úsměškem zakously do temene, jak si ho uštěpačně měří, sleduje jeho nemotorné snažení, aby postačil, aby ho postupující netiskli.

– Máš ještě bílou kůži, studente, řekl studeně, musí se ti celá svlíknout jako s hada. A ještě dlouho potom nebudeš náš!

– Tak! Ještě dlouho potom zachechtal se vousatý Vosrník z vápenice, jenž sem chodil za prací dvě hodiny cesty; říkal, že si doma ani nezahřeje nohy a už musí vstávat.

– A kde zůstal par kolega? Už se na to vykašlal, co? Jen čuchnul k prachu a vodtáh. Myslel, že mu budou pečený Ráci lítat do huby. To tak bývá.

Vlk se cítil trochu osamělým, ale bránil se, měl vtip, nikomu nezůstával odpověď dlužen.

– Až budu parťákem, Brejlo, dám vám udělat dvojité kolečko a upozorním inženýra na vaše neobyčejné zásluhy o podnik. Děláte za dva. Ze sta takových pracantů firma by zbohatla, pan šéf by mohl být místo dvou celé čtyři měsíce v Karlových Varech.

– Síla je síla, chlapečku, a ty se hrabeš jako stařec. No, parťákem to bys moh být, to jo, poroučet, na to ses učil! Ale jaká to spravedlnost, když v sobotu bereš stejně s námi, vždyť

se na tebe všichni dřeme. Měl by s nám doplácet. Prosíme tě, buď hezky zticha, neodmlouvej!

– Dřeme se všichni, hlupáci, pro podnikatele. A což děláte rybník pro mne? Já jsem jistě hloupější než vy starší, ale to, myslím, všichni víte, že neděláme pro sebe, ale pro knížete pána. či my se budeme dívat na tu krásu z oken zámku? Či my se tu budeme plavit po loďce a chytat ryby? A budeme-li chytat, bude to zase jenom pro panství, pro knížete pána. Kdo to nevidí, je slepý.

Rachota lezla kupředu pomalu jak hlemýžď.

Pondělí, proč jsi tak daleko od soboty?

Hars přišel v polovině týdne, bral motyku do ruky se zřejmým odporem, klel a hned se chytil s Brejlou, řka:

– Udělal bych tě drábem, duše otrocká, pustil bys ducha za můj úsměv!

Pracoval tu také Mrhal se synem; chodili spolu ráno do práce, v poledne hryzali suchý chléb a zapíjeli pivem, večer se pak společně zase vraceli k domovu. Starý Mrhal, kupodivu, byl stínem loňského; uprostřed ostatních samotařil, zarytý do svých myšlenek, zápasil s bahnem, s kolečky a lopatami neúnavně, bez oddechu, zatím co jeho Cyril hleděl, jak by se dal ukrátiti čas.

– Ztratil jste nák humor, otče, říkali mu, kdož ho znali, a bylo jich tu mnoho.

– Kdybyste byli v mé kůži, taky by vám nebylo do špás, odpovídal jim a zas dost.

— Vždyť máš barák, člověče, tak jaké zle?

V poledních přestávkách po hubeném obědě sedal, kouře dýmku a plivaje, pod hrází, jeho uši byly hluché k rozmluvám, jež kroužily kolem něho a k hrubým vtipům, které padaly, ko-

řenice tento život a tuto dřinu. Jeho oči se zahryzávaly vždycy do něčeho v dálce nad páchnoucím rybníkem, a jestliže sje-ly, padly zase jenom na Cyrila a tu z jeho zamklých bledých rtů, oježděných špičkou dýmky, vycházel dech podobný stonu.

Cyril se vyhýbal Petrovi, jak mohl, a potkal-li se s ním, odvracel tvář a neodpověděl ani na Petrův pozdrav.

Počalo pršetí drobným, vytrvalým deštěm a jejich bojovnost byla pokropena; náradí obtěžkalo vlhkem, nohy klouzaly po hladkém jílu.

Petr přicházel domů rozbit, ale jeho mysl byla svěží; smál se tlachům městečka, jež se k němu občas vznášely skrze ústa matčina. V sobotu kráčival domu se zlatníky, jež matka ukládala do tajné zásuvky ve stolku; tento sbil byl jediný předmět rodinný, jenž pamatoval několik generací Vlků a lepších časy.

Poslední měsíc prázdnin padal s chomáči žlutého listí na síto času a Hars vázal pingl: Sbohem, kamaráde, sbohem dřino na rybníce, sbohem, rodný pelechu, v němž je mi jako nahému v trní. Ještě oslavíme rozchod, ještě si zazpíváme, pak jen rukou pokyneme, zamáváme kloboukem! – Sbohem!

Pingl se houpal na holi. Ráno, jímž šel, nebylo čisté; zářijové mlhy svíraly obzor; ale Harsovi jakoby zářilo slunce, kráčel neohlédnuv se, hřívá mu vlála jako klusajícím hříběti.

Sbohem, co jsem měl rád a co jsem nenáviděl! Kráčel radostně, než přece se za prvním kopcem zastavil: srdce za-
bušilo prudčeji, oči se rozmžikaly, a cesta, po níž nosíval mladé hoře, zářila nyní velikou krásou.

Postál chvíli, přemnul čelo. Potom vyrazil znovu a počal zpí-
vati. Ale hlas mu přeskočil a on zmlkl. Potřásl hřívou a zaťal
rtý.

V dálce, v dálce hořelo slunce a v jeho zářích svítily hroty velkého města a zlaté oči nového života. Františku! Buď statečný! Jsi mlád a jsi dobrý jako novorozeně, jako anděl. Ale jsi chudý. Věz, že chudý musí býti trojnásob silný a statečný, aby nepodlehł v boji, ježž bojuje!

Jdi a bojuj s věřícíma očima – jinak padneš a budeš pohřben za ohradou jako psí mrcha!

Zářijové dny se rodily s očima vlhkýma steskem, ale práce ubíhala rychleji; ptactvo táhlo v klínových zástupech přes rybník a bralo s sebou Petrovy myšlenky. Vlčkovi se mnohdy chtělo pustit krumpáč, dát ruce do kapes a jít...

Do Ameriky! Do Ameriky!

křičeli dělníci u berana refrain bratránčí odrhovačky.

Září zahynulo v mlhavém žalu, říjen se obracel blátem a s větví staletých dubů skanul na hráz listopad.

Ve svátek všech svatých raňkovský hřbitov zapláł světly Matka Petrova také nesla svítku na hrob a dala sloužit mši za svého muže, jenž odešel vědomě neusmířen s bohem. Všichni starousedlí měli tu své mrtvé, a jak zažíhali nad hroby světla, znovu táhl minulý jejich život. Celá pokolení raňkovských ožívala, mrtvý a zašlý svět se vzbudil, rozmlouval se svými potomky a se zbylými staříky a stařenkami; bylo to jako by se veliký sbor duchů vznášel mezi holými stromy.

V polovině října učinily sníh a mráz konec práci. Přilípnut k zemi, ve smrdutých hnízdech hubeněl zbytek trhanů, kteří neměli kam odejít; žili z milosti a nemilosti partafírový, na účet příštího jara.

Vrchní inženýr tu a tam navštívil opuštěné kanceláře.

Pod ledovým škrálopem vypadal rybník jak obrovské zrcadlo; za slunných polední se v něm odrážely černé skvrny

vran, poletujících s břehu na břeh, v nichž sídleli ledňáčci, plachý párek přelíbezných ptáků.

Petrovi nastal starý lajdavý život. Potuloval se po studených stezkách za městem, brouzдал se v panské oboře a potloukal se Budkovem, z něhož vyšel otcův rod. Strýcové ho zvali do svých chalup, sedal s nimi na lavicích pod pecemi, málomluvný cizinec.

Odcházejce vzpomínal otcova mládí, jak je maloval svěžími barvami, se září v očích. Svažitá luka, na nichž otec, jsa chlapcem, pásaval, byla hluboko pod sněhem; cesta, kudy vyšel v svých jedenácti letech za řemeslem do světa, rovněž; vše minulé bylo hluboko, hluboko, ze starého života nezbyvalo nic, i ráz kraje se zajisté zcela změnil, jen bída zůstávala stejná pod doškovými střechami.

Odcházel tísněn myšlenkami o marnosti všeho. Té zimy zemřel Vondruška a všichni žáci ústavu mu šli na pohřeb.

– Ach, kdo mohl vědět, že ten hoch je chorý, pravil utíraje poslzený nos profesor Cukrář k důstojné tváři katechetově.

– Ano, ani rodiče nikdy nepřišli, aby nás upozornili, pane kolego. Zajisté.

– Ano, ano... kývaly hlavy v rozpačitém souhlase.

Sláva účasti byla slabou útěchou Vondruškových; stáli v pohřební parádě jako cizí návštěvníci a když přišli domů, usedli unaveně a bez slz v nevyhřáté světnici a ucítivše dvoj násob prázdnotu vylévali ze srdcí beznadějnost nad svým starým a nešťastným životem.

– Bylo by nejlépe, kdybych umřela. Pro co mám dále žít? žádná radost už mě neoblaží.

– Tak, tak. Není už tu nic, na čem bychom lpěli. Jediné světlo nám zhaslo, zahorekoval Vondruška.

Převlékl se však a šel do komory přebírat jablka, která zítra doveze na trh.

– Chtěli z něho mít pána! řekla Trezalka vrátivší se za zádušní mše. Kdyby mu bývali dali řemeslo, mohl tu být. Inu, to se rozumí: rodiče chtějí vždycky mít syna nóbl – co by to bylo za rodiče!

– Souchotiny, jak pravil mistr Trezal, to je nemoc chudých. Však nikdy ve svém životě ani nenajedl.

A o masopustě, v den před Klářinou svatbou s inženýrem Schovánekem, oběsil se starý Mrhal.

Nalezli visatce na kříži před osikou na rozcestí. Sněžilo po celou noc, sních zavál rysy zoufalství v tváři Mrhalově, nevypadal jako strašidlo, jen jako zbloudilec, jenž stanul na rozcestí, nemoha se vybrat ani v tu ani v onu stranu. Homolovitá sněžná čepice na jeho hlavě byla jako čapka clownova.

Dověděvši se o něm, přiběhla jeho rodina s nářkem, jen Cyril nehnut rtem. Odřízl klidným tahem zavíráku otce a chtěl jeho mrtvolu odnésti domů, ale v tom mu zabránili; když přišla komise, táž, která byla v Larinově vile, řekl Cyril pánům:

– Zbláznil se, jinak by nebyl takovou hloupost provedl. Zbláznil se z tý vraždy, bral si to moc k srdci.

– Myslí si snad, že ho z ní podezříváme? ptal se četník.

Cyryl pokrčil rameny a nikdo se ho už nevyptával. Kláru si hned po svatbě odvezl Schovánek do města, v němž nyní byl trvale zaměstnán. Svatba nebyla hlučná. Brzy na to se oženil i bratr Rudolf s dívkou, s níž se seznámil z novin a o níž se nevědělo nic, kromě toho, že vládne přiměřeným věnem. Viktor zůstal Rudolfovi k ruce; bylo mu to dopřáno, neboť slíbil, že se zřekne pití; v čistém oděvu sloužil večer hostům a ve dne vypomáhal v hospodářství.

Duha uspořádaného života se rozklenula opět nad starým domem, v němž jako šedá myš pobíhala Amála starajíc se o hospodářství.

– Ach, starý pán, vzdychávala, nemohl-li se těchto radostí dočkati?

Probouzelo se zvolna jaro.

Skřivan zpíval pod nebem, sníh slézal se strání a s polí, jimiž se počínali brodit opět raňkovští ceckáři, a oživovala dřina na knížecím rybníku; bratránci, kteří předevcírem ještě byli zkřehlí jako střechýle, dnes už roztáli, protahovali si vyzáblé údy slunečním teplem a vyklepávali přebytky hmyzu do kalužin; nejraději by si byli bývali svlékli zimní kůži jako hadi, aby se zbavili nejen blech a vší, ale i sebe samých, svého tuláctví, krušného osudu, jemuž propadli ztrativše krom lidské tváře všechno, co lze ztratit.

Učitelka Randová si nesla domů hrst podléšek a petrklíči a dala je tomu, kdo na ni čekával před branami Raňkova, úředníku Pucholdovi; jeho chřípě se dojatě zachvěly nad vonným darem a srdce se mu rozbušilo přívalem lásky.

Před židovým krámkem se batolila růžová Julie; světlé kudrny jí splývaly po skráních. Hrála si s hrníčkem a z Burianových oken, otevřených na dvůr, křičel nový potomek.

Obchodník Goldmann vyplouval na chodník ze svého galantního krámku s pěnovkou v císařských licousích, dávno zbělených moudrostí života, u masných krámků kdákaly klepny a pohled sochy svatého Floriana dnes jako včera beznadějně letěl přes bezové roští ze zákoutí pianistického kostela. Pod Flusárnou plynul drobný černý pramen, konečník města, a kdykoli spěl měsíc k úplňku, naň z rasovny vyli v nesmírném stesku, který stařenám zněl jako výstražný signál blížícího

se nešťestí. Trezal znovu spřádal své sny v okně stravovny a Soudný myslel na bratrství světa pod nizoučkým stropem svého krámků. Život běžel po svých stezkách pod gotickou ruinou minoritského kláštera stejně jako loni a jako předloni. Odešli-li mnozí, jiní zase přebyli, a den měl stejně své dvě kúrky a svou střídku. Čas, nebýti radničních hodin, které jej rozsekávaly, byl by se *zdál* nepohnutý jako zakotvená loď s vymřelou posádkou... Za starým židovským hřbitovem rozkvetla třešňová stráž..

A se šplounající putnou kráčela těžce přes hrbolaté náměstí malá Kožičková...

Na Smiřenci trhali skálu, na niž narazili pod základy hráze staré. Ozvala se rána a druhá – a Vlk se tiše skácel: útržek žuly narazil na jeho prsa.

Strhl se poplach, lidé se sbíhali, vrchní inženýr kloně se nad jeho tělem, složeným velikánem Brejlou na suché listí pod strom, luskl prsty a zahučel:

– To je malér. Zrovna jeho si to musilo vybrat. Rychle vůz a do nemocnice.

– Nekryl se jak se patří, říkali bratránci, pouštějice se znovu do díla. Hlupák.

Náhoda ho vyřadila. Nepatřil mezi nás. Jako by to pánbů věděl, mysleli dělníci.

Brejla vlezl s raněným do vozu a když koně stanuli před žlutou budovou, odnesl ho rovnou na operační sál.

– Zemře? ptal se lékařů.

Pokřčili rameny a říkali, nevzrušeně obracejice po velikém dělníku oči:

– Jak to můžeme, člověče, vědět?

Brejla se vrátil k rybníku, poručil si v kantině čtvrták samotné a stíraje špinavýma rukama slzy, hovořil:

– Nejlepší kamarád! Všichni jste banda, ale on? Že to netrefilo mne?

– Inu, osud, bratře, osud! plácal mu na ramena jeden trhan a usmíval se. Osud je mrcha, bratře! Tak to máš. Dnes on, zítra já, pozejtří ty – taky se dočkáš. Co je život? Přemejšlel si někdy vo tom, ty vole? Život je všechno, a dyž to vemeš z jiný stránky, život není nic.

Brejla seděl tiše na sudě a když trhan dopověděl, pravil znovu:

– Nejlepší kamarád! A což esli umře?

– Dej mi čtvrták, napiju se na jeho zdraví. – Holoto! trhl sebou Brejla a plivl.

– Nedáš? Taky dobře. Abys věděl, dám si sám. Paní partafírová!

– Už ste pil dost, už nemužu. Až zejtra, vážený. Jste vy ale starý kořala!

– Ale dyž já chci na zdraví toho... jak se menoval? Milostpani!

– Až zejtra!

– Dyž já mám takovou náladu, milostpaní partafírová!

– Už sem řekla. Heleďte, leze vám veš po pupku. Táhněte i s ní k čertu!

Brejla vstal.

– Já to platim, ať se nachlastá. A žádnou vodu. Tuhletu, samozitnou!

– Na zdááár! zvolal bratránek, svítě radostně očima a pozdvihuje k ústům kořalku. Ať žijou děti našejch rodičů!

Dopil hltavě, utřel bradu, škytl, vzal smutného dělníka za bradu a pravil:

– Víš, ty si vo tom nikdy nepřemejšlel: život je všechno. Ale dyž to vemeš z jiný stránky, život je, abych tak řek, velký hovno. Nic jineho. A čím víc se v něm hrabeš, tím víc smrdí.

I vyšel z kantiny a bylo ho ještě chvíli slyšet, jak se chechtá.

– Svatá pravda, vzdychla měchatá partafírová Hlásková a utřela zástěrou pobryndaný pult. Někdy to ty chlapi tak řeknou dobře, že se až otřeseš. Ach, jo, ty muj smutku, bejvá to s tím životem takový. Co já taky se nastarám, nadřu, napočítám a dyž se sleze rok s rokem, co z toho ze všeho mám.

– Prachy! utrl se Brejla.

– Bodejť! prachy! vyjela partafírová. Copak peníze sou všechno? To se ví, budu mít peníze, ale pak budu stará, neužiju jich; umřu, zbydou po mně a utratí je někdo jinej. Třeba je rozhází můj syn s lehkajma holkama!

– Tak teda, pravil dělník, táhněte vocaď uživat jich, dokavád máte kdy!

– Podivejme se, založila ruce v bok partafírka, to je mi rada! Na to bych bez vás nepřipadla. Vodejdu vodtaď a přide sem jiná vydělávat. To bych byla blázen!

– Je to tak, plivl hořce Brejla: sme všichni votroci peněz, hrom do tý bídy! Ale já vám tu říkám, že ten kluk, co ho to dneska štíplo, byl jinej. Kašlal na peníze.

— To všichni trhani, hrkla partafírová. Čerta stareho – jinej!

Ba jo, von byl svobodnej. Nevím, jak bych vám to jináč řek. Zkrátka, nepatřil do nás, vůbec nepatřil do tohohle svinskýho světa, a proto ho to vzalo. Rozumíte? Dejte mi eště čtvrták.

Brejla pak už tiše pil zalévaje žal.

– Táhněte taky, řekla za hodinu partafírová. Nemyslete, že tu budu nad váma stát až do večera. Mám eště jinou práci. Nu tak, bude to?

Brejla zaplatil a šel, táhna těžce opilé hnáty za sebou. Zastavil se na hrázi nad rybníkem a počal řvát do pracujícího množství:

– Hoří! Hoří!

Dělníci z prvních řad pozvedli k němu obličej a vystihše situaci odpověděli se smíchem

– Hoří, v tvej kotrbě!

– Pacholci knížecí! Proč se sejete v tom hnoji, svině v otrocký, he?

Když nepřestával nadávat, zvedlo se několik trhanů s parťákem, chytili ho za límec, dali mu pár na hlavu a smýkli jím na druhou stranu hráze; svalil se s ní dolů do kamení.

Posadil se a stíral si rukávem bláto s obličjeje.

Nakládal tu do kolečka písek Cyril Mrhal, lenivě a s nechutí.

– Ty ti dali „hoří“, člověče, hned tak na to nezapomeneš. Ale dobře ti tak, proč si vůl.

– Zejtra si vemu knížku, pudu vodtaď, zastenal Brejla, a vypliv hlínu, jež se mu nabrala do úst. Seděl tu už vystřízlivělý a hladil si rány, jež utřil.

– Dobře ti tak! opakoval Cyril. I jemu, Vlčkovi – hlavně jemu, hlavně jemu! Sotva se z toho vylíže, řádně ho to sebralo.

– Kušuj, křikl Brejla. A plivl opovržlivě: Puduj pryč a hned. Kdo by tu byl mezi váma, vy pakáží. Á pro koho vlastně se mám dřít? Pro knížete?

– Máš pravdu. Já taky, pustil v té chvíli lopatu Cyril. Já, kerej mám peněz dost, abych z nich moh žít jako pán? Dybys šel se mnou a proved, co ti řeknu, dal bych ti dobrou odměnu... ale ne, já ti to nemužu říct.

Brejla ho neposlouchal:

– Puduj pryč, hovořil, nezvedaje se však. Hřbet a ruce ho bolely.

- Tak co, šel bys se mnou? otázal se po chvíli Cyril.
- Pro co?
- Dyt' ti to říkám zřetelně, ne? Pro ty prachy. – Pro jaký prachy? podivil se Brejla.
- No, na hřbitov, vyhrkl Cyril.
- Chceš si ze mně střílet či co? Myslíš, že sem vám tu pro blázny? Di si tam sám!
- Víš, Brejlo, já se sám bojím.
- Čeho by ses bál? Mrtví sou mrtví, ty sou rádi, že už spějí. Jen si tam jdi, neboj se a vokraď je, vo co chceš. Ale sám! Ne se mnou. Mně na tuhle práci nedostaneš. Řek jsem ti to, co? A teď vode mně, ty hyjeno vobecná!
- Cyril vyvalil oči a skočil k své práci.
- Padla! hřmělo na druhé straně rubníku.

Leže na mezi za zahradami čekal Cyril, až městečko usne. Ale už dávno spalo a on ještě dlouho se převaloval. S pole páchla vojtěška a v rasovně psi vyli na měsíční záři.

Čas uplynul, na vraždu už nikdo nemyslíl, snad ani příbuzní, kteří se cítili poškozeni zmenšením dědického podílu, i bylo možno Cyrilovi provést plán. Konečně se zvedl, přešel úvoz i přešel hřbitovní zeď a ubíral se mezi hroby k Lavinově hrobce. Pohnul s velikou námahou špatně připevněnou deskou a vstoupil dovnitř. Vlhká tma a zápach hniloby ho objaly, že se až otrásl ošklivostí a hrůza vstupovala v jeho srdce. Mimoděk zamhouřil oči a stanul nepohnut.

– Deset tisíc, řekl si pak, jektaje zuby. Teď, anebo nikdy! I jal se přemáhati zděšené smysly. Zavírákem, jímž přeřízl otčův osudný provaz, narazil prudce na zdivo v místě, jež vídal tak zřetelně v svých myšlenkách.

Zdivo nepovolilo, i počal do něho bít se slepou zuřivostí.

Těžké víko truhly, na němž stál, skřípělo a prohýbalo se. Omítka povolila, ale cihlu, za níž byly peníze skryty, nemohl vytáhnouti. Pot se s něho lil a prsty krvácely.

Tu to nejní, řekl, zmejlil sem se. Je to na druhé straně. A třesoucími se, krvácejícími prsty hledal úkryt v druhé stěně.

– Proklatě, měl sem si vzít kladivo! Deset tisíc je deset tisíc.

A vrátil se k první cihle. Povolila, vyňal ji, ale peněz za ní nebylo. Vyňal druhou a konečně za třetí nahmatal poklad. Málo se staral o stopy, jež v hrobce zanechal. Vstrčil papíry za košili a vylezl. Bylo už krátce před svítáním, veliký krvavý měsíc umíral za vzdálenými lesy. Zasunul kámen s posledním zbytkem sil, přešel zeď a zamířil poli k staré cihelně. Byl znaven, přes to však se usmíval, mysle, kterak se lidé podiví, až uvidí, že si otevřel krámk a vyjel z domu sedě na kozlíku nové brýčky.

– Ne, ne, říkal si, já nejsem hlupák, za jakého mě máte. Za jakého mě má celý svět. Už sem vás jednou přechytral a teď vás přechytrám po druhý. I Mariánu.

A vytáhl bankovky a znovu a znovu je přepočítával a přibližoval k očím, aby se přesvědčil, že se mu nezdá libý sen.

– Ty můj milý Larine, politoval, ubohý Larine! Hehe!

Pod dřevěnou střechou opuštěné cihelny za marjánovskou cestou spali na starém seně spánkem spravedlivých bratří Rejholové a uprostřed nich holka, pihovitá a rezavá. Drželi se navzájem kolem krku; v nohách stála láhev od kořalky a válely se konzervové krabičky.

Cyrl nad nimi stanul, nevěda, má-li odejít vyspat se jinam, či je probudit.

– Co bych odcházel, mám-li peníze? S penězi si můžeš všechno dovolit, pomyslí si a zasmál se hlučně. Rejholové opatrně otevřeli oči. Josef zaklel a chrstl po Cyrilovi hrst špinavých slov, kdežto Jan se posadil a ptal se zhurta, co ráčí.

– Táhni nebo! – chystal se Jan vstát, vida, že se Cyril směje.

– To věřim, takhle spát! S křehotinkou! – Táhni, dokud máš zdravý hnáty!

– Šak bych to zaplatil, nadmul se Cyril.

– Čim? zavrčel posměšně Josef.

– Ukaž tedy, řekl Jan a Cyril ukázal tisícikorunu. —. Tě bůh. Nejni falešná?

– Čuchni, jak voní. Fajn, co?

A oba bratři si prohlíželi u vytržení tisícikorunu, již v svém životě ještě takto zblízka neviděli.

– Dojdi pro víno na nádraží, budeme pít. A kup tam pletelec buřtů. A kup tři flandy, každému jednu, poroučel pyšně Cyril.

– A co tady ta? ukázal Jan na holku, spící dosud pevným spánkem. Kolik za ní dáš?

– Já vás nevokradu, buďte bez starosti. Jan obrátil tisícovku a pravil:

– Je vod vápna. Kdes jí šloh, čověče?

– Z dědictví, srkl Cyril, zouvaje si boty s opuchlých nohou. To víš, táta zedník. Jak by nebyla vod vápna.

Jan sebral láhev a šel zvolna poli klátivým, ospalým krokem k městu, k nádražní restauraci, již otvírali už k prvním vláčkům.

– Nezapomeň na cigarety, křičel ještě Cyril za ním, športky. Ne abys mi s tím vzal roha!

Den vstával velikou září a rosný chlad z travin a obilí tíhl pod rozbitou střechu.

– Mám ji zbudu? tázal se Cyril Josefa, uléhaje na Janovo místo.

– No, jak jinak.

Potom se Jan vrátil s lahvemi a Cyril pil chvatnými doušky, až se zajíkal; pak se skácel a spal.

– Br, otrásla se holka, má ruce celý vod krve, koukejte.

– Je to divný s těma jeho prachy, řekl Josef žmoulaje sous-to.

– A s tou krví, pravila holka. Asi se pral. A smrdí, jako by byl přišel z krchova. Fuj!

– Cyrile! houkl mu Jan do uší. Cyril se ani nepohnul.

– Cyrile!

Ale on chrápal.

A tu Janova ruka lehce a hbitě vjela Cyrilovi do záňadří a vy-táhla devět lístků, devět tisíc.

– Dej sem! křikl Josef a skočil po penězích. – Mně jednu, mně jednu! pištěla holka.

– Dost času, sevřel třesoucí se ruce Jan a div, že Josefa neudeřil. Sedni si!

– Zrádče! syčel Josef. To si bratr?!

– Musíme všechno uvážit, řekl Jan pokrýváje se bledostí. Dej jí po tlamě, ať nepišťí, krysa!

— Mlč, nebo –! napráhl Josef a holka se bázkivě schoulila. Lehla si na břicho a cítila, jak jí srdce běží prudkým cvalem jako splašený kůň; opanovávala se, ale pak ji znovu zalila hlavu krev, i zvedla se syčíc:

– Zabte ho! Zabte!

Byl to sykot hada, jenž v ráji svedl první lidi k hřichu, a Josef ihned poslechl: odpjal pásek, udělal z něho smyčku, děvče

nazvedlo Cyrilovu hlavu, i táhli ho rychle ke stromu. Cyril vypouklil oči, jal se bít rukama i nohama a chroptěl, modraje v tváři.

– Honzo, pomoz přece! sípal Josef.

– Nechá nás dřít; holomek, cedila holka skrze zuby. Rezavé vlasy se jí rozpletly a zářily kolem hlavy jako aureola světice.

– S tímhle já nechci nic mít, prohlásil tvrdě Jan. Jeho hlas zazněl jako skřípot ledu. Pověste ho na svý konto. Tu sou prachy, dodal ještě a hodil papíry na senný pelech.

Josef s děvčetem pustili řemen, z něhož se chroptě vyprostil Cyril. Posadil se a zíral vyjeveně, nechápaje, co se s ním dělo. V uších mu znělo a před očima tancovaly modré a rudé kruhy.

– To byl špás, řekl Jan, jenž se uklidňoval. Ale po druhé už lidem, ty mizero, neukazuj velký peníze, zblázní se a zabijou tě.

Cyril těžce lapal vzduch.

– To byl špás, koktal blbě, ohmatávaje si olověnými rukama krk.

Děvče si zastřelo tvář a Josef třikrát plivl před sebe, jako činí pověřivé báby, zažehnavajíce čertovy prsty ve vzduchovém víru.

– Fuj – to byl špás. Myslel sem už, že je to moje poslední. Už spát nepudu.

Bylo ticho, slunce stálo nad žity, jež byla rosou zšedlá; na větvi starého švestkového stromu, jenž stál samojediný u cihelny, dotýká se její chatrné střechy, nad listy jitrocele, stříbřitého podběle a nad pralesem kopřiv zpívala pěnice svou nevinou píseň.

– Tu máš svý prachy, ukázal Jan. Vypadly ti.

A ty, obrátil se na děvče, koukej mazat. Honem! Cyril se vzpomatoval zcela. Schoval velké peníze opět za ěadra, a mávaje drobnými, okřikl Jana:

– Nech ji, mně se líbí. Zaplatím jí i vám, holomci!

Tady je diškrece.

– Dyž myslíš, blýskl Jan očima.

– Dyž se mu líbí, vzpomatoval se už také Josef a hořce se usmíval, bera od Cyrila několik pěttek. Proti gustu...

Pokrčili rameny a odcházeli.

Josef kráčel za Janem, maje ruce hluboko v kapsách a s hlavou svěšenou.

– Ty, hled', řeklo děvče a sedlo si k Cyrilovi, utřhal si mi všechny knoflíčky u bluzu. Ty si ale!

– Jakej? optal se Cyril.

– Divokej... Koupíš mi novou, dyž si takovej boháč?

– Divokej? Ba ne. To se mejlíš. Docela krotkej.

– Napij se. Je tu ještě víno, nedopils, řekla holka a upravovala si rozpletené vlasy.

– Nejni tu nikdo?

– Nejni. A kdyby byl, co na tom, ty hloupej! zasmála se.

– Neslyšíš kroky? optal se a vypouklil oči. Zatajil dech poslouchaje.

– Neblázni, Cyrile!

Vzal ji prudce za ruku prose:

– Budeš svědčit, že sem tu byl s tebou – celou noc, rozumíš?

Jeho hlas měl zimnici.

– Ty si zabil? zděsila se pojednou holka jeho hlasu a jeho tváře.

A tu Cyril, posadiv se na bobek, přiblížil k jejím očím zakrácené prsty i vypravil těžce ze sebe:

– Těmahle rukama, vidíš? A udeřiv ji krutě pěstí do hlavy:
Takhle!

Žena zasípěla, převrátila se naznak. Jal se ji rdousit.

– Poviš to na mne, co?

Vrtěla hlavou, zarývajíc zoufale nehty do jeho rukou, i pustil ji.

Bála se pohnout. Tetelila se hrůzou, jež z něho šla a tekla jí do žil.

– Umeju se a pudeme, řekl.

Kývla, neodvažujíc se nic namítat nebo se ptát. – Pryč, rozumíš? Mám deset tisíc korun. Vemu si tě za ženu a ty – ty mně zachrániš, přídou-li pro mě? Vid'?!

Holce odletovaly od očí slzy, jak prudce kývala. Pudeme daleko? dodala si konečně odvahy k otázce.

– Mám deset tisíc. Pudeme až na kraj světa..., ale ne po silnicích, víš... Di napřed tady, ukázal na mez.

Vzdychla zhluboka jako ten, komu položili na plece dubové dřevo kříže, a dala se váhavým krokem po mezi.

Kráčel za ní, ohlížeje se a sahaje si pod košili.

Šel za ní jako zloděj a jako vrah; neboť každé řemeslo a každý čin zanechává stopy v našich údech, v obličejí a očích, a zatěžkává všechny naše pohyby i myšlenky.

Dotkli se obzoru a pak je zhltna zelená vlnící se pole.

17

– Moderní romantik? podivil se Puchold. Neřekl bych. Všechno jiné, jen to ne. Jaký pak romantik, a dokonce moderní? Vůbec, býti moderní, vylučuje jakoukoli romantiku.

– Zajisté, stála na svém učitelka Randová. Dnes už není romantiky, leč v práci, již vyděláváme chléb!

– To by tedy bylo něco úplně romanticky nového?

Ne, není to tak problematické. Činil na mne vždycky dojem člověka, který je v slepé uličce. Nevěda kudy kam, počal bít hlavou o zeď. Toť vše.

– Neznáte ho, nerozumíte tedy. Ale když už jdeme kolem, nemohli bychom se zastavit?

– Proším, řekl trochu smutně Puchold. Já ovšem počkám tady, do nemocnice mně nedostanete. Vyběhla do prvního poschodí, trochu se jí chvělo srdce, když zmačkla kliku jeho pokoje.

– Nesmí s nikým mluvit, pravila jeptiška s tváří oroseného poupěte. Není možno. Právě také spí. Ale už je mu snáz. Měl to ošklivé.

Mladá učitelka viděla jeho tvář, bílou jako jeho prostěradla, do čela se mu svezl chomáč vlasů, a nyní otevřel oči. Pokynula mu.

– Sestřičko, kdo je to? otázal se slabým hlasem.

– Vidíte, slečno, pravila sestra, nepoznává vás. Nikoho nepoznává. Zná jen mne.

Tahiti, blažené ostrovy! vzpomněla Randová, ocitnuvši se na chodbě. Zdá se, dodala v myšlenkách, že se jim blíží. I bylo jí líto toho hochy a drobného snu, jež společně snili a společně ztratili v prudké chvíli pod hřbitovní zdí.

– Dám vám dnes desátý úkol z esperanta. Je to velmi důležitá úloha a přísně vás z ní vyzkouším, řekl Puchold, když se vrátila, ryje hůlkou v písku nemocniční cesty.

– Tak? pronesla chladně Cilka, mrzíc se, že se neptá po stavu raněného přítele.

Postřehl nevrlý tón a snažil se věc napravit. Bože, aby si nemyslíla, že žálí. – Ó, kdo by byl řekl, že je to s Vlkem tak

vážné! spráskl ruce, jevě pozdní účast. – Bylo by ho věru škoda.

Mlčela, vzdalujíc se od Pucholda v myšlenkách na sto honů, a on žertoval:

– Ted' se mi zdá, věru – moderní romantik. Možná, že se dobýval zespod k výšce, již minul kdysi z nerozumné lehkomyšlnosti. Pokud j sem ho znal, byl na svůj věk rozumově značně vyspělý. Možná, že věděl, co chce, a to je hlavní: znát svůj cíl a vědět, jak za ním jít, ať si říká kdo chce co chce.

Nevěděl přesně, co mluví.

– Já ovšem, pokračoval, bera do štipce svůj svislý nos, nepotřeboval jsem dlouho uvažovat a probíjet se. Mít svoje jisté pokud možná nejdříve – není, rozumí se, nejsnadnější, ale já...

Neposlouchajíc ho, řekla Cilka:

– Chtěla bych ho ošetřovat. Proč nevykládáte? optala se po chvíli, patříc na mrak, plující nad jeho nosem.

— Spíš by ho mohla ošetřovat paní Klára, ušklíbl se. Ale dnes by to šlo, zdá se, těžko. Byli spolu kdysi velmi – hledal vhodné slovo – důvěrní, křikl, když je konečně našel. To víte, vidíte?

Mávla rukou:

– Na minulost nikdo nemá práva; jen ti, jichž se týče; a možná, že ani ti ne.

Puchold zesmutněl, rozpomenuv se pod těmito slovy na svou bolest, jež ho přivedla na pokraj zoufalství a jíž tak nesnadno v skrytu vyléčil.

– Ach, minulost! pravil bolestně.

– Jakou vy máte minulost, optala se Cilka, mohl byste mi ji prozradit?

– S radostí, řekl, zardívaje se jako hráč, přistižený při falešných myšlenkách – já nemám, kromě esperanta a sbírky poš-

tovních známek, žádné. Divíte se? Byl jsem vždycky té zásady, že muž má vstupovat v stav manželský čistý.

– A co ty básně na vějířích? zasmála se upřímně Randová a Puchold se po druhé pokrýl mladickým ruměncem.

Minulost? Ne, té nikdo v Raňkově nezapomínal. Vlekla se za každým jako ocas za psem, všechny tvé dni se lepily na tebe jako záplaty na kabát žebrákův.

– Nenadělal matce mnoho radosti, říkali hovořice nyní o Vl-kovi. Pamatuji se, jak do hospody „U bílého koníčka“ chodil jeho otec; a on tam kdysi hodil kámen oknem. To byl ještě takovýhle capart. Nu, a což se nepamatuješ na to, jak musili vytahovat ze studny kočku? Jistě to jiný neudělal než on – celé město by bylo dostalo horkou nemoc, pravil druhý soused.

– Nu, a teď umírá.

– Jo, jo. Je to s ním bledé...

Za týden bylo mu lépe. Hovořilo se:

– Má kočičí náтуру po matce. Ta se také ze všeho vylízala.

– Že by teď mohl začít jiný život?

Vlk se pomalu sbíral. Rána už tak nepálila a horečky povolily. Budil se ráno s čistýma očima, které se zalíbením putovaly za sestřičkou po jizbě. Cítila je na čele i v zášjíjí; tvářila se přísně, napomínajíc ho tak, aby byl klidny a nechal všechno spáti, všechno, co se netýká jeho rány a zdraví.

Přišel lékař.

– Vyhráno, příteli! zvolal. Ale byla to s vámi práce!

Byl mladý, svěží a plášť na něm šuměl jako křídla velikého ptáka.

– Pane doktore, pravil, víte, práce u nemocných by neměly konat ženy!

– Jeptiška není žena. Toť neutrum, řekl lékař a zasmál se.

Vlk se na něho tiše zubil, na jeho široké koštěné brýle v oholené tváři, na jeho čistou pleš a všiml si, že má jedno oko modré a druhé zelené.

Lékař si sedl na jeho postel, dal nohu přes nohu, pokýval se, chtěl snad něco ještě hovořit, ale vysunul jen svůj silný spodní ret a opět se zvedl a odkvapil, pruh jen tu po něm zůstal jako po zamávání bílých ptačích křídel a pach nemocniční z chorých rukou, které tiskne na puls a z léků, které předpisuje.

Sestřička přinesla svačinu.

– Zas je tam krásný den, pravila.

– Jsem rád, že odtud vidím zříceniny kláštera a nic víc.

– Opravdu, jen hrot je vidět, řekla jeptiška. Ještě jsem si nevšimla.

– Ale to přece stačí zplna rodným synům. Nosila k jeho ústům lžíce mléka.

– Já jsem Kristus, syn boží, pravil pojednou a ona leknutím pustila lžíci, že padla a zazvonila.

– Přišel jsem po druhé na svět, abych jej vykoupil....v srdci mám ránu, ranila jsi mne, Magdaleno!

Blouznil. Pobíhala zmatená, neboť Magdalena bylo křestní jméno sestry Veroniky. Potom, místo aby mu obnovila obkldady, klekla u jeho lože a počala se hlasitě modliti.

Byla tu teprve rok a její srdce pukávalo bezradnou lítostí u loží plných strážní.

– Panno Maria, pomoz! pronášela úzkostlivě, dívajíc se na zarostlou tvář raněného Petra. A zděsila se poznovu: Skutečně vídávala už tento obličej s plavými vlasy, se širokými obočními oblouky, s těmito rty a s tímto mladým kruhem vousů! Byla to tvář jejího ženicha, mladého syna božího, když

dospěl v muže a krácel do pouště postiti se čtyřicet dnů a čtyřicet nocí.

– Panno Maria! šeptala vroucně. Stiskla knoflíček a přišly dvě starší sestry.

Odpoledne navštívila syna matka. Byl opět klidný a hladil ji, plačící, po vrásčitých tvářích rukou, na níž byly tvrdé stopy rybníční roboty.

– Žádný strach, maminko, hovořil mladý lékař, už jsme vám ho vynesli z propasti.

A matka se usmívala ze slz.

Sestra Veronika shledávala shodné rysy v obličejích syna a matky; měl její čelo a nos a pohled, jenž vycházel z dálky, z veliké dálky. Vzpomněla i své matky a řekla si:

– Každá matka jest mučednice.

Seděl už, když vpluli dveřmi do tichého přístavu jizby číslo 13 Hars a Skála.

– Vše je dobré, co se děje, řekl Vlk, dělám teď protiklerikální propagandu mezi jeptiškami. Veronika se mi obzvlášť líbí a setrvám-li tu ještě měsíc, bude zcela na mé straně.

– Zamiloval jsem se do židovky, má krám a, ještě peníze navrchu. Bylo to strašně lákavé, ale už jsem z toho venku. Běhal-li jsem dříve za ní jako čokl, běhá ona dnes za mnou k mému malému potěšení. Sestry mi lajnu a tatík se směje. Ale já už opravdu teď začnu z jiného konce. Už jsme se s Harsem umluvili.

– Chodím na přednášky profesora Vysokého, řekl Hars, to jest má láska. Otevřel mi okna, dívám se jimi do hor. Než jsem odejel sem, pořádal politickou schůzi. Říkám vám, to je revolucionář! Žádnými pumami, žádným podkopem – politické svobody dobudeme duchem!

Počal pobíhat po pokoji.

– Mně zajímá, jak říká, že překonal Marxe, pravil Skála. Nic víc.

– Znáš už Marxe, lenochu? Hars se chystal k ráně jako býk.

– Znudil mne dokonale, vece Skála, kdežto Bakunin je zábavný.

– Vzpomínám si na Vysokého rád, zahovořil Petr a jeho hlas byl bledý jako barva jeho obličeje. Pamatujete se, jak jsme leželi na břiše na zamčené galerii „Na poště?“ a ani nedýchali, naslouchajíce mu? Sál byl plný těch, kteří ho deset roků před tím, když jsme byli ještě kůzlata, štváli jako zrádce národa kamením a býkovci... naši starší bratři a otcové a strýcové! Nebýt povozníka Blocha, který ho v krytém kočáře odvezl rychle za město, nevíme, byl-li by vyvázl!

– Psi! plivl Hars nešetřně na skvoucí podlahu. – Před vchodem tehdy vartovali profesor Cukrář s katechetou. Už se ani nepamatuji, kdo si to odnesl karcerem, vzpomněl také Skála. Prchli jsme tehdy ještě před koncem schůze s galerie dvorem a dívali jsme se na oba špicly ze stínu koleje.

– Začal nehlučně a suchým hlasem, ale pak myslím, že nám bylo jako bychom se dívali do ohně; šlehalo z něho plameny.

Vešla jeptiška s teploměrem a oni se odmíceli. Klopila cudně hlavu a opět zticha odešla. Nemocniční hodiny bily pátou a přátelé se chystali k odchodu.

– Na shledanou, tiskli mu ruce.

– Zde? optal se hoře v tvářích.

– V Praze, řekli. Už jsme se umluvili, ještě ti to dáme písemně, abys nám nemohl od toho utéci. Necháš nádeničiny, povedeme společnou domácnost, zařídíme komunu.

– Máte plán? otázal se Petr.

– Vůbec není třeba, mávl rukou Hars. Třeba jen si říci, že se budeme žít tam a ne tady. Uvidíme, co ze všeho bude, třásl svou krásnou hřívou.

– Hlavní věc, abys byl zdravý do podzimu, toť jediná starost. Přičiňuj se.

Dveře zapadly. V obdélníku, jež tvořilo okno, plul bílý oblak a nyní k němu vzlétli holubi bystrým tahem, křídla jich se blýskala v slunci; zmizeli za obloukem trosek.

Petrovi bylo veselo, cítil se lehkým i snažil se povstát, ale v prsou se vzbudila bolest a srazila ho zpět na polštář.

– Sestřičko! zvolal, ale nebylo jí tu. Připadal si jako bezmocné dítě; zastesklo se mu po ní, cítil, jak je bez ní slabý a malý a že proň znamená sílu a život. Stiskl knoflík.

– Co si přejete? tázala se, chvatně vstupujíc. – Abyste tu byla, dechl.

Usmála se i sedla do jeho nohou.

– Účel ženina života jest milovat muže a rodit s ním děti, řekl.

Slyšela často pronášeti tato slova. Říkávali jí je pacienti proto, aby se popásli na jejích rozpacích. Neutkvívala v její duši zasvěcené lásce nadzemské. Nyní však zazněla z jeho úst s vřelou opravdovostí, již se polekala.

Bohatá, selská dcerka, vychovaná v katolickém pensionáři a rozčarovaná pak první láskou, odešla do samot, aby zapomněla na svět. Ale čas modliteb a rozjímání uplynul i poslali ji sem do nemocnice sloužit ubohým. Zvykala si těžce, učíc se milosrdenství. Potlačovala v sobě často marně odpor k otevřeným ranám, k tuberkulosním chrchlům i k nahým lidským údům, jež bylo třeba brát do jemných bílých rukou, i bývala proto často plísněna představenými.

– Život v bohu jest nejsprávnější, odpověděla.

– Přál bych si, abyste o tom nikdy nezapochoybovala. Já budu mít děti. V tomto ohledu jsem Tolstojovec. Jděte a množte se, řekl Kristus ke svým učedníkům. Vaše církvec odvrátila svou tvář od těchto slov – jakož od většiny Kristova učení.

– Rouháte se. Neměl byste takto mluvit předem mnou, nezasluhuji si toho, pravila téměř plačky.

– Týráte-li vás, ustanu. Neboť chci, abyste se na mne vždy jen usmívala a abyste, až odejdu odtud, měla, na mne vzpomínku jako na přítele, jemuž jste pomáhala zachránit život.

Přetřela čelo, jako by chtěla setřít s něho nepatřičné myšlenky.

– Nejsem proti Kristu. Ne. Věřím s ním, že všichni jsme děti boží a že všichni máme spět k radosti – ovšem že snad tu, na zemi, která jediná ze všeho jest pozitivní. Zajisté proto jsem proti církvi, která nás k této zemi obrací zády, sama se jí držíc hrabivýma rukama.

– Dosti, řekla. Ostatně – činí-li vám to dobře, mluvte; neposlouchám vás. Bránila klid svého srdce a čistotu své duše, jak bylo přikázáno.

– Nuže, nedotknu se již těchto věcí. Snad nemám pravdu já, ale vy. Štěstí patrně nesídlí v pochodu rozumu, ale ve víře skryté v koutku srdce. Promiňte, řeknu-li ještě, co říci musím: škoda vaší krve, že z ní nevzejde květ.

– Požádám sestru Angolu, ozvala se po chvíli tichým hlasem, aby mne vystřídala na tomto pokoji. Srdce jí mocně bilo do šněrovaných ňader.

... a neuved' nás v pokušení,

opakovala s důrazem několikrát v ten večer a snažila se zapuditi obraz vyhublé bílé tváře Vlky, zarostlé vousem mla-

dého poustevníka, která se jí drala do mysle, usilovně zdvihané k bohu.

18

Protahující se, spěli dnové k létu. Mohl již chodit a vídal v časných hodinách pochopy, vynášející prosté hnědé rakve zemřelých a později černý sbor jeptišek, pospíchajících na ranní mši svatou; zdálo se, že jsou všechny stejně velké, nezahlédls obličejů, jejich chůze byla stejná, nerozeznávals jich; nebyly to ženy, bylo to neutrum, černá, smutná, rychle se pohybující plocha, ne nepodobná vesnickému pohřebnímu průvodu. Kráčely rychle, nemajíce nic společném ani s modrým nebem ani se zelení polí a zahrad, jimiž byla nemocnice oddělena od města.

Žil trochu jako v kriminále a těšil se, až mu dovolí lékař sejít a procházet se. Odpoledne hltal knihy a večer přicházela matka i vzpomínávali otce. Nikdy předtím si nebyli tak blízko jako za těchto rozhovorů v nemocnici.

Matka byla svolna, aby se pustil do Prahy; *vydrží* bez jeho pomoci. Až zakotví, však na ni nezapomene. I počala se těšiti na nový život svého syna, jenž se, jak se jí zdálo, nyní už zcela umoudřil.

Stará, klidná jeptiška Angela, jež ho nyní ošetřovala, nena dělala mnoho řečí; ale i Veronika zacházela optat se po zdraví. Byla plachá, varovala se zbytečných slov.

Dnes sem přišla v červnový den s kyticí růží. Poděkoval jí.
Hovořila:

– Vzpomínala jsem na domov, na naši zahrádku. Naše ves je v rovných polích, nevidíte lesů ani hor, jen oblaka při západu tvoří hrady nad růžovými vodami. Sedávala jsem pod okny

a poslouchala, jak chlapci hrají na harmoniku a zpívají. Kvetou tam u nás nyní růže.

– Domov? Co je to?

– Takové teploučké hnízdo. Jste tam jako v peří.

– Neznám tohoto domova, řekl. Či snad je domovem kout u pece, kam padají v noci oharky a ve dne se smetá prach? Či je dnes domovem jizba plná podnájemníků?

Jeho smích, jenž následoval po těchto slovech, nebyl veselý.

– Nemám domova. Bolívalo mne to kdysi, sestro Veroniko.

Obrátila po něm oči a jemu se zdálo, že po prvé prozřela; byly tak čiré v udivení. Pravil ještě

– Chudí nemají domova ani vlasti – bohudíky; proto oni jediní mají jedno nad to: žízeň po svobodě. Přísámbůh, že jí dobudou. Toť jediné království bratří, o němž snil Kristus mezi zástupem nejbídnějších.

Po odstavci mlčení, do něhož padaly otevřeným oknem hlasy zrajících polí, povstala řkouc:

– Nejsem Veronika – jmenuj i se Maří. Není to darmo. Padám ve svých myšlenkách do hříchů; svět mne volá a já již nemohu zabránit přístupu jeho hlasu.

Přišel Judáš, rozervaný a smutný. Po stisku ruky sedl a pravil, div nezaplakal:

– Vyženu ženu. Chodí mi za jinými. Dítě si ponechám a nedám je, nikdy nedám!

Petr spráskl ruce, ale neříkal nic. Cítil jen, jak se cizí osud sune kolem něho; nebylo to však nic než plachý stín.

Žid poseděl mlčelivý a nešťastný a opět odešel. Odcházel, maje slzy v očích.

V tichu a pokoji přibývalo Petrovi valem sil, i vycházel už do zahrady a posléze se loučil. Obrátil se po budově.

Sbohem!

Byl svátek svatého Petra a Pavla, mladí lidé se chystali na pouti do okolních osad. Započal se sluncem a skončil se černými prapory. Spadly s úředních budov se zvěstí, že následník trůnu a jeho žena byli v Bosně zastřeleni.

Aniž chápaly dosah události, počaly ženy naříkat, ale mužové v hospodách říkali, tlukouce do stolů:

– Sakra, proč tam lez, moh' to vědět, že Srbové nejsou Češi – s těma je, panečku, těžká hračka! Uvidíme, dojde ještě na starého! Popovídavše si v hospodách a odcházejíce po svých pivech domů, na kutě k svým ženám, vystřízlivěli neblahými předtuchami: Co z toho pojde?!

Na nebi se chvěly hvězdy.

Padl arcivévoda, ale ani jediná hvězda se dnes nechvěla víc než včera.

Jediná se nevymkla ze své dráhy na důkaz smutku. Bůh se díval z vesmíru stejně lhostejně na hemžení lidské havěti jako před sto a před tisíci lety.

– Není pochyby, že se blíží válka, zatvářil se státnicky Soudný a Judáš se třepal do hlavy:

– Když si to taky nemyslím!

– Kdo by do ní šel? Generálové! Lid už není stádem, které by se dalo hnát na jatka, myslil Petr.

– To není, to je pravda; dnes už není rok šestašedesátý. Ať si páni s námi nehrajou, uvidí! vznítil se nyní Judáš a zašermoval rukama. Ať dají lidu zbraně! Ať jenom nám dají zbraně! Vypráskáme je. Lid už je uvědomělý.

– Nevím, nevím, vrtěl hlavou suchý krejčí a jeho tvář zesivěla od těžkých myšlenek.

– Jen ať to zkosí, hřměl Judáš a jal se procházeti dílnou Soudného, zřejmě rozbolestněn vzpomínkou na Cilku, nevěrnou konkubinu...

Všední události praskaly neslyšně jako mýdlové bubliny pod úderu ruchu, jenž nastal v kasárnách, v státních úřadech a všude. Domácí pluk kvapně odtáhl a do vyprázdněných budov povoláni byli rezervisté. Ulice tichého městečka se naplnily třeskem a hospody počaly žít horečným tempem.

Ze svého bytu přes náměstí chodil do úřadu okresní hejtman jako by jezdil na tříleté bruně. Na nádraží byl zatčen podezřelý cizinec a u předsedy národněsocialistické mládeže vykonána prohlídka.

Vzduch se naplnil dusnými výpary, zdálo se, že je cítit prach a krev, a kněží s kazatelen kázali zděšeným ženám o pomstě, již nachystal Hospodin národu vrahů, žijícímu za Drinou.

Byla neděle, svátek svaté Anny. Otevřeným oknem odkudsi z ulice zalehl výkřik:

– Válka!

Byla to žena? Byl to muž, kdož toto vykřikl?

Bylo to srdce, do něhož vrazili nůž!

Dům chudiny, v němž bydlili Vlkovi, se zapotácel, ženy počaly křičet a plakat a hrnuly se na ulici. Všude bylo už plno tváří, městečko se proměnilo v kotel, v němž počalo vřít.

– Válka! sepjala ruce Vlkova matka. Ježíši Kriste! bědovavla stará žena. Co s námi bude! Bůh se nemohl déle dívat na nepravosti! Všichni jsme se prohřešili, všichni budeme potrestáni!

Nebude válka! Nestrachujte se, pravil syn. Bude něco jiného! Účtování!

– Ty mi taky odejdeš! Matka zvýšila svůj hlas a on ji pak chlácholil všecek dojat. Odcházeje cítil, jak těžce a s brutální tíhou se mu zavěsil na šíji její osud.

Četl černožlutou vyhlášku. Lidé se před ní tlačili, šlapali si na paty i vráželi do sebe.

Vyhlášky byly na každém nároží.

– Válka! říkal si Petr. Ne! Všichni chudí jsme bratří! A napadla ho slova, jež slyšel Ioni na veliké schůzi pracujícího lidu:

– Nebude válek! Ni muže, ni haléře na militarismus! Nebude králů ani papežů!

Na náměstí uprostřed hustého zástupu hrála vojenská hudba rakouskou hymnu. Lidé měli obnažené hlavy.

Zahnul do ulice, v níž narazil na Soudného.

V kostrounově obličejí byly všechny bědy člověka, kterým mrštili o zem a kterému šlápli na krk.

– Nechod' tam! pravil Petr. — Kam tedy mám jít?

Vlk pokrčil rameny.

– Sláva císaři! houkl jim do ucha vdovec Řípa. Soudný začal pěst.

Řípa se odsunul opatrně, šklebil se a stříhal ušima. – Co, vy nekřičíte?! pravil ještě.

Odvrátili se od něho se zlostí a s opovržením. Pociťovali hořce svou slabost. Jejich myšlenky se zastavily a pod nohama jim ujížděla tmavá, špatně dlážděná ulice. Kanály páchly a před hostinci a nálevnami mávaly zástupy neznámých vyjevených mužů prudce rukama.

– To bude čtrnáctidenní procházka! Tam a zpátky, slyšeli tlustého pána se širokým zlatým řetězem na vestě.

– Co? Procházka! Čerta starého, prskal mu v odpověď malý mužík s kocouřím knírem. Budeme rádi, když tu budem za půl roku.

– A Rus do toho, člověče, to bude sekec! smál se kdosi a plácal si po stehnách. To ti splaskne pupek, bratře!

– Pst! okřikovali ho.

Nebylo bojovné nálady, ale také nikde vzdoru. V hospodách zpívali:

*Eště sem nevyrost,
mám bejt voják, hurá!
Mám bejt voják.
Už na mne dávají,
už na mne dávají
modrej kabát,
hurá!
Modrej kabát.*

– Co soudíš, pravil Petr hněvivě, měly by se vyhodit železniční mosty!

– To je tvá myšlenka? optal se vzrušeně Soudný. Tvá myšlenka?

– Moje! Je přece na dlani.

– Ano, dnes. Proč nebyla na dlani před měsícem? Jací jsme zpozdíli! Ale i dnes je dost času. Opatřím dynamit. Všechny síly nutno udržet v zemi. Opatřím revolvery, zabijeme hlídky, vyházíme do povětří celé trati, zrevolucionujeme armády.

– Nekřič, proboha! Ano, něco vykonáme, něco musíme vykonat.

– Mlčím už. Přijď večer ke mně, vypracujeme plány.

A Soudný odcházel dlouhými kroky.

Vojenská trubka ječela. Automobil jel úprkem s vojenskými hodnostáři, lidé uskakovali ze středu ulice na chodník.

Uprostřed množství byl Petr nyní sám; zaplavila ho touha po činu, dula v srdci i v hlavě prudkým větrem.

Chodil ulicemi svého rodného hnízda jako ve snách. Ruch a hluk, jenž zněl kolem něho, a rozčilení, které se odráželo ve všech očích, neměly přístupu k jeho srdci. Vše je v sázce! říkal si: Život, domov, vlast. Národ!

– Není domova a není vlasti! Kdo to říkal? Kdo! Kdo to lhal? Proboha ještě včerejší den?

A vešel k Judášovým unaven chůzí a myšlenkami, jež se řítily jeho myslí.

– Je třeba něco udělat. Šel bys také? Do třetice všeho dobrého.

– Co je?

– Půjdeme vyhodit trať, abychom zadrželi transporty. Soudný si od toho mnoho slibuje.

– Co je to za nesmysl? Dopadnou tě a zabijí! křikl Judáš.

– Doufejme, že až po činu. Je třeba zarazit pochod myšlenek, jak jej určili vojenští páni. Myšlenky lidí se musí zarazit na válečném pochodu, aby se obrátily v pochod revoluční.

– Ano, pravda... počal podléhat Judáš. Nenadálým činem je třeba zburcovat poslušné otroky a říci jim: ne válka – ale svoboda! Máte bodáky v rukou, máte v rukou vše? Ne proti Srbům a Rusům, nýbrž proti vládcům našich zemí! Ale proboha, proboha! Nezdaří-li se nám tento čin, chytí-li nás? Zastřelí nás a já mám děcko! Co by si počalo?

– Rozmysli si tedy. Buď anebo! V osm hodin večer, chces-li se zúčastnit – jak by bylo tvou povinností – je schůzka u Soudného.

A tu řekl Judáš všecek bledý:

– Přijdu! Tu jest pravice.

Krejčí Soudný posadil Petra před sebe:

– Započnu největší dílo svého života. Zítra svolám organizaci, rozdělím zbraně, které dnes uloupíme ve vojenském skladišti. Strhám železniční mosty a přeřezeme telegrafní dráty, převedeme posádku a založíme ko-mu-nu!

Jeho oči planuly.

– Zde je plán, všechno přesně vypracováno, a Soudný podával Petrovi sešit v černých deskách. Nadarmo jsem nestudoval dějiny francouzské revoluce! Čti!

A Petr, jak se díval do jeho planoucích očí, viděl zděšeně, že to s ním není v pořádku.

– Poslední bitva vzplála, dejme se na pochod! zanotoval Soudný a ukazuje oknem do tmavého dvorku, pravil: Vidíš? Už táhnou s prapory! Sem, ke mně.

Otevřel okno a počal volat: Ať žije komuna! Jeho hlas přeletěl špinavý dvorek a padl do tmy mezi pomníky starého židovského hřbitova. Nazdar, soudruzí, zvolal, přicházíte v poslední chvíli!

— Ubohý příteli, řekl Petr rozechvěně, nikdo tu není. A snažil se ho odvrátiti od okna.

– Ach, ty Brute! osopil se na něj krejčí. Váháš? Bojíš se jít s námi? Krev padniž na malomyslné a zrádce!

– Klame tě vidění, soudruhu, řekl co možná nejlídněji Petr.

Soudný vyhlédl znovu z okna a po jeho tváři sjel blesk velikého podivu, i zřítíl se na židli, v prsou mu pracovalo jako v pekle. Zůstal seděti poražen a rozdrčen, a když po chvíli povstal, dal se do hlasitého smíchu. Uchopil Marxův obraz a rozbil jej na padrť, dříve než mu mohl v tom Vlk zabrániti.

– Celý můj život se roztříštil, soudruzi! křičel, nepřestáváje se smáti nepřičetným smíchem. A Petr vyrazil poděšený na ulici.

– Zde jsem, hlásil se přede dveřmi Judáš. Jdu pozdě, uspával jsem dítě. Co tedy mám dělat?

– Je po všem. Ne, ne milý Judáši, nejsme pokolení činu, je to marné.

– Vykonám vše, co řeknete.

– Nuže, z plánů není nic – necháme vše jít svým tempem do zkázy. Není ti třeba nic vykonat kromě milosrdenství. Jdi a ošetřuj Soudného, je chorý. Já a tu se Petr zalknul hořkostí – já jdu domů. Sbohem.

Judáš si oddechl, jako by se s něho svalila hromada cihel.

Dlouhá, teskná linie vojáků, ještě neozbrojených, vyšla z kasáren a spěla městem do stodol u jatek. Tito neveselí lidé nešli za svým osudem vojenským krokem a přece šum nohou zněl mocně jako hukot vod z prorvané hráze, jež bere vše. Zaťav pěsti, uhnul Petr vojákům a pak křičel, dávaje se unášeti hněvem:

– Otroci!

Neslyšeli ho anebo mu nerozuměli.

Hospody žily prudkým tempem a v ulicích řvaly opilé hlasy sentimentální píseň.

Noc přešla a nastal den horší prvého.

Soudného, jenž počal zuřiti před kostelem, plným vyděšeného lidu, odvezli na městský úřad; když se uklidnil, dopravili ho do nemocnice.

Ulicemi nepřestávaly prouditi zástupy mužů s černými kuffíky. Všechny stodoly i stavení, která vyprázdnily vojenské úřady, byly jich plny a už nebylo příštích dělníků války ani kam dát;

i tábořili na náměstí, v ulicích i za městem; odevšud bylo cítit pot, zápach z jídel i alkoholu, trubky ječely a pokřiky a povely třaskaly vzduchem elektrickými ranami. Dny letěly jak stádo furií. Tekly bečky piva a kořalky, vojáci nepřestávali proudit na nádraží s puškami, ozdobenými květy. Ein, zwei, drei – ein, zwei, drei – ein, zwei, drei – –

– Vrátime se brzy, říkali muži mávajíce kapesníky z oken vlaku. Nashledanou!

Nashledanou, matky a ženy, děti, milenky! Starý usmolený domove, chalupo na spadnutí, dílno ševcovská, perlíku na kovadlině, židle za stolem! Nashledanou! Netřesku na doškách, borový lesíku na skalce, která nám svítila do okna, pěšino v lukách, v nichž jsme si hráli v dětství a v nichž jsme se milovali s nejkrásnějšími děvčaty – – proč nám ležíte právě nyní tak těžce na srdcích? Jako bychom vás už neměli nikdy spatřit! Hej, vy všichni, s nimiž jsme se kdy setkali! Vy všichni, nashledanou!

Ramtata! ramtata! ramtata! bijí kola vlaků, a modrým vojákům se chce zpívat: Kdy pak já se podívám, podívám k těm raňkovským zahradám...

Hej, vy tam vpředu, kamarádi! Obráťte tu lokomotivu. Chachacha! Obráťte lokomotivu! Ňák se to s námi divně rozjíždí, jako by nás vezl nešťastný osud!

Bratři Rejholové obcházel ve dne planoucí kuchyně a v noci přiháněli ke stodolám a školám houfy děvek sběhlých sem z polí a kopců.

– Hledám Krista, svého ženicha. Neviděli jste ho? Není mezi vámi? smála se opilá holka s něžnou tváří.

– Tu, je, koho hledáš, ukázal na sebe rezavý cuksfíra. Copak mě nepoznáváš?

– Ne, to není on, lidé, to není on.

– Na mou duši, kamarádi, pravil cuksfíra, tahle holka byla včera ještě pannou.

Řehtali se kolem něho a pravili:

– Povídejte tyhle pohádky někomu jinému, člověče. Jsme tu ovšem jen tři dny, ale už známe, že ani jediná – ani jediná, chachacha.

– Neviděli jste mého Krista? opakovala. Vyšla jsem ho včera hledat.

– Kdo to má bejt? optal se hloupý voják.

– Nu kdo, ty troubo! napařil se cuksfíra, načež pronesl sprostou výzvu a plácnuv ženu po zadnici odcházel ohlížeje se.

– Ať žije můj Kristus! pozvedla holka nápoj k ústům. Až ho najdu, budu mu třít nohy vonnými mastmi. Neboť já jsem Magdalena, která vyšla na křižovatku světa pro – chachacha!

– Hej rup, Marjáno, brnkni na to pijáno! zazpívali jí do uší. A znovu se tu objevil rezatý cuksfíra a křikl na ni jako na rekruta:

– Pojd'! Proč jsi nešla hned?

Táhla pak s pochodovou setninou na nádraží, vypsala se v čekárně a tíhla znovu do ulic. Potkala Petra a ptala se:

Co mám dělat? Poslechla jsem volání světa, a co teď?

Zděsil se jejich zvalených šatů, propadlých očí a zpleněných úst, z nichž páchlo, a uzřel vše; koktal cosi, konečně pokrčil rameny a rychle odcházel, jako zbabělec od zlého činu.

– Do všech plánů a hodnot zadul vichr! Letí papírové! říkal si zděšeně po tisící. Nic nemá cenu krom koně a vojáka.

I sokolovna byla plna modrého vojenského třesku: „Přelom, přeskoč, nepodlez“, přečetl si heslo s jejího štítu.

Chtělo se mu zakrýti tvář hanbou a studem:

– Otroci! Otrocký národ! Nebude lépe, zhltně-li jej válečný běs?

Ale hlas, který se vtom vyrval ze středu jeho těžkého srdce, vykřikl zoufale:

– Ne! Nikdy!

Petr se chytil za hlavu: ztratil ji či mu opravdu sedí na ramenu docela normálně?

I vracel se rychle, aby vyhledal Magdalenu. Ale nenalezl jí. Země se pod ní propadla. Uzřel ji až třetího dne, kdy ji vylovili z rybníka u Baby. Poslali pro umrlčí káru a nyní ji táhli do márnice zadem, po lukách, plných neřádu, jež zůstavil po sobě trén, tábořící tu zbytečně dlouho, téměř celý týden.

– Napřesrok tu bude plno žampionů, hovořil obecní blbec Pepija Pája, naléhaje vzadu na káru. – Abysme si teda na ně počkali, zasmál se brebtavý opilec Vaňha, jenž vedl oj.

– Povídají, že jsou žampiony lepší než hříbky.

– Vono se povídá leccos. Rozumíš? Jako teď vo tý vojně.

– Dybys nečvaňhal a táh, abysme to radši měli s krbu, houkl Pepija.

– Vojna! že by se moh pánbu na to dívat?

– Kdepak války! Ty musejí bejt, řekl na to Pepija Pája. Sakra, ta holka je těžká, kdo by to řek? A vyplivnuv velikým obloukem bago, zahuhňal: No co, kamaráde, já ti povím: lidi, ta holota, dyž chce, ať se pomlátí. Já proti tomu nic nemám.

Hlasy vojenských trubek stoupaly z města rovně k nebi, podobné veselým raketám, a za ruinou gotického kláštera zapadalo slunce do krve, která počala téci proudem čím dále širším.

(Září 1925)